

MÜSİAD

Sektör Raporları

MÜSTAKİL SANAYİCİ ve İŞADAMLARI DERNEĞİ

LOJİSTİK SEKTÖR RAPORU 2010

LOJİSTİK SEKTÖR RAPORU 2010

—Bu raporun basımına katkılarından dolayı—

Bilaloğlu
Kuyumculuk

ERDOĞANLAR
ULUSLARARASI NAKLİYAT
TİC. ve SAN. LTD. ŞTİ.
"AĞIR NAKLİYAT"

OTO NALÇACILAR
ULUSLARARASI NAKLİYAT OTOMOTİV TURİZM
SANAYİ ve TİCARET LİMİTED ŞTİ.

SIRNAK
GÜMRÜK ANTREPOLARI
&
LOJİSTİK A.Ş.

—teşekkür ederiz.—

Lojistik Sektör Raporu 2010

MÜSİAD Sektör Raporları: 70

İstanbul, Kasım 2010

HAZIRLAYANLAR

Prof. Dr. Mehmet TANYAŞ
Arş. Gör. Çağatay İRİS

DÜZELTİ

Yavuz TÜRK

Yayına Hazırlık ve Baskı

Mavi Ofset

BASIM YAYIN TİC. SAN. LTD. ŞTİ.

Organize Sanayi Bölgesi Eskoop Sanayi Sitesi
C1 Blok No: 25 İkitelli-İSTANBUL
Tel: (0212) 549 25 30 Fax: (0212) 549 26 84
www.maviofset.com

MÜSİAD

MÜSTAKİL SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

Sütlüce Mah. İmrahor Cad. No: 28 34445 Beyoğlu-İSTANBUL

Tel: +90 212 222 04 06 Faks: +90 212 210 50 82

Elektronik Ağ: www.musiad.org.tr E-posta: musiad@musiad.org.tr

İÇİNDEKİLER

TABLolar	vi
ŞEKİLLER	viii
KISALTMALAR	ix
BAŞKANDAN	09
SUNUŞ	11
YÖNETİCİ ÖZETİ	13
1. DÜNYADA LOJİSTİK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER	15
1.1. LOJİSTİK HİZMETLERİN TOPLAM HİZMET SEKTÖRÜNDEKİ PAYI.....	15
1.2. DÜNYA EKONOMİSİ ve TİCARETİ.....	16
1.3. DÜNYA LOJİSTİK PAZARI ve ÖNEMLİ LOJİSTİK MERKEZLER.....	20
1.4. DÜNYA BANKASI LOJİSTİK PERFORMANS İNDEKSİ.....	22
1.5. DÜNYADAKİ YÜK AKIŞLARI ve KORİDORLAR.....	23
1.5.1 AB ULAŞTIRMA AĞLARI.....	25
1.5.2 TRACECA.....	28
2. AVRUPA BİRLİĞİ LOJİSTİK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER	31
2.1. AB EKONOMİSİ ve TİCARETİ.....	31
2.2. AB LOJİSTİK PAZARI.....	32
2.3. AB VE LOJİSTİK POLİTİKALAR (BEYAZ KİTAP).....	35
3. TÜRKİYE EKONOMİSİ	39
3.1. GAYRİ SAFİ YURTİÇİ HASILA (GSYİH).....	39
3.2. SEKTÖRLER.....	41
3.3. DIŞ TİCARET.....	43
3.3.1. İHRACAT.....	43
3.3.2. İTHALAT.....	46
3.3.3. TRANSİT.....	48
4. TÜRK LOJİSTİK SEKTÖRÜ	51
4.1. STRATEJİK KONUM.....	51
4.2. TÜRKİYE LOJİSTİK PAZARI.....	57
4.2.1. ULUSLARARASI TAŞIMALAR.....	57
4.2.2. YURTİÇİ TAŞIMALAR.....	58
4.2.3. ULAŞTIRMA ALTYAPISI.....	60
4.3. TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ’NE LOJİSTİK AÇIDAN UYUM SÜRECİ.....	61

5. KARAYOLU YÜK TAŞIMACILIĞI.....	63
5.1. TRAFİK (TAŞIMALAR).....	63
5.2. ALTYAPI VE YATIRIMLAR.....	70
6. DEMİRYOLU YÜK TAŞIMACILIĞI.....	73
6.1. TRAFİK (TAŞIMALAR).....	76
6.2. ALTYAPI VE YATIRIMLAR.....	80
7. DENİZ YOLU YÜK TAŞIMACILIĞI.....	83
7.1. TRAFİK (TAŞIMALAR).....	85
7.2. ALTYAPI VE YATIRIMLAR.....	88
8. HAVAYOLU YÜK TAŞIMACILIĞI.....	97
8.1. TRAFİK (TAŞIMALAR).....	97
8.2. ALTYAPI VE YATIRIMLAR.....	98
9. BORU HATTI TAŞIMACILIĞI.....	101
9.1. TRAFİK (TAŞIMALAR).....	101
9.2. ALTYAPI VE YATIRIMLAR.....	103
10. KARMA TAŞIMACILIK.....	107
10.1. TRAFİK (TAŞIMALAR).....	107
10.2. ALTYAPI VE YATIRIMLAR.....	111
11. KENTSEL LOJİSTİK ve LOJİSTİK KÖYLER.....	115
11.1. KENTSEL LOJİSTİK KAVRAMI ve UYGULAMALARI.....	115
11.2. DÜNYA'DA LOJİSTİK KÖYLER.....	117
11.3. TÜRKİYE'DE LOJİSTİK MERKEZLER.....	118
12. GÜMRÜK ve ANTREPOLAR.....	121
12.1. GÜMRÜK KAVRAMI ve HARMONİZE SİSTEM.....	121
12.2. ULUSLARARASI KURULUŞLAR ve ANLAŞMALAR	123
12.3. GÜMRÜK MEVZUATI.....	124
12.4. TÜRKİYE'DE GÜMRÜK İDARELERİ.....	125
12.5. ANTREPO KAVRAMI ve HİZMETLERİ.....	132
12.6. TÜRKİYE'DE ANTREPOLAR.....	133
13. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	135
KAYNAKLAR.....	141

TABLÖLAR

Tablo 1	: Ulaştırma Hizmetleri GSYİH / Hizmetler GSYİH.....	16
Tablo 2	: Ulaştırma Hizmetleri GSYİH /Hizmetler GSYİH.....	16
Tablo 3	: DTÖ Dünya ve Bölgesel İhracat Raporu.....	17
Tablo 4	: Miktersal Olarak Dünya Ticari Mal Üretimi ve İhracatı.....	18
Tablo 5	: Ülkeler İhracat ve İthalat Sıralaması.....	19
Tablo 6	: Dünya Liman Hareketleri Analizi.....	21
Tablo 7	: Lojistik Performans İndeksi, 2010.....	22
Tablo 8	: Ticari Mallar İhracatında Bölgesel Akış Oranları.....	23
Tablo 9	: AB İçinde Ülkeler Arası Taşıma Oranları, Nakliyecı Oranları.....	28
Tablo 10	: AB ve Türkiye Ekonomik Göstergeler.....	31
Tablo 11	: Ticari Mal Taşımacılığı ve GSYİH.....	33
Tablo 12	: AB Dış Ticaret Değerleri.....	33
Tablo 13	: AB Dış Ticaret Ağırlık / Miktar Verileri.....	34
Tablo 14	: AB İçı Ticari Mal Taşımacılığının Mod Dağılımı.....	34
Tablo 15	: AB Genelinde Sektörde Çalışan Sayısı ve İşletme Sayısı.....	35
Tablo 16	: Türkiye GSYİH Değişim.....	39
Tablo 17	: GSYİH.....	40
Tablo 18	: GSYİH Sektör Kırılımları.....	41
Tablo 19	: Ulaştırma, Depolama ve Lojistik GSYİH Verileri.....	42
Tablo 20	: Türkiye İhracat Verileri.....	43
Tablo 21	: Modlara Göre İhracat Değerleri.....	45
Tablo 22	: Taşıma Miktar Endeksi.....	46
Tablo 23	: Modlara Göre İthalat Değerleri.....	47
Tablo 24	: Transit Yükleme Miktarları.....	48
Tablo 25	: Transit İşlemsiz Elleçleme.....	49
Tablo 26	: Transit Boşaltma.....	50
Tablo 27	: Transit Karayolu Taşımaları.....	50
Tablo 28	: Taşıma Modlarına Göre Dış Ticaret.....	57
Tablo 29	: Yurtiçi Taşımacılık Modlarına Göre Yükle Taşımaları.....	58
Tablo 30	: Sektörler İtibarıyla Sabit Sermaye Yatırımları.....	60
Tablo 31	: Son Yıllarda Sağlanan Ulaştırma Yatırımları Teşviki.....	61
Tablo 32	: KGM Türkiye Bölgeleri.....	62
Tablo 33	: Türkiye Genelindeki Akışlar.....	63
Tablo 34	: Uluslararası Yükle Taşımacılığı Yapan Firma Sayısı.....	67
Tablo 35	: Sınır Kapılarından Yapılan Dış Ticaret (Sefer Sayıları).....	68
Tablo 36	: Sınır Dışı Taşımalarda Türk ve Yabancı Payları.....	69

Tablo 37 : Ülke Genelindeki Yol Durumları.....	70
Tablo 38 : Yıllara Göre Yol Durumları.....	70
Tablo 39 : Yıllara Göre Kayıtlı Taşıt Sayıları.....	71
Tablo 40 : Demiryolu Hat Uzunlukları ve Durumu (km).....	74
Tablo 41 : Demiryolu Taşımacılık Miktarları.....	75
Tablo 42 : Demiryolunda Yıllara Göre Taşınan Net Ton Kilometre.....	76
Tablo 43 : Yıllara Göre Demiryollarında Gerçekleşen Toplam Elleçlemeler.....	77
Tablo 44 : Türkiye’den Gerçekleşen Uluslararası Demiryolu Taşımacılığı.....	78
Tablo 45 : Türkiye’den Gerçekleşen Uluslararası Demiryolu Taşımalarının Dağılımı.....	78
Tablo 46 : Demiryolu Yıllara Göre Ürün Taşımacılığı.....	79
Tablo 47 : Demiryolu Altyapı Dağılımlarının Yıllara Göre Durumu.....	82
Tablo 48 : 1998-2008 Konteynır Elleçlemesi Miktarları.....	86
Tablo 49 : Konteynır Tipine Göre Dış Ticaret Verileri.....	86
Tablo 50 : Liman Bazında Konteynır Trafığı.....	87
Tablo 51 : Kabotaj Çerçevesinde Elleçlenen Yük.....	87
Tablo 52 : Türk Deniz Filosunun Yıllara Göre Değişimi.....	88
Tablo 53 : Denizyolu Filo Yaş Durumları.....	90
Tablo 54 : Türk Limanlarında Yükleme-Boşaltma Faaliyetleri Yıllık Değişim.....	91
Tablo 55 : Bölgelere Göre Yük Elleçlemeleri.....	92
Tablo 56 : Havayolu Yük Taşımacılığı.....	97
Tablo 57 : Yıllara Göre Altyapı Durumları.....	99
Tablo 58 : Boru Taşımacılığı Yıllık Değişim.....	102
Tablo 59 : Türkiye RO-RO Güzergâhlarının Yıllık Kullanım Miktarları.....	110
Tablo 60 : Yıllık Ökombi RO-LA Hat Kullanımı Miktarları.....	111
Tablo 61 : Karma Taşımacılık Altyapı Durumu.....	112
Tablo 62 : Yıllara Göre Şehirleşme Oranı.....	115
Tablo 63 : Dünya Lojistik Köyler Sıralaması.....	116
Tablo 64 : Avrupa Lojistik Köyleri Karşılaştırması.....	118
Tablo 65 : Türkiye’de Gümrük İdareleri Listesi.....	125

ŞEKİLLER

Şekil 1 : Dünya Üzerinde Konteynır Akışları.....	24
Şekil 2 : Deniz-Demir Yolu Ulaştırma Koridorları.....	25
Şekil 3 : TEN-T ve PEC Ulaştırma Ağları.....	26
Şekil 4 : AB İç Taşımalarının Modlara Göre Dağılım.....	27
Şekil 5 : TRACECA Rotaları ve Katılımcı Ülkelerin Durumu.....	29
Şekil 6 : AB Genelinde 1995 Endeksli Üretim ve GSYİH Artışları.....	32
Şekil 7 : AB İç Taşıma Miktarları.....	35
Şekil 8 : AB Fonlarının Modlara Göre Dağılımı.....	36
Şekil 9 : GSYİH.....	40
Şekil 10 : Sektörlere Göre GSYİH Gelişimi.....	42
Şekil 11 : Bölgelere Göre İhracat.....	44
Şekil 12 : Taşımacılık Modlarına Göre İhracat.....	45
Şekil 13 : Taşımacılık Modlarına Göre İthalat.....	47
Şekil 14 : Türkiye'deki E Yolları.....	53
Şekil 15 : Türkiye'deki TEM Yolları.....	54
Şekil 16 : Türkiye'de ECO Yolları.....	55
Şekil 17 : Türkiye'de A Yolları.....	56
Şekil 18 : Dış Ticaret Yıllara ve Taşıma Modlarına Göre Dağılım Oranları.....	58
Şekil 19 : Yurtiçi Taşımacılık Modlarına Göre Yük Taşımaları.....	59
Şekil 20 : Yurtiçi Taşımaların Modlara Göre Yüzdesel Dağılımı.....	59
Şekil 21 : Yıllara Göre Taşınan Miktarlar.....	65
Şekil 22 : Modlara Göre Oranlar, KGM Stratejik Plan, 2009.....	66
Şekil 23 : Demiryolu Ağı Uzunlukları.....	74
Şekil 24 : Yurtiçi ve Yurtdışı Eşya Taşımacılığı.....	75
Şekil 25 : Türkiye Geneli Demiryolu Ağı.....	76
Şekil 26 : Madde Cinslerine Göre Yük Taşımaları.....	80
Şekil 27 : İnşaa Yıllarına Göre Konteynır Filosu.....	84
Şekil 28 : Dünya Ticaret Filosu Durumu.....	85
Şekil 29 : Milli Sicile ve Tugs'a Kayıtlı İthal-İnşaa Gemilerimizin Tonaj Analizi.....	89
Şekil 30 : Ülke Genelindeki Önemli Liman Noktaları.....	91
Şekil 31 : Yıllara Göre Yük Elleçlemeleri.....	92
Şekil 32 : Bölgelere Göre Yük Elleçlemeleri Değişimi.....	93
Şekil 33 : Havayolu Yük Taşımalarının Uçuş Tipine Göre Dağılımı.....	98
Şekil 34 : Türk Limanlarından Gerçekleştirilen RO-RO Seferleri.....	108
Şekil 35 : RO-RO Kullanan Kamyon Sayısı Yıllık Değişim.....	109
Şekil 36 : Tren-Ferry Seferleri.....	110

KISALTMALAR

- AAPA:** Amerikan Liman İşletmeleri Birliği
- AB:** Avrupa Birliği
- ALTID:** Asya Karayolu Altyapısı Geliştirme Programı
- BDT:** Bağımsız Devletler Topluluğu
- BTC:** Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı
- DPT:** Devlet Planlama Teşkilatı
- DTÖ:** Dünya Ticaret Örgütü
- ECO:** Economic Cooperation Organization
- ERF:** European Research Forum
- EUROSTATS:** European Statistics
- GATT:** General Agreement on Tariffs and Trade (Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması)
- GDP:** Gross Domestic Product
- GSYİH:** Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
- GSH:** Gayri Safi Hasıla
- HS:** Harmonize Sistem
- LPI:** Logistics Performance Index
- OGA:** Orta ve Güney Amerika
- PEC:** Pan European Corridors
- PETRA :** Pan-European Transport Area
- STK:** Sivil Toplum Kuruluşları
- TEM:** Trans-European North-South Motorway
- TEN-T:** Trans-European Transport Network
- TER:** Trans-European Railway
- TEU:** Twenty-foot Equivalent Unit
- TRACECA:** Transport Corridor Europe Caucuses Asia
- TÜİK:** Türkiye İstatistik Kurumu
- UBAK:** Ulaştırma Bakanları Avrupa Konferansı
- UNCTAD:** The United Nations Conference on Trade and Development (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı)
- UN/ECE:** United Nations Economic Commission for Europe
- UN/ESCAP:** United Nations
- WCO:** World Customs Organisation (Dünya Gümrük Örgütü)
- WTO:** World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü)

BAŞKANDAN

Küresel krizin etkilerinin en yoğun yaşandığı 2009 yılında yayımlanan MÜSİAD Lojistik Sektör Raporu'nda, sektörün bir yıllık analizi çıkartılmaya çalışılmış, sektörün yapısal sorunlarına dikkat çekilmiş ve çözüm önerileri dile getirilmiştir.

Küreselleşmeyle birlikte, iletişim ve ticaret alanında ülkelerin birbirlerine yakınlaşmaları, üretim ve pazarlamanın uluslararası hale gelmesi ve malların güvenli bir şekilde ulaştırılması oldukça önemli hale gelmiştir.

2011 yılına girmeye hazırlandığımız bugün, artık küresel krizin etkilerinin geride kaldığını ve tüm sektörlerde bir canlanma görüldüğünü net olarak müşahade ediyoruz. Lojistik sektörü, üretim ve tüketim ağlarının buluşmasını sağlaması sebebiyle ekonomik gelişmelerin kolayca izlenebildiği bir sektör olması sebebiyle de ayrı bir yere sahiptir. Ayrıca, lojistik sektörü özellikle son yıllarda büyük atılım gerçekleştirmiştir.

Ülkemiz için de, 2010 yılındaki olumlu gelişmelere paralel olarak sektörde bir hareketlenme yaşanmakta ve sektörün performansı daha net bir şekilde görülmektedir. Ortadoğu, Türk Cumhuriyetleri ve Avrupa arasında bir köprü niteliğinde olan ülkemiz, bu avantajlı konumu ile lojistik üs olma potansiyeline sahiptir.

Özellikle dış politika sürecindeki gelişmelere paralel olarak komşu ve çevre ülkelerle karşılıklı ticaretin artması ve bürokratik işlemlerin azalması lojistik sektörünün bilhassa karayolu tarafında pozitif bir sürecin yaşanmasına da vesile olmuştur.

Deniz ve demiryolu taşımacılığında ise pozitif gelişmeler kaydedilmeye devam etmektedir. Türkiye'nin yük gemisi filosu incelendiğinde 2010 yılında önemli bir artış kaydedildiği, 2011 yılına ilişkin ise önemli siparişlerin verildiği bilinmektedir.

Tüm bu pozitif gelişmelerin yanında okuyacağınız bu raporda ayrıntıları ile belirtildiği üzere, sektöre ilişkin önemli sorunlar tespit edilmiş ve bunlara dair çözüm önerileri dile getirilmiştir. Özellikle gümrük işlemlerinde yaşanan problemlerin çözüme kavuşturulamaması, kamunun bu alandaki çalışmalara ağırlık vermesi gerektiğini göstermektedir.

Sektörün kendi adına çözüme kavuşturması gereken yapısal problemleri ise altyapı yetersizliği, uluslararası taşımacılığa daha fazla entegrasyon, verilen hizmetlerin kalitesi, sevkıyatların izlenebilirliği, tam otomasyon ve zamanında teslimat şeklinde sıralanabilmektedir.

MÜSİAD her zamanki gibi sektör araştırmalarına devam etmekte ve görüşlerini bilimsel kurullar tarafından hazırlanan raporlarla dile getirmektedir. Bu vesileyle MÜSİAD Lojistik Sektör Kurulu tarafından hazırlanan bu raporda emeği geçen başta Lojistik Sektör Kurulu Başkanı Şerafettin Aras ve tüm Yönetim Kuruluna, Maltepe Üniversitesi Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Mehmet Tanyaş ve Sektör Kurulları Yöneticisi Raşit Yemişen'e verdikleri değerli katkılardan dolayı teşekkür ediyor, çalışmanın lojistik sektörü adına hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum.

Ömer Cihad VARDAN

Genel Başkan

MÜSİAD

SUNUŞ

Değişen şartlar ve gelişen teknolojiye paralel olarak insan ihtiyaçları da değişmektedir. Gün geçmez ki yeni bir ürün veya bir hizmet piyasaya çıkmasın. Bu, insan yaratılışının da bir gereğidir. İnsan sosyal bir varlık olmasının yanında tekamül eden bir yapısı da vardır; her daim aynı şeylerle yetinmez, mutlaka hayatında küçük de olsa bazı değişiklikler ister. Buradan yola çıkarak “insan ihtiyaçları hayatın eksenine oturur ve yaşama yön verir” diyebiliriz.

İnsan, ihtiyaç duyduğu her şeyi kendi çevresinde ve o anda bulamayabilir; aradığı ürün veya hizmet belki de yakınında satılmamakta ya da üretilmemektedir. İşte tam burada lojistik kavramı devreye girerek “istenen ürünleri ihtiyaç duyulduğu yerde bulundurma gayreti” olarak karşımıza çıkar.

Lojistik; ulaştırma sektörüne bağlı gibi düşünülse de özellikle ihtiyaç tespiti, pazar araştırması, özgün mevzuat zorunluluğu gibi nedenlerden dolayı ayrı bir sektör olarak tanımlanmalı ve bu sektörün elemanından mevzuatına, faaliyet alanından uluslararası ilişkilere kadar birçok değişik ve farklı konularda çalışma ve düzenlemelere ihtiyaç duymaktadır. Diğer yanda, azami beş yıllık lojistik master planı yapılması gerektiği tartışılmaz olarak görülmektedir.

Çok sayıda ve hepsi birbirinden değişik özelliklere sahip etkinlikleri içine alan lojistiğin, özellikle planlama ve operasyonel bölümü içine alan yerleşim bölgelerinin saptanması son derece öneme haiz bir konu ve çalışma alanı olarak değerlendirilmektedir. MÜSİAD üyeleri arasında lojistik ile iştigal eden her kategoride kuruluşun da bulunduğunu göz önüne alarak, bu çalışmamızın sonuç ve öneriler bölümünde, ülkemizdeki lojistik sektörünün çağdaş normlara ulaşabilmesi için gerekli gördüğümüz çözüm önerilerini sıralamaya çalıştık. Çalışmamızın kapsamına almış olduğumuz uluslararası platformların hazırlamış oldukları esaslar ve bunlara bağlı bilgi ve veriler ışığında, ayrıca ülkemizin coğrafi özelliklerini de dikkate alarak düzenlenmiş bulunan inceleme ve analiz raporları, bu çözüm önerilerimizde bize yol gösterici başvuru kaynaklarını teşkil etmişlerdir.

Sonuç olarak; hazırladığımız raporun ülke için önemli bir ihtiyacı gidereceği düşüncesi ile hayırlı olmasını diler, sorunlara çözüm noktasında başarılı olacağını umarız. Gayret bizden, takdir Allah’tandır.

Şerafettin Aras

MÜSİAD Lojistik Sektör Kurulu Başkanı

YÖNETİCİ ÖZETİ

Küreselleşme eğilimi ve Rekabet sürekli olarak artmakta olup etkin ve verimli olan ülke, sektör ve şirketler ayakta kalabilmekte, büyüebilmekte ve refahını artırmaktadır. Rekabet üstünlüğünün yolu müşteri memnuniyetinden geçmektedir. Müşterilere kaliteli ve düşük maliyetli ürün sunmanın yanı sıra, talep ettikleri ürünü istenen yer, çeşit, süre, miktar ve şekilde karşılayabilmek de son derece önemlidir. Doğru ürünü, doğru yer, doğru zaman, doğru miktar, doğru şekil ve doğru maliyette müşterilere sunabilmek “lojistik” kavramı ile özdeşleşmektedir.

Lojistik, ürün/yükün çıkış ve varış noktaları arasındaki tüm malzeme hareketlerinin entegrasyonudur. Lojistik; taşımacılık ve depolama faaliyetlerinin eşgüdümü ile başlar ve bu faaliyetlere gümrükleme, paketleme, tersine faaliyetler (iade, imha, boş kap), stok yönetimi, tedarik ve dağıtım gibi faaliyetleri de bütünleştirerek kapsamını geliştirir. Lojistik, ürünleri ihtiyaç duyulduğu yerde bulundurma işidir ve 9 temel faaliyetten oluşur: Taşımacılık, Depolama, Paketleme, Katma Değerli İşlemler, Sipariş Yönetimi ve Müşteri Hizmetleri, Stok Yönetimi, Gümrükleme, Sigorta ve Muayene/Gözetim.

Tedarik, gereksinim duyulan bir ürünün temin edilmesidir. Temin edilen ürünün tedarikçi tarafından üretilebilmesi için kendi hammaddelerinin tedarikini de aynı şekilde sağlanması gerekir. Bu şekilde ilk maddeye kadar giden bir tedarik zinciri oluşur. Tedarik zinciri, bir ürünün ilk maddesinden başlayarak, tüketiciye ulaşması ve geri dönüşümünü de içeren tüm süreçlerde yer alan tedarikçi, üretici, distribütör, perakendeci ve lojistikçilerden oluşan bir bütündür. Tedarik zinciri boyunca ürün/malzeme, bilgi ve para akışı gerçekleşir. Bu akışların her biri zincir içindeki şirketlerin tümünün performansını etkiler. Söz konusu akışlar yavaşladıkça maliyetler artmaya başlar. Malzeme akışı yavaşladıkça, hatta durunca stok maliyetleri veya kayıp satış maliyetleri; bilgi akışı yavaşladıkça değişkenlik ve belirsizlikten kaynaklanan maliyetler ve para akışı yavaşladıkça finansman ve fırsat maliyetleri artar. Zincir içindeki gecikme ve beklemler tüm akışları olumsuz yönde etkiler. Bu çerçevede zincirin çevikliği ve esnekliği ile zincir üyesi şirketler arası işbirliği kavramı son derece önem arz etmektedir. Amaç bu şirketler arasında malzeme, bilgi ve paranın akış hızını artırmaktır. Dolayısıyla tedarik zinciri ilk maddeden zincirin son ürününe kadar çok sayıda üretim ve lojistik aşamasından oluşur.

Ülke, bölge ve kentlerin sürdürülebilir gelişmesinde lojistiğin önemli bir rolü vardır. Bir ülkede lojistik sektörünün gelişmesi için söz konusu faaliyetlerin etkin ve verimli bir şekilde yapılabilmesi gerekir. Ancak lojistik; bölgelerde ise ulusal ulaştırma koridorlarının netleşmemesi, dönüş yükü temini, sektörel kümelenmelerin olmaması, küçük hacimli taşımalar, yerel güç odaklarının fazla maliyet etkileri, kentsel lojistik ise trafik sıkışıklıkları, olumsuz çevresel etmenler, yüksek enerji tüketimi, yüksek yol bakım-onarım maliyetleri, verimsiz arazi kullanımı, gibi pek çok sorunla karşı

karşıyadır. Bu güç koşullar altında lojistik sektöründen düşük maliyetli, ama yüksek kalite ve hızda hizmet beklenmektedir. Amaç, lojistiğin sosyal, çevresel, trafik, ekonomik, mali ve enerji tüketimi ile ilgili etkilerini dikkate alarak bölge ve kentlerdeki lojistik faaliyetlerin sosyal pazar ekonomisi şartları çerçevesinde optimizasyonunu gerçekleştirmektir.

Değişen üretim ve tüketim anlayışları çerçevesinde lojistiğe yönelik ulusal, bölgesel ve kentsel planlamalar oldukça yetersiz kalmakta ve verimsizliklere neden olmaktadır.

Lojistiğin gelişmesi, ülkelerin lojistik olanak ve yeteneklerine bağlıdır. Dünyanın bazı bölgeleri, başarılarında önemli paya sahip mükemmel lojistik olanaklara sahip iken diğer bölgeler, bu özelliklerden yoksundur. Lojistikte bölge değerlendirmesi, “coğrafik, fiziksel ve kurumsal altyapıya göre” yapılır. Bu tür değerlendirmeler lojistiğin gelişmesi için gerekli olan yatırım ve düzenlemelere ışık tutar.

Türkiye coğrafyasının lojistik bakış açısıyla önemli üstünlükleri vardır. Ülkemiz jeo-stratejik açıdan Asya ve Avrupa ile Karadeniz ve Akdeniz arasında kavşak konumunda olup üç kıtanın kesişim noktasındadır. Bu bakış açısıyla Türkiye; Avrupa, Balkanlar, Karadeniz, Kafkaslar, Hazar, Orta Asya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri için bir dağıtım ve toplama (aktarma) merkezi olabilecek özelliği ile uluslararası lojistik açısından çok uygun bir konumdadır. Ancak fiziksel ve kurumsal altyapı eksikliklerimiz vardır.

Bu raporda Türkiye lojistik sektörünün mevcut durumu analiz edilmekte, sorunlar ve çözüm önerileri ortaya konmaktadır.

Böyle bir çalışmanın yapılmasına ve sektörün bilgisine sunulmasına öncülük eden ve destekleyen MÜSİAD Lojistik Sektör Kurulu ve Başkanı Sayın Şerafettin Aras’a teşekkür ederim.

Prof. Dr. Mehmet TANYAŞ

Maltepe Üniversitesi

Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi Bölüm Başkanı

Lojistik Derneği Başkanı

Birinci Bölüm

DÜNYADA LOJİSTİK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER

1.1. LOJİSTİK HİZMETLERİN TOPLAM HİZMET SEKTÖRÜNDEKİ PAYI

“Dünya genelindeki ticaret hacmi, giderek artan oranda küresel ve verimli lojistik ağ alt yapılarının bulunduğu ülkeler arasında gelişmektedir”. Bu çıkarım Dünya Bankası’nın 2010 yılında yayımladığı “Yarış için Birliktelik” raporunun sonuç bölümünde tespit olarak yerini almıştır. Günümüzde lojistik, bu bağlamda önemi gittikçe artan rekabet avantajı olarak görülmektedir. Gelişen dünyada gittikçe büyüyen ticaret hacmi, lojistik operasyonların -taşıma, depolama, katma değerli işler, paketleme, sigortalama, gümrük yönetimi, stok yönetimi, sipariş yönetimi, gözetim- daha etkin ve verimli yapılmasını zorunlu kılmaktadır [1].

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarafından düzenli periyotlar ile yayınlanan Dünya Hizmet Gayri Safı Yurtiçi Hasıla (GSYİH-GDP) raporlarına göre taşımacılık, Dünya Hizmet Sektörü içinde çok büyük öneme sahip bir alan olarak yerini korumaktadır. DTÖ sekretaryası tarafından hazırlanan listeye göre; İşletme, İletişim (Haberleşme), İnşaat ve Mühendislik, Dağıtım, Eğitim, Çevre, Finans ve Bankacılık, Sağlık, Kültürel ve Sportif, Turizm ve Seyahatin yanı sıra Ulaştırma Hizmetlerini içeren bu grup içinde lojistik operasyonlarını da kapsayan Ulaştırma Hizmetlerinin, Toplam Hizmet GSYİH’sine oranı Tablo 1’de görülmektedir [2].

DTÖ raporunda Ulaştırma kapsamında yer alan faaliyetler şunlardır: Denizyolu Taşımacılığı, İç su yolları Taşımacılığı, Havayolu Taşımacılığı, Uzak Taşımacılığı, Demiryolu Taşımacılığı, Karayolu Taşımacılığı, Boru Hattı Taşımacılığı, Depolama-Elleçleme-Acente ve Diğer Hizmetleri.

Tablo 1. Ulaştırma Hizmetleri GSYİH /Hizmetler GSYİH (Dünya Geneli)

Yıllar - Dünya Geneline	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ulaştırma GDP/Toplam Servis GDP	24,75	24,41	24,01	23,64	24,16	24,21	23,86	23,79	24,26

Ülkemizde ise bu oran yine DTÖ'nün aynı istatistik verisine göre, Dünya geneli kadar yüksek olmasa da, ortalama % 18 seviyesinde seyretmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Ulaştırma Hizmetleri GSYİH /Hizmetler GSYİH (Türkiye)

Yıllar - Dünya Geneline	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ulaştırma GDP/Toplam Servis GDP	15,34	18,92	19,99	12,19	14,39	18,22	18,78	21,88	22,53

Ülkemizde oransal olarak son yıllarda meydana gelen artış ile Dünya ortalamasına yaklaşması giderek artan bir oranda ulaştırmanın dolayısıyla lojistiğin kazandığı önemi işaret etmektedir ve bu gelişime göre Türkiye dünya ortalamasını önümüzdeki 1-2 yıl içinde yakalayacaktır.

1.2. DÜNYA EKONOMİSİ ve TİCARETİ

DTÖ tarafından 2009 yılında yayınlanan "Dünya Ticaret Gelişmeleri" raporuna göre, dünya genelinde GSYİH ve ihracat verileri arasında paralellik vardır. İhracat oranlarındaki artışlar, GSYİH oranlarındaki artışlardan daha fazla artış göstererek, dünya ekonomilerinin dış ticaret odaklı büyüme eğilimlerini sürdürdüklerini göstermektedir [3].

Dünya genelinde toplam dış ticaretin ülkelerin GSYİH'lerine oranlanması ile ülke ekonomilerinin dış ticarete açıklıkları hakkında bilgi sahibi olunabilir [3]. Bu çıkarıma göre dünya ticareti açısından lojistik merkez olabilecek ülkelerin çoğunda bu oran oldukça yüksek değerler almaktadır.

DTÖ tarafından Temmuz 2010'da yayımlanan 2000 ile 2008 yıllarında arasında dünya ticari mal ithalat ve ihracat durumunu yansıtan Tablo 3'de, ihracat kalemleri hem ihracatı yapan ülkelerin konumu hem de yine ihracatı gerçekleştiren ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyine göre sınıflandırılmış ve ayrıntılı analiz yapılmasını

kolaylaştırmıştır. Buna göre; ekonomik durum değerlendirmesinde “gelişmekte olan ülkeler” sınıfına Türkiye’nin de dahil olduğu G20’ye üye olup da G10’a üye olmayan ülkelerin yanı sıra, dünya genelinden gelişmekte olan ülkeler de eklenmiştir.

Tablo 3. DTÖ Dünya ve Bölgesel İhracat Raporu (Temmuz 2010) [4]

Mal Ticareti		Değer Milyon \$	Oranlar		Yıllık Yüzde Değişim		
			2000	2008	2008-08	2007	2008
Yapılan İhracat							
Coğrafi Bölgeler							
	Avrupa	6.735.575	42	43	12	16	13
	Asya	3.903.389	23	25	13	16	18
	Kuzey Amerika	2.708.310	25	17	7	6	8
	Ortadoğu	618.109	2	4	19	24	26
	Orta ve Güney Amerika	582.704	3	4	14	23	30
	Bağımsız Devletler Topluluğu	516.721	1	3	27	37	29
	Afrika	457.733	2	3	18	24	26
Ekonomik Durum							
	Gelişmiş Ülkeler	9.866.885	70	63	11	13	12
	Gelişmekte Olan Ülkeler	5.138.934	28	34	15	19	21
	Az Gelişmiş Ülkeler	161.200	1	1	18	18	29
Dış Ticaret							
	Ticari Mal İhracatı (f.o.b.)	15.716.725	100	100	12	16	15
	Ticari Mal İthalatı (f.o.b.)	16.492.949	100	100	7	15	15

Bu tabloya göre yapılabilecek bazı çıkarımlar aşağıdadır:

1. 2000 ile 2008 yılları arasında dünya genelinde ithalat artış hızı, ihracata göre daha yavaş bir seyir izlemektedir.
2. 2008 yılı sonunda dünya genelinde ithalat rakamı, ihracat rakamından yüksektir. Bu da ülkeler için dış ticaret açıklarının sebebi olarak gösterilebilir .
3. 2000 yılından bu yana ihracat verileri açısından bölgelerin ihracat miktarlarında ciddi bir farklılık görülmemektedir. Fakat Kuzey Amerika bölgesinde meydana gelen bir miktar düşüşün Asya’ya kaydığı söylenebilir.
4. Diğer taraftan, 2000 ile 2008 yılları arasında Türkiye’nin de aralarında olduğu gelişmekte olan ülkelerin toplam ihracat içindeki payının anlamlı bir artış gösterdiği söylenebilir.

5. Bunun yanı sıra, 2007 ve 2008 yıllarında gerçekleşen ihracat artış oranlarının son 8 yılın ortalamasının neredeyse iki katı olması dünya dış ticaretinin giderek büyüdüğünü göstermektedir.
6. Az gelişmiş ülkelerin dünya ihracat pastasından daha fazla pay alması için yapılması gerekenlerin daha ayrıntılı analiz edilmesi gerekmektedir.
7. Lojistik açıdan bakıldığında ticari mal ihracat ağırlığı Asya'ya ve gelişmekte olan ülkelere kaymaktadır. Bu durum yeni ulaştırma koridorlarının gereksinimini ortaya koymaktadır.

DTÖ tarafından ürün bazında benzer bir üretim-ihracat verisi tablosu hazırlanmış ve değerlendirmeye sunulmuştur (Tablo 4). Bu tabloya göre; 2008 yılında dünya ticari mal üretiminde meydana gelen düşüşe rağmen, mal ihracatı, miktarsal olarak geçen yıla göre % 1,5 oranında artmış ve bu artış oranı dünya genelinde GSYİH artış oranı ile paralellik göstermiştir. Diğer taraftan, 2008 ve 2009 yılları boyunca süregelen uluslararası ekonomik kriz, 2008 yılı verileri açısından düşüş ile sonuçlanmaya sebep olmuştur.

Tablo 4. Miktarsal Olarak Dünya Ticari Mal Üretimi ve İhracatı [DTÖ]

	Yıllık yüzde değişim (%)		
	2000-08	2007	2008
Dünya ticari mal ihracatı	5	6	1,5
Tarımsal ürünler	4	5	2,5
Yakıt ve doğal kaynaklar	3	3,5	0,5
Üretim Mümülleri	6	7,5	2
Dünya ticari mal üretimi	2,5	1,5	-0,5
Tarımsal ürünler	2,5	2,5	3
Yakıt ve doğal kaynaklar	1,5	0	1
Üretim Mümülleri	2,5	1,5	-1,5
Dünya genelinde GSH	3	3,5	1,5

2008 yılında kriz sebebiyle gerçekleşen ciddi düşüşler, dünya lojistik sektöründe de hacimsel olarak daralmalara sebep olmuştur. Üretilen ürün miktarında yaşanan düşüşler bölgeler arası akışlarda aksamalara ve sevkıyatlarda gecikmelere sebep olmuştur. [4]

Dünya genelinde lojistik sektörünün ayrıntılarının anlaşılabilmesi için dış ticaret verileri açısından oldukça aktif olan ülkelerin tespit edilmesi gerekmektedir. Dünya Ticaret Örgütü tarafından yayımlanan ve en son 2009 yılı sonunda güncellenen

yıllık ithalat ve ihracat şampiyonu ülkelerin istatistikleri Tablo 5'te ayrıntılı bir biçimde görülebilmektedir.

Dünya üzerinde yapılan ihracatların nerdeyse % 30'unun üç ülke tarafından gerçekleştirilmesi dünya ekonomilerinin dağılımı konusunda fikir vermektedir. İhracat sıralamasında ülkemiz Türkiye 32. sıradan listeye girmeye hak kazanmıştır.

ABD'nin ithalat odaklı (iç talep odaklı) ekonomi stratejilerinin sonucu olarak ABD dünya genelinde en yüksek ithalat yapan ülke konumunu almıştır. ABD'ye ihracat yapan Avrupa bölgesi ve Çin gibi ülkeler de bu sayede ekonomilerini sağlıklı bir çevrim ile yönetebilir hale gelmişlerdir. Türkiye ithalat listesine ise 20. sıradan girerek, iç üretimden çok ithalata dayalı sanayi ve ticaret modelini geliştirdiği söylenebilmektedir.

Tablo 5. Ülkelerin İhracat ve İthalat Sıralaması [DTÖ]

Sıra	İhracatçı Ülke	Değer (milyar \$)	Yüzde	Sıra	İhracatçı Ülke	Değer (milyar \$)	Yüzde
1	Almanya	1461,9	9,1	1	ABD	2169,5	13,2
2	Çin	1428,3	8,9	2	Almanya	1203,8	7,3
3	ABD	1287,4	8	3	Çin	1132,5	6,9
4	Japonya	782	4,9	4	Japonya	762,6	4,6
5	Hollanda	633	3,9	5	Fransa	705,6	4,3
6	Fransa	605,4	3,8	6	İngiltere	632	3,8
7	İtalya	538	3,3	7	Hollanda	573,2	3,5
8	Belçika	475,6	3	8	İtalya	554,9	3,4
9	Rusya	471,6	2,9	9	Belçika	469,5	2,9
10	İngiltere	458,6	2,9	10	Güney Kore	435,3	2,7
11	Kanada	456,5	2,8	11	Kanada	418,3	2,5
12	Güney Kore	422	2,6	12	İspanya	401,4	2,4
13	Hong Kong	370,2	2,3	13	Hong Kong	393	2,4
14	Singapur	338,2	2,1	14	Meksika	323,2	2
15	Suudi Arabistan	313,4	2	15	Singapur	319,7	1,9
16	Meksika	291,7	1,8	16	Hindistan	293,4	1,8
17	İspanya	268,3	1,7	17	Rusya	291,9	1,8
18	Taipei, Çin	255,6	1,6	18	Taipei, Çin	240,4	1,5
19	Birleşik Arab Em.	231,6	1,4	19	Polonya	204,3	1,2
20	İsviçre	200,3	1,2	20	Türkiye	202	1,2
32	Türkiye	132	0,8	32	Danimarka	110,8	0,7
	Listedeki 50 ülke toplamı	14871,8	92,5		Listedeki 50 ülke toplamı	15002,2	91,4
	Dünya Geneli	16070	100		Dünya Geneli	16422	100

1.3. DÜNYA LOJİSTİK PAZARI ve ÖNEMLİ LOJİSTİK MERKEZLER

Lojistik sektörünün ülkelerin kalkınmalarında lokomotif olduğu ifade edilirken Georgetown Üniversitesi Lojistik Direktörü Prof. Dr. Ricardo Ernst, dünyada üretilen her 1 doların % 25'inin lojistik faaliyetlerine gittiğini belirtmektedir. Birçok faaliyeti kapsadığı için sektör büyüklüğünün hesaplanması zor olmakla birlikte, dünya lojistik pazarının 2006 yılında 5 trilyon dolarlık büyüklüğe ulaştığı tahmin edilmektedir. [10] Dünyada lojistik, 2009 yılında 6 trilyon dolarlık bir pazar oluşturmuştur. 2015 yılında ise bu pazarın 10-12 trilyon dolarlık bir hacme ulaşacağı tahmin edilmektedir. Türkiye'de ise 2008 yılında 60 milyar dolarlık bir pazarı olan sektörün, 2015 yılında ise 120-150 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir. [11]

Dünya genelinde önemli lojistik merkezlerin tespit edilmesi için öncelikle büyüklük kriterlerinin neler olduğuna karar verilmesi gerekmektedir. Kriterlerin belirlenmesinin ardından ilgili lojistik merkezler kendi içlerinde sıralamalara tabi tutulabilirler.

Yapılan araştırmalar sonucunda en sık kullanılan kriterlerden birinin lojistik merkezlerde gerçekleşen konteynır trafiği olduğu tespit edilmiştir. Günümüzde uluslararası parça yük taşımada ağırlıklı olarak konteynır kullanılmaktadır. Bu çerçevede, konteynır trafiği en fazla olan limanların lojistik merkez olarak rahatlıkla değerlendirilebileceği söylenebilir. [5]

Limanlarda yükleme ve boşaltılması gerçekleşen konteynır trafiği için TEU denilen "Twenty-foot Equivalent Unit" birimi kullanılmaktadır. Bu terim, 20'lik konteynır ölçüsü olarak değerlendirilir ve aynı zamanda konteynır gemisi kapasitesini belirlemede kullanılır. 1 adet 40'lık konteynır 2 TEU olarak hesaplanır.

Bu çerçevede, dünya genelindeki limanlarda yükleme ve boşaltma toplamında ne kadar TEUs yük elleçlendiği, AAPA (Amerikan Liman İşletmeleri Birliği) tarafından yıllık periyotlarda yayınlanmaktadır. Dünya genelinde "Top 20" olarak değerlendirilecek limanlar ile bu limanların 2000 ve 2008 yılları arasındaki sıra değişiklikleri Tablo 6'da görülebilir.

Tablo 6. Dünya Liman Hareketleri Analizi [AAPA, 2009]

En yüksek hacimle işletilen Top 20 Lojistik Merkezi					
Yüklenen va Boşaltılan TEU (Twenty - Foot Equivalent Units)					
2000 Yılı Sıralama	2008 Yılı Sıralama	Liman Adı	Bulunduğu Ülke	2000	2008
2	1	Singapur	Singapur	17.040	29.918
6	2	Shanghai	Çin	5.613	27.980
1	3	Hong Kong	Çin	18.098	24.248
11	4	Shenzhen	Çin	3.994	21.414
3	5	Busan	Güney Kore	7.540	13.425
13	6	Dubai	Birleşik Arap Emirlikleri	3.059	11.828
65	7	Ningbo	Çin	902	11.226
38	8	Guangzhou	Çin	1.430	11.001
5	9	Rotterdam	Hollanda	6.280	10.800
24	10	Quingdao	Çin	2.120	10.320
9	11	Hamburg	Almanya	4.248	9.700
4	12	Kaohsiung	Tayvan	7.426	9.677
10	13	Anjwerp	Belçika	4.082	8.664
32	14	Tianjin	Çin	1.708	8.500
12	15	Port Klang	Malezya	3.207	7.970
7	16	Los Angeles	ABD	4.879	7.850
8	17	Long Beach	ABD	4.601	6.488
113	18	Tanjung Pelepas	Malezya	418	5.600
17	19	Bremen/Bremerhaven	Almanya	2.712	5.501
14	20	New York/New Jersey	ABD	3.050	5.265

Hazırlanan bu liste ayrıntılı bir şekilde değerlendirildiğinde;

1. 2008 yılı itibarıyla Asya kıtasındaki limanların konteynır trafiği açısından çok ciddi bir üstünlük sağladığı söylenebilir.
2. 2008 yılı sıralamasına göre Asya dışındaki ilk büyük liman 9. sıradan listeye girebilen Rotterdam limanı olarak kayıtlara geçmiştir.
3. 2000 yılından 2008 yılına kadar listeye 6 adet yeni Asya limanı eklenmiştir ve raporun tamamından görülebileceği üzere birçok Avrupa ve Amerika limanı listeden çıkmıştır.
4. 2008 yılı verileri dünya lojistik trafiğinin giderek artan bir oranda Asya, özellikle de Doğu Asya yönüne kaydığını göstermektedir.
5. Ülkemiz limanlarından İstanbul Ambarlı limanı listede 52. sırada ve İzmir Alsancak limanı 98. sırada yer almaktadır.

Daha önce bahsedildiği üzere, lojistik sadece liman hareketliliğine bağlı değildir. Ancak ülkelerin lojistik merkez olmasında konteynır limanlarının etkisi fazladır. Türkiye'nin de ilk 20'ye girecek şekilde yüksek kapasiteli bir liman oluşturması Türk lojistik sektörünü olumlu yönde etkileyecektir.

1.4. DÜNYA BANKASI LOJİSTİK PERFORMANS İNDEKSİ

Dünya Bankası tarafından, altı farklı lojistik kriter dikkate alınarak hesaplanan Lojistik Performans Endeksi geliştirilmiş ve ülkelerin lojistik açıdan gelişmişlik düzeyinin ortaya çıkması sağlanmıştır. Bu performans endeksinin hesabında, iş hacminin etkisi oldukça az dikkate alınırken, lojistik altyapı ve sistemlerin etkinliği önem kazanmaktadır. Puanlamaların hesabında bire bir görüşmeler ve denetimler dikkate alınmaktadır. [1]

Logistics Performance Index (LPI) olarak kısaltılan endeks temel olarak; gümrük ve sınır kapısı işlemleri, lojistik altyapı, uluslararası taşıma olanakları, lojistik operasyonların kalitesi, ürünlerin izlenebilirliği ve zamanında teslimat performans kriterlerini dikkate almaktadır.

Son olarak 2010 yılı için yayınlanan endekste puanlamalar beş tam puan üzerinden gerçekleştirilmektedir ve ülke puanı tüm alt kriter puanlarının ağırlıklı ortalaması şeklinde hesaplanmaktadır. (Tablo 7)

Tablo 7. Lojistik Performans İndeksi, 2010 [1]

Lojistik Performans İndeksi		
(6 farklı alt parametre dikkate alınmıştır)		
2010 Yılı Sıralama	Ülke Adı	Toplam LPI
1	Almanya	4,11
2	Singapur	4,09
3	İsveç	4,08
4	Hollanda	4,07
5	Lüksemburg	3,98
6	İsviçre	3,97
7	Japonya	3,97
8	İngiltere	3,95
9	Belçika	3,94
10	Norveç	3,93
39	Türkiye	3,22

Tablo 7’den de görülebilineceği üzere İsveç, Lüksemburg, İsviçre her ne kadar yükleme ve boşlatma açısından yoğun trafik içermeyen ülkeler olsa da LPI endeksine göre, Dünya üzerindeki lojistik mükemmelliğe sahip ülkeler olarak değerlendirilebilir. Ülkemiz Türkiye ise bu listede 155 ülke arasından 39. sırada bulunmaktadır. Son olarak 2007 yılında hazırlanan raporda 3,15 puan ile 34. sırada bulunan Türkiye, 2 yılda beş basamak gerileyerek 39. sırada yerini almıştır. Yüksek gelirli ülkelerin dışında, lojistik altyapısının performans üzerine büyük etkisi olduğu görülmektedir. Listenin orta sıralarında bulunan ülkelerin daha üst sıralarda yer alması önündeki en büyük engel olarak yetersiz altyapı ve iletişim yatırımları gösterilebilir. Listenin 40 ve üstü sıralarındaki ülkelere ise operasyonların analizi ve etkinlik artırılması öncelikli hedef olarak belirlenmelidir. [1] Ülke lojistik planlamasında LPI çalışmasının dikkate alınması gerekmektedir.

1.5. DÜNYADAKİ YÜK AKIŞLARI VE KORİDORLAR

Dünya genelinde lojistik ağlarında gerçekleşen yük akışlarının incelenmesi, ülkelerin hangi akış yollarına yoğunlaşması ve konumunu nasıl kullanması gerektiği konusunda yön gösterebilmektedir. Dünyadaki yük akışlarının yönleri, gerçekleştikleri koridorlar ve akan yük miktarlarının tespiti ile birlikte, ülkeler stratejik olarak konumlarını belirleyebilir ve hangi yatırım kararlarına öncelik verilmesi gerektiğini saptayabilirler.

Dünya üzerindeki yük akışlarının ve yönlerinin anlaşılması için öncelikle dünya üzerindeki önemli lojistik bölgeler arasındaki ticaret hacimlerinin incelenmesi gerekir. Bu sayede kıtalar arası ve kıta içinde akan miktarların tespiti kolaylaşır.

Bu çerçevede, DTÖ tarafından dünya genelinde ticaret malları ihracatı bölgesel akış oranları yayınlanmaktadır. Bu oranlara göre, ihracatın yapıldığı hedef bölgelerin hangi ihracatçılar tarafından gerçekleştirildiği ayrıntılı bir şekilde görülebilir. (Tablo 8)

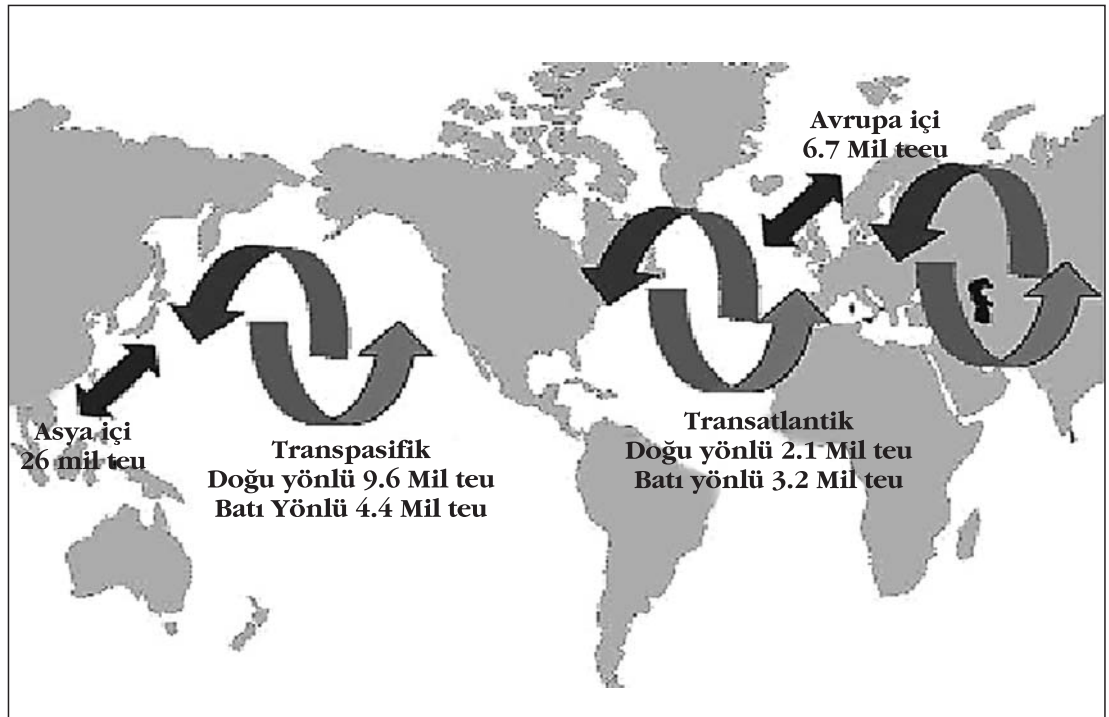
Tablo 8. Ticari Mallar İhracatında Bölgesel Akış Oranları (%) [DTÖ]

Dünya Ticaret Malları İhracatında Bölgesel Akış Oranları, 2008								
Toplam İhracat Oranı	Gönderildiği Bölgeler	Kuzey Amerika	OGA	Avrupa	BDT	Afrika	Orta Doğu	Asya
		Oranlar						
13,0	Kuzey Amerika	37,5	28,3	5,5	3,1	7,3	9,7	9,6
3,8	Orta ve Güney Amerika (OGA)	6,2	27,2	1,8	1,7	3,7	1,9	2,6
41,0	Avrupa	17,6	16,6	69,7	46,4	40,5	30,5	12,5
4,5	Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)	1,3	1,7	6	26,1	2,3	4	2
3,5	Afrika	4,5	3,2	3,2	0,3	11,7	2,3	2,9
6,5	Ortadoğu	4,3	1,2	1,9	1,4	8	19,8	14,6
27,7	Asya	28,6	21,9	11,9	21	26,5	31,8	55,9

Tablo8'den de görülebileceği üzere, dünya üzerinde akışların gerçekleştiği belirgin koridorlar oluşmuştur. Bu tablodan elde edilebilecek diğer çıkarımlar aşağıdadır:

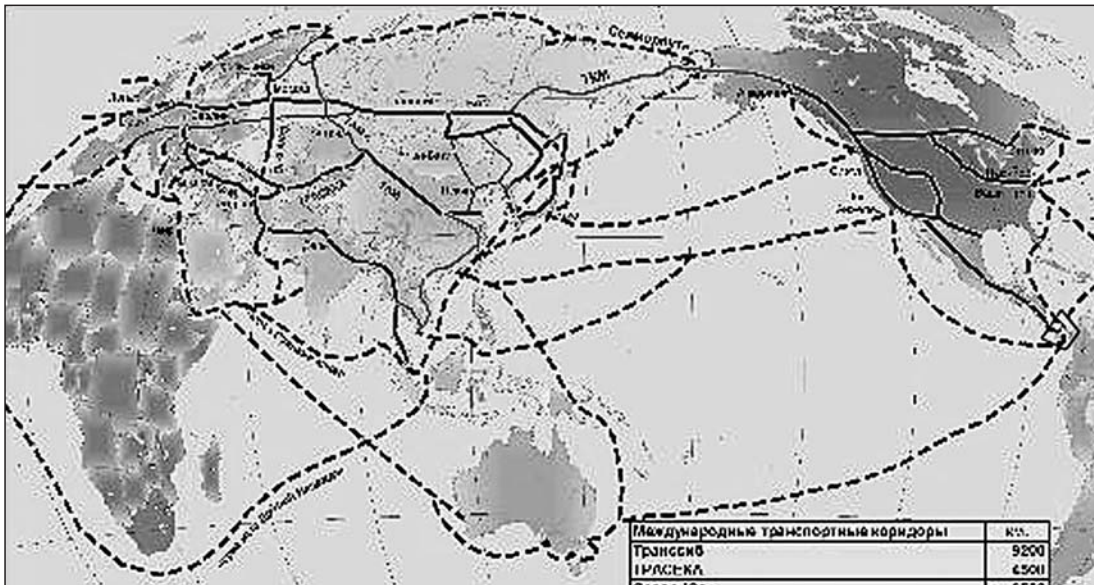
1. Dünya geneline en yüksek ihracat yapılan bölgeler olan Avrupa ve Avrupa bölgesinin kendi içlerinde ihracat oranları oldukça yüksektir. Örneğin; Asya bölgesine yapılan ihracatların % 56'sı yine Asya bölgesindeki ülkeler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda, Doğu Asya bölgesi-Avustralya-Hindistan Japonya bölgesinde çok yüksek hacimli lojistik koridorlarının olduğu söylenebilir.
2. Benzer şekilde en büyük ihracatçı bölge olan Avrupa kıtası, kendi içinde % 70 ile en büyük ihracatın gerçekleştirildiği bölgedir. Bu sebepten, Avrupa içindeki ulaştırma koridorları ciddi önem kazanmaktadır.
3. Asya bölgesinin ihracat yüzdelere bakıldığında, çoğu kıtanın ihracatının en az % 25'inin bu kıta tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu sebepten dünya genelinde oluşan konteynır akış yönü sürekli bir şekilde Doğu-Batı akış yönünde gerçekleşmektedir.
4. Oldukça az gelişmiş olan Afrika bölgesine yapılan ihracatın sadece % 11'inin yine Afrika ülkeleri tarafından yapılması, bu bölgenin diğer bölgelere yapılan ihracatta % 5'i geçememesi, Afrika bölgesine daha fazla destek olunması gerektiği hususunu ortaya çıkarmaktadır.

Gerçekleşen transferlerin TEUs olarak ayrıntılı miktarları dünya atlası üzerinde Şekil 1'de görselleştirilmiştir:

Şekil 1. Dünya üzerinde konteynır akışları [TÜSİAD: "Lojistik Sektör Raporu"]

Akışların belirtilmesinden sonra bu akışların gerçekleştiği koridorların ayrıntılı bir biçimde görülmesi gerekmektedir. Çalışma kapsamında Türkiye'nin de içinde bulunduğu koridorlara öncelik verilmiş ve bu koridorlar daha ayrıntılı değerlendirilmiştir. Dünya genelinde Doğu-Batı yönünde gerçekleşen akışın geçtiği koridorlar ise Şekil 2'de daha ayrıntılı bir biçimde gösterilmektedir.

Şekil 2. Dünya üzerinde konteynır akışları [TÜSİAD: “Lojistik Sektör Raporu”]

Dünya genelinde ulaştırma koridorlarının ardından, kıtaların da kendi içinde hangi koridorlara sahip olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir. Türkiye jeopolitik konumu gereği, hem Avrupa bölgesinin hem de Asya bölgesinin ulaştırma koridorları içinde yer almaktadır. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında Avrupa Birliği (AB) ulaştırma ağları ve Türkiye'nin yer aldığı diğer ulaştırma ağlarından bahsedilecektir.

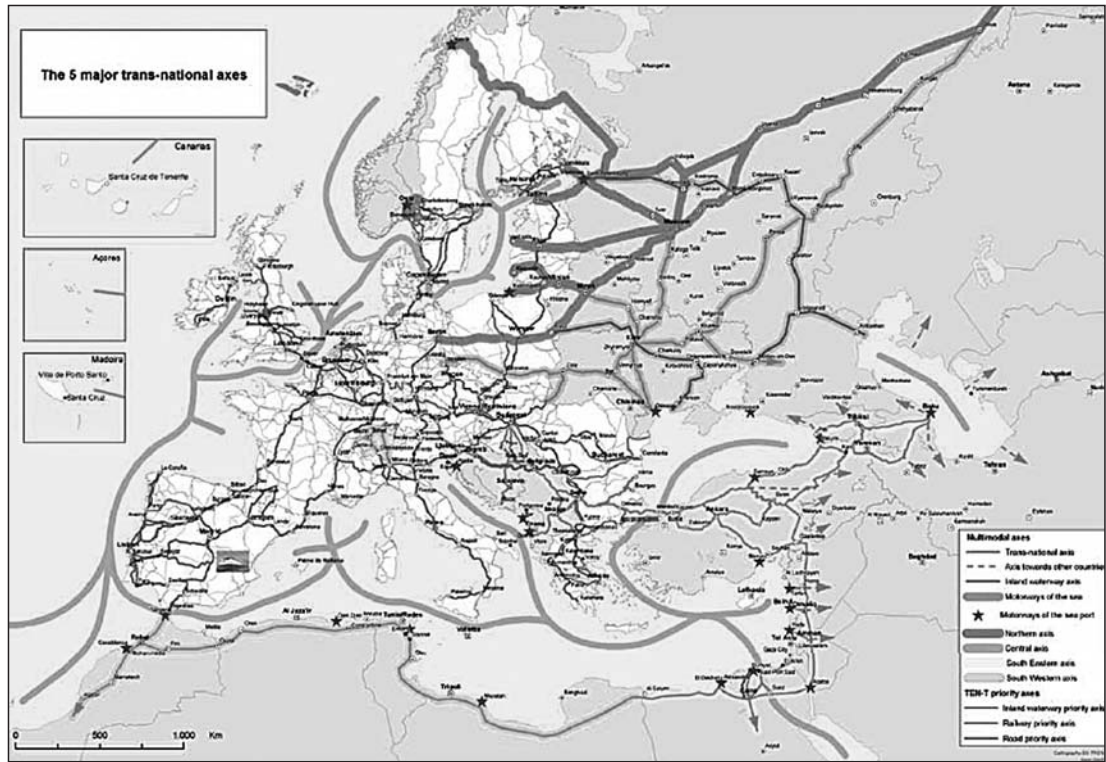
1.5.1. AB Ulaştırma Ağları

AB, iç pazarı güçlendirmek, ekonomik ve sosyal birliği sağlamak ve üye ülkeler arasında dayanışma ve işbirliğini geliştirmek üzere, etkin bir ulaştırma ağı kurmak parolasıyla yola çıkarak ulaştırma ağlarının kurulum sürecini başlatmıştır [6].

AB bu çerçevede üç temel ağ yapısını uygulamaya almaktadır. Bunlar; Trans-Avrupa Ulaştırma Ağları (TEN-T), Pan-Avrupa Ulaştırma Ağları (Pan European Corridors-PEC) ve bölgesel ulaştırma ağları olarak listelenebilir. TEN-T ulaştırma ağları 30 öncelikli koridor üzerine kurulmuş, üye ülkelerin birbirleri ile olan bağlantılarını güçlendirmek için geliştirilen projeleri kapsamaktadır. TEN-T ulaştırma ağları,

AB ile komşuluk politikası dahilinde ilişkisi olan ülkeleri kapsamamaktadır. Bu ülkeleri de kapsayacak şekilde geliştirilen PEC ağları, Avrupa kıtasının bir bütün olarak ulaştırma konusunda daha da etkin bir hale gelmesini garanti altına almaktadır [6] .

Avrupa Birliği'nin oluşturduğu ve içinde Türkiye gibi aday ülkelerin yanı sıra, Rusya gibi komşuluk politikasına tabi olan ülkelerin de bulunduğu ulaştırma ağlarının Avrupa haritası üzerinde bir gösterimi Şekil 3'te görülmektedir.

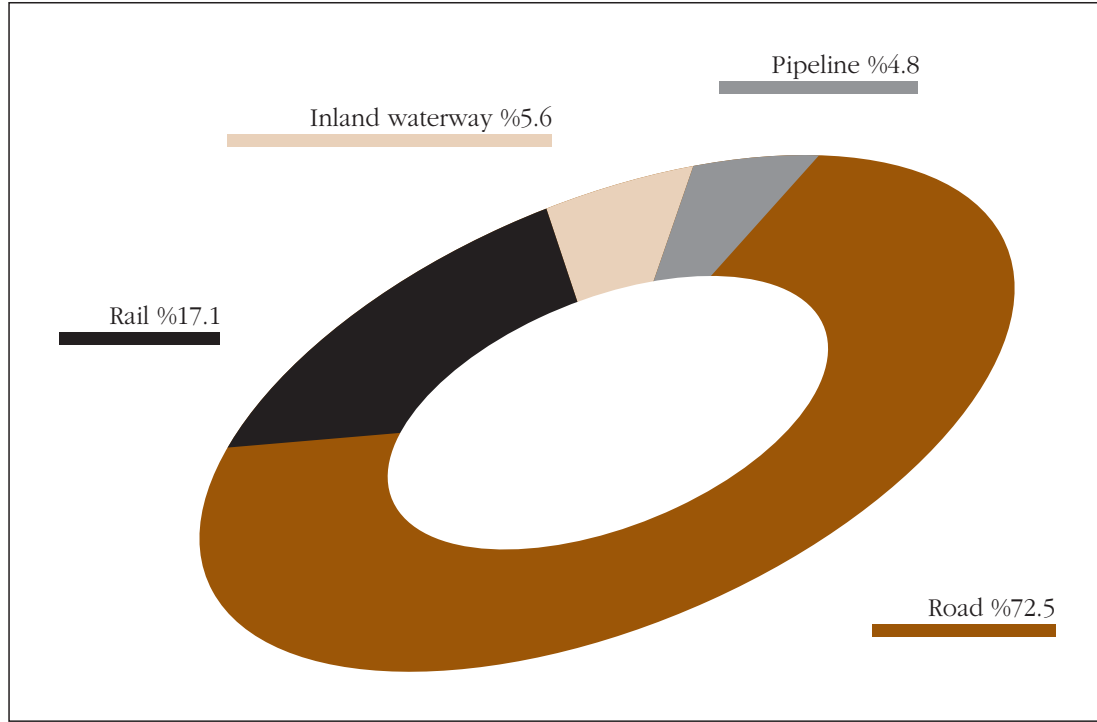
Şekil 3. Dünya üzerinde konteynır akışları [TÜSİAD: “Lojistik Sektör Raporu”]

Çalışma kapsamında, sadece bu ağların nasıl ve nerelerde oluşturuldukları değil, bunun yanı sıra bu koridorlarda ne kadarlık yüklerin akmakta olduğu da analiz edilmiştir. Buna göre, Avrupa Birliği resmi istatistik kurumu olan EUROSTATS'ın veritabanından bu bilgiler araştırılmış ve bilgiler filtrelenerek hangi koridorların daha büyük önem kazandıkları belirlenmiştir.

Şekil 3'te renklendirmeler ile hangi bölge için ne gibi planlamalar yapıldığı anlaşılabilir. Kırmızı renk ile belirtilmiş çizgiler demir yollarını gösterirken, alt düzlemde gri renk ile çizilen çizgiler karayolu ağını göstermektedir. Renklendirilmiş kalın çizgiler ise AB'nin genişletmeyi sürdürdüğü projelerin üye olmayan ülkelerdeki geçiş güzergâhlarını ifade etmektedir. AB içinde gerçekleşen toplam taşımaların

2008 yılında modlara göre dağılımı ise Şekil 4'te görülmektedir. Buna göre, AB içinde de çok yüksek bir karayolu tabanlı taşıma oranı olduğu görülmektedir.

2000 yılında % 69 olan karayolunun iç taşımalarındaki toplam oranı, raporun hazırlandığı 2008 yılında % 72,5 değerini almıştır. Modlar arasındaki bu ciddi farklılık sebebiyle AB'nin hazırladığı ve ulaştırma politikalarını belirttiği Beyaz Kitap'ında AB'nin öncelikleri arasına modlar arası taşıma dengesini kurma ilkesi ilk sıralara yerleştirmiştir. Yapılan toplam taşımalar yolcu taşımalarını da içerdiği için karayolu yüzdeleri oldukça yüksek görülmektedir.

Şekil 4. AB iç taşımalarının modlara göre dağılım [ERF Raporu]

AB içinde oluşturulan bu TEN-T koridorlarının birlik içindeki ülkeler arasındaki akışları da etkilediği tartışılmaz bir gerçektir. AB resmi istatistik kurumu tarafından hazırlanan son analizlere göre, TEN-T ağının yoğun olduğu ve ticaret hacimlerinin yüksek olduğu batı Avrupa ülkeleri arasında akışlar oldukça yüksektir. Tablo 9'da AB içinde ülkeler arasında gerçekleşen en yüksek taşımalar ve bu taşımaları gerçekleştiren nakliyecilerin oranları ayrıntılı bir şekilde görülmektedir. Tablodan da görüldüğü üzere, taşımalar yoğunlukla Batı Avrupa ülkeleri arasında gerçekleşmektedir ve taşımayı gerçekleştiren nakliyecilerin en fazla %25-%30'u bu iki ülke nakliyecileri dışındaki ülkelerin firmalarıdır.

Tablo 9. AB İçinde Ülkeler Arası Taşıma Oranları, Nakliyeciler Oranları [ERF Raporu]

Sıra	Ülkeler Arası	Toplam Tonaj (milyon ton)	Başlangıç Ülkesi Nakliyeciler Oranı	Bitiş Ülkesi Nakliyeciler Oranı	Diğer Ülkelerden Nakliyeciler Oranı	Ağ Dışı Nakliyeciler Ülkeler
1	GER-NL	86,2	33,6	61,3	5,2	PL
2	BE-FR	62,7	51,1	35,9	13	LU
3	GER-FR	54,5	61,8	20,7	17,6	PL
4	BE-NL	49,7	26,6	69,2	4,2	PL
5	BE-GER	43,1	26,7	48,6	24,7	NL
6	ESP-FR	38,7	72,5	17,7	9,8	PT
7	AT-GER	37,1	44,5	45,1	10,4	CZ
8	GER-PL	29,1	8,4	90,5	1,1	CZ
9	ESP-PT	26	35	64,5	0,6	PL
10	GER-IT	25,5	45,8	32,5	21,7	AT
11	FR-IT	22,8	39,1	50,8	10,1	PL
12	CZ-GER	19,6	78,6	16,7	4,8	PL
13	IE-UK	18,9	38,1	61,4	0,5	NL
14	FR-NL	17,2	11,5	66,3	22,2	BE
15	GER-DK	15	63,6	29,8	6,6	LU
16	FR-UK	13,5	40	32,4	27,5	PL
17	GER-ESP	12,6	26	55,7	18,3	PL
18	AT-IT	12,5	62,9	17,2	19,8	CZ

1.5.2. TRACECA

Mayıs 1993'te Brüksel'de üç Kafkas ülkesi; Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan ve beş Orta Asya ülkesi; Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan'ın ticaret ve ulaştırma bakanlarının katılımıyla Avrupa-Kafkasya-Asya Taşıma Koridoru (TRANSPORT Corridor Europe Caucuses Asia-TRACECA) projesi doğmuştur. Projeye 1996 yılında Mogolistan ve Ukrayna, 1998'de Moldova dahil olmuşlardır. Daha sonrasında Mart 2000'de ise ilk yıllık toplantıda Bulgaristan, Romanya ve Türkiye TRACECA Projesine katılmışlardır.

TRACECA Projesinin temel amacı, Avrupa Birliği öncülüğünde, AB fonlarının kullanılması ve teknik yardımın alınması suretiyle Avrupa'dan başlayarak Karadeniz, Kafkaslar, Hazar Denizi ve Orta Asya arasında bir taşıma koridorunun oluşturulmasıdır. [12]

Şekil 5’te TRACECA projesinin parçası olan ülkelerden geçiş güzergâhları ve planlanan yeni projeler görülmektedir. Bu proje çerçevesinde Türkiye’nin Kuzey Anadolu bölgesi geçiş güzergâhı olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede, devam eden beş adet ana proje bulunmaktadır. Bu projeler; Gerede-Merzifon Karayolu iyileştirilmesi, Rehafiyе-Erzurum-Gürbulak Karayolu iyileştirilmesi, Mersin Konteynır Limanı, Filyos Limanı, Irmak-Karabük-Zonguldak Hattının Sinyalizasyonu olarak listelenmiştir.

Şekil 5. TRACECA rotaları ve katılımcı ülkelerin durumu [AB Komisyonu]

İkinci Bölüm

AVRUPA BİRLİĞİ LOJİSTİK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER

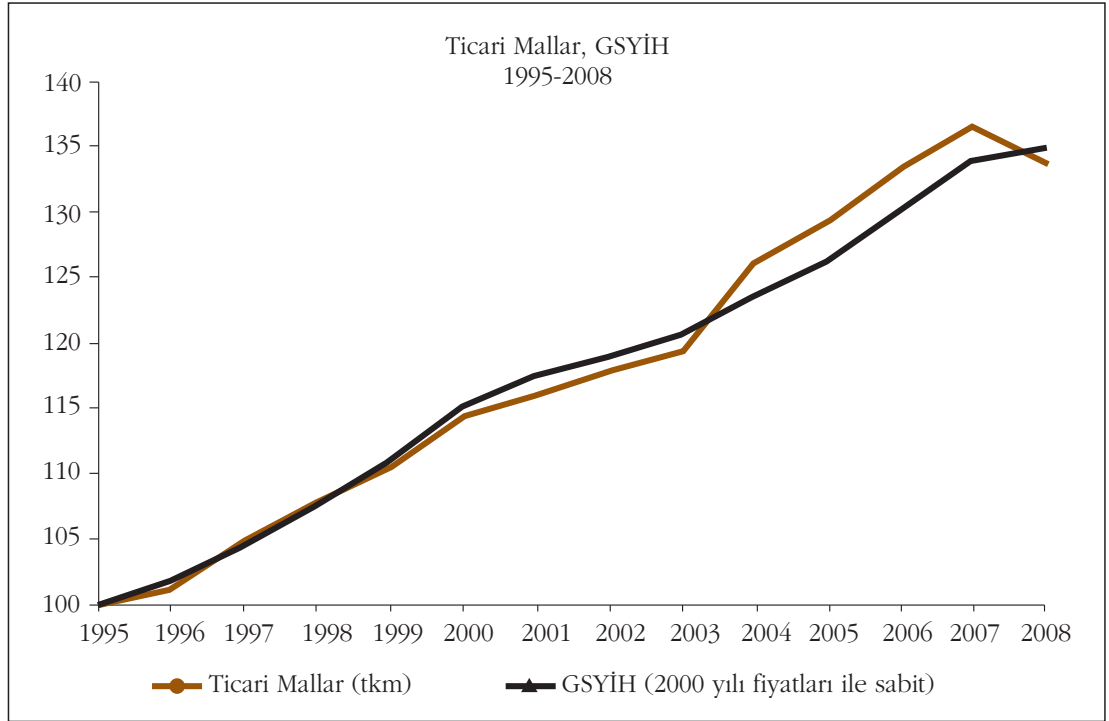
2.1. AB EKONOMİSİ ve TİCARETİ

Avrupa Birliği (AB) lojistik sektörünün yapısal durumunun anlaşılabilmesi için öncelikle AB genelinde ekonomik durumun analiz edilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede öncelikle, AB genelinde 2000 ile 2008 yılları arasında gerçekleşen GSYİH ve üretim artışlarının analiz edilmesi gerekmektedir. Tablo 10'da görüldüğü üzere, 2007 yılı sonuna kadar üretimde ve büyümede gerçekleşen artışlar, 2008 yılı itibarıyla patlak veren ekonomik kriz ile yavaşlama eğilimine girmiştir. Bu yılda, üretim değerlerinde meydana gelen düşüslere rağmen, AB genelinde GSYİH büyüme oranlarında az da olsa bir artış meydana gelmiştir. Buna paralel olarak ülkemizde, büyüme oranları daha yüksek seviyelerden de benzer trendler seyrederek, periyotlar tamamlanmıştır.

Tablo 10. AB ve Türkiye Ekonomik Göstergeler [EUROSTATS]

	GSYİH Büyüme Oranı (Yıllık Değişim)					Üretim Artışı (Yıllık Değişim)				
	2000	2005	2006	2007	2008	2000	2005	2006	2007	2008
AB27	4,0	2	3,2	2,8	0,7	5	1,2	4,1	3,6	-1,7
TR	6,8	8,4	6,9	4,7	0,9		5,7	5,8	4,4	-0,9

Üretilen ürünlerin lojistiğinin önem kazandığı günümüz ekonomilerinde, üretilen ticari mallar miktarı ile gerçekleşen GSYİH artışlarının birlikte değerlendirilmesi, AB ve üye ülke ekonomilerinin sorunlarına daha akılcı yaklaşımlar geliştirilmesini sağlayabilmektedir [7]. Bu analize göre, şekil 6’da AB genelinde 1995 yılı endeksli gerçekleşen ticari mal üretimi ve GSYİH artışlarının analizi hazırlanmıştır. Şekil 6’da görüldüğü üzere AB genelinde, tonaj açısından yapılan ticari mal üretimi ve GSYİH miktarları 1995 baz yılına göre yaklaşık % 135 artış göstermiş ve günümüz değerlerine ulaşmıştır.

Şekil 6. AB genelinde 1995 endeksli üretim ve GSYİH artışları [EUROSTATS]

2.2. AB LOJİSTİK PAZARI

AB’nde lojistik açıdan yapılan değerlendirmeler, artan bu ticari mal üretiminin ülkeler arası lojistiğin son yıllarda ne kadar önem kazandığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde AB genelinde gerçekleşen üretim artışlarının ticari mal taşımacılığında da ciddi artışlara neden olduğu söylenebilir. Buna göre Tablo 11’de yıllara göre AB genelinde gerçekleşen ticari taşımacılık değerlerindeki değişim listelenmiştir. Buna göre; 2000 ile 2008 yıllarında yıllık ortalama % 2 büyüyen taşımacılık sektörü, son yılda kriz nedeniyle % 2,1 oranında daralma yaşamıştır. Yaşanan bu daralma sektör üzerinde ciddi bir maliyet baskısı oluşturmaktadır.

Tablo 11. Ticari Mal Taşımacılığı ve GSYİH [EUROSTATS]

GSYİH (2000 yılı fiyatları)	1995-2008 p.a	%2,3	2000-2008	%2	2007-2008	%0,7
Ticari Mal Taşımacılığı (tkm)	1995-2008 p.a	%2,3	2000-2008 p.a	%2	2007-2008	%-2,1

AB genelinde gerçekleştirilen bu taşımacılık faaliyetlerinin 2008 yılı için tonaj ve değer açısından da analiz edilmesi gerekmektedir. AB dışından yapılan dış ticaret faaliyetlerinde kullanılan taşımacılık modlarına göre bir analiz gerçekleştirildiğinde, AB lojistik sektörünün uluslararası bağlamda denizyolu odaklı faaliyet gösterdiği tespitinde bulunulabilir. Dış ticaretinin tonaj olarak % 72,4'ünü, değer olarak ise % 50,7'sini denizyolu ile yapılandıran Avrupa Birliği'nin, bunun yanı sıra iç sevkiyatlarda ise % 72 oranında karayolu kullanılan birlik sınırları içinde politikaların denge içinde oluşturulması büyük önem taşımaktadır [7]. Bu analizin yapılmasında yardımcı olan Tablo 12 ve Tablo 13 ile AB'nin gerçekleştirdiği dış ticaret miktarları, değerleri ve modlara göre dağılımları, ayrıntılı olarak değerlendirilebilir.

Tablo 12. AB Dış Ticaret Değerleri [EUROSTATS, 2008]

	Değer (Milyon Euro)					
	Dış Ticaret Partnerler: AB27 Dışındaki Ülkeler					
	İhracat		İthalat		Toplam	
Denizyolu	621,1	%47,5	836,1	%53,4	1.457,2	%50,7
Karayolu	289,1	%22,1	178	%11,4	467,1	%16,3
Demiryolu	24,3	%1,9	21,8	%1,4	46,1	%1,6
İç Su yolları	5	%0,4	3,1	%0,2	8,2	%0,3
Boru taşımacılığı	4,6	%0,4	123	%7,9	127,6	%4,4
Havayolu	320,4	%24,5	255,6	%16,3	576	%20,1
Kendinden tahrikli	31,9	%2,4	14,4	%0,9	46,4	%1,6
Posta	1,5	%0,1	2,7	%0,2	4,2	%0,1
Bilinmiyor	8,6	%0,7	130,3	%8,3	138,9	%4,8
Toplam	1.306,6	%100	1.565	%100	2.871,6	%100

Tablo 13. AB Dış Ticaret Ağırlık/Miktar Verileri [EUROSTATS, 2008]

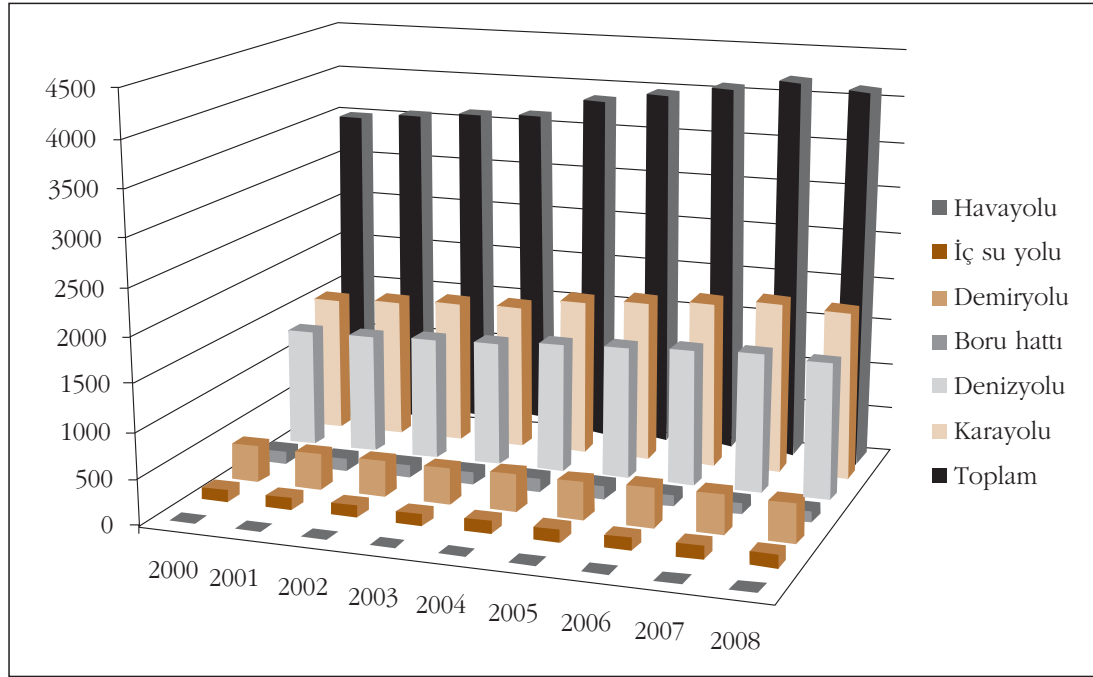
	Değer (Milyon Euro)					
	Dış Ticaret Partnerler: AB27 Dışındaki Ülkeler					
	İhracat		İthalat		Toplam	
Denizyolu	396,4	%74,8	1.288,3	%71,7	1.684,7	%72,4
Karayolu	82,9	%15,6	59,1	%3,3	142	%6,1
Demiryolu	24,6	%4,6	73,5	%4,1	98	%4,2
İç Su yolları	8,4	%1,6	13	%0,7	21,4	%0,9
Boru taşımacılığı	3,7	%0,7	275,5	%15,3	279,2	%12
Havayolu	9,8	%1,8	3,5	%0,2	13,3	%0,6
Kendinden tahrikli	3,2	%0,6	2,2	%0,1	5,5	%0,2
Posta	0	%0	0,1	%0	0,1	%0
Bilinmiyor	1,2	%0,2	82,2	%4,6	83,4	%3,6
Toplam	530,2	%100	1.797,4	%100	2.327,6	%100

AB içinde gerçekleşen taşımaların yıllık değişimlerinin modlara göre dağılımı ise Tablo 14'te ayrıntılı görülmektedir. Buna göre, AB içinde de çok yüksek bir karayolu ve denizyolu tabanlı taşıma oranı olduğu görülmektedir. Modlar arasındaki bu ciddi farklılık sebebiyle AB hazırladığı Beyaz Kitap'ında birliğin öncelikleri arasına modlar arası taşıma dengesini ilk sıralara yerleştirmiştir.

Tablo 14. AB Dış Ticaret Ağırlık/Miktar Verileri [EUROSTATS, 2008]

Yıllar	Havayolu	İç Su Yolu	Demiryolu	Boru Hattı	Denizyolu	Karayolu	Toplam
2000	2,5	134	404	127	1314	1519	3499,4
2001	2,5	133	386	133	1334	1556	3544,3
2002	2,4	133	384	128	1355	1606	3608
2003	2,4	124	392	130	1378	1625	3651,6
2004	2,5	137	416	132	1427	1747	3861,4
2005	2,6	139	414	136	1461	1800	3952,6
2006	2,7	139	440	135	1505	1854	4076
2007	2,8	147	453	127	1532	1915	4176,7
2009	2,6	145	443	124	1498	1878	4090,5
1995-2008	%35	%19	%14,7	%8	%30,7	%45,7	%33,7
Yıllık Artış Ortalaması	%2,3	%1,1	%1,1	%0,6	%2,1	%2,9	%2,3
2007-2008 Artışı	%-1,8	%-1,2	%-2,3	%-2,2	%-2,2	%-1,9	%-2,1

Tablo 14'ten görülebileceği üzere 1995-2008 yılları arasında en yüksek artışın sağlandığı taşımacılık modu karayollarıdır. Toplam taşımalarda gerçekleşen artış ise % 34'tür. Yıllık artış ortalamasında ise karayolu ve denizyolu modları en yüksek değeri almıştır. Çalışmanın yapıldığı son yılda ise, birçok modda azalışlar meydana gelmiştir. Şekil 7'de ise gerçekleşen milyar ton/km verileri karşılaştırmalı grafik olarak verilmektedir.

Şekil 7. AB içi taşıma miktarları (milyar ton*km)

2.3. AB VE LOJİSTİK POLİTİKALAR (BEYAZ KİTAP)

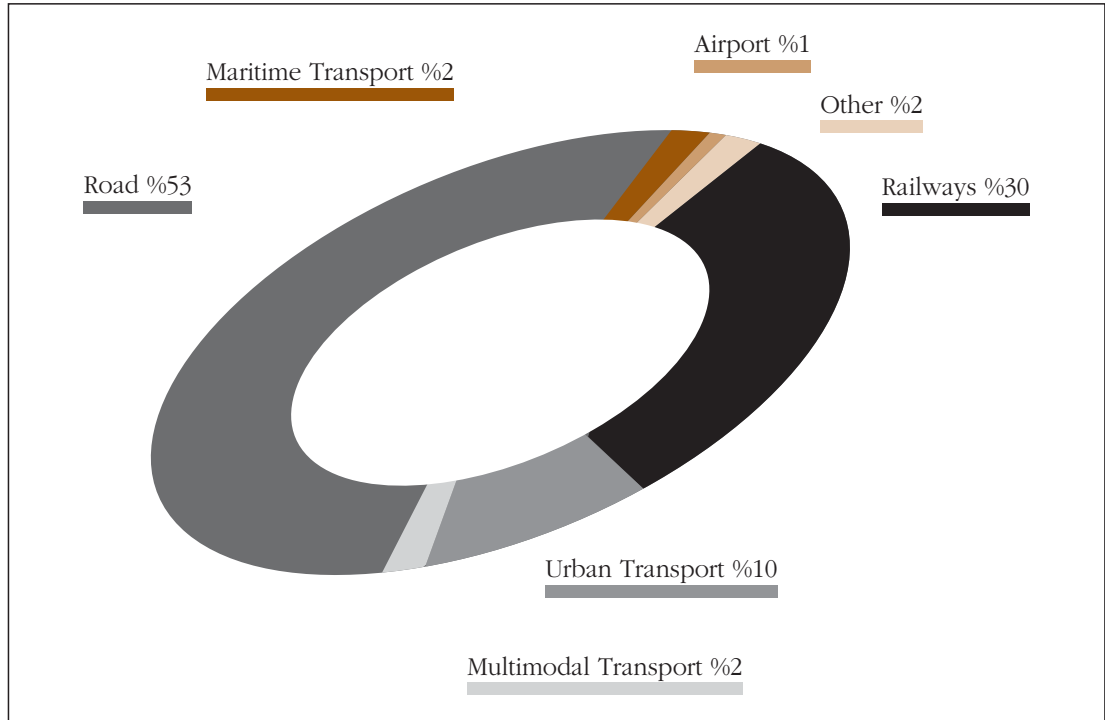
AB genelinde gerçekleşen taşımacılık rakamlarındaki artışlar, birlik genelinde gözlerin taşımacılık sektörüne dönmesine sebep olmuştur. Halihazırda, birlik genelinde taşımacılık sektöründe bulunan işletme sayısı ve sektördeki çalışan sayısının değerleri Tablo 15'te ayrıntılı olarak görülmektedir.

Tablo 15. AB Genelinde Sektörde Çalışan Sayısı ve İşletme Sayısı [EUROSTATS]

	Toplam	Karayolu Mal Taşıma	Karayolu Yolcu Taşıma	Demiryolu	Boru Hatları	İç Su Yolları	Denizyolu	Havayolu	Tur Acentalar ve Destek Hizmetleri	Diğer Taşıma Aktiviteleri
Çalışan İnsan (1000s)	9.212,7	2.963,1	1.960,5	864,4	12	43,4	184	409,1	490	2.286,2
Şirket Sayısı	1.163.16	608.713	336.517	887	161	9.324	10.7	3.774	81	112.084

AB genelinde sektörde çalışan insan sayısı açısından karayolu mal taşımacılığı birinci sırada yer almaktadır. Karayolu taşımacılığında gerçekleşen bu emek yoğun çalışmalar benzer şekilde şirket sayısı ile de ilişkilendirilebilir.

AB genelinde yaklaşık 10 milyon insanın çalışmakta olduğu taşımacılık sektöründe modlar arası dengeli paylaşım AB'nin öncelikleri arasında yerini almıştır. Bu çerçevede, AB tarafından 2007 ile 2013 yılları arasında desteklenmesi planlanan taşımacılık projelerinin modlara göre dağılımı Şekil 8'de görülebilmektedir. Belirtilen oranlara göre, karayolu ve demiryolu taşımacılığı, fonların % 85'lik kısmını çekebilmiştir. Gelecekte karma (çok modlu) taşımacılığa daha fazla fon ayrılması öngörülmektedir.

Şekil 8. AB fonlarının modlara göre dağılımı (2007-2013) [ERF Raporu]

AB açısından büyük öneme sahip olan taşımacılık ve lojistik sektörü, AB kurumları tarafından yakından takip edilmektedir. Bu çerçevede, AB komisyonu tarafından 2001 yılında, Avrupa Konseyi'ne sunulmak üzere hazırlanan "European Transport Policy for 2010: Time to Decide" isimli Beyaz Kitap AB'nin temel belgeleri arasında yerini almıştır. Bu belgenin hazırlanmasının ardından 2006 yılında yapılanmanın durumu ve kontrolünün sağlanması için bir kontrol raporu hazırlanmış ve AB Parlamentosuna sunulmuştur [8][9].

2001 yılında yayınlanan Beyaz Kitap, birliğin lojistik operasyonlarında ne gibi önceliklerinin olduğu konusunda ayrıntılı bilgi vermektedir. Beyaz Kitap kullanıcı (müşteri) gereksinimlerini stratejilerin temeline koymuştur. Avrupa vatandaşı için yüksek kaliteli ve güvenli bir hizmet ve sürdürülebilir kalkınmaya somut bir destek sağlanması amaçlanmaktadır [9]. Bu rapora göre, AB için öncelikli olarak yapılması gerekenler ve 2006 yılına göre bu hedeflerin durumu şu şekilde özetlenebilmektedir:

- 1. Taşıma modları arasında denge kurulması:** 2001 yılında yayımlanan rapora göre bu hedefin sağlanabilmesi için iki temel yaklaşımın geliştirilmesi gerekmektedir. Bunlardan ilki, çok adil ve düzenlenmiş bir rekabet sisteminin kurulmasıdır. Bir diğer temel hedef ise, taşıma modlarının birbirlerine oldukça fazla noktada bağlanması zorunluluğudur. 2006 yılında yayımlanan kontrol raporuna göre; adil rekabet politikasının sağlanması için AB yapısal fonlarından modlara eşit miktarlar ayrılması kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, çalışmalar yeterli aşamada olmasa da gelişmeler devam ettirilmektedir. Modların birbirine bağlanması projelerinde ise, AB tüm olanakları değerlendirmektedir.
- 2. Darboğazlardan kurtulma:** AB genelinde her bir modda bulunan darboğazların tespiti ve bertaraf edilmesi için birlik gerekli noktalarda kapasite araştırması gerçekleştirmiştir. 2006 yılında yayımlanan kontrol değerlerine göre; 2014 yılında gerçekleşecek miktarlar öngörülmüş ve yapılması gereken yeni güzergâhlara vurgu yapılmıştır.
- 3. Kullanıcı odaklı taşımacılık politikası:** AB'nin her politikasının temeline insanı yerleştirme yaklaşımı, taşımacılık için de geçerlilik göstermektedir. İnsan odaklılığı, yol güvenliği, çevreye duyarlılık ve kullanıcı hakları temeline yerleştiren birlik, bu politikaları taşımacılığı daha etkin hale getirmek için temel politika edinmiştir. 2006 yılında yayımlanan kontrol politikasına göre, yol güvenliğinde yapılan çalışmalarla AB genelinde ciddi artışlar sağlanırken, yine yapılan anket çalışmalarına göre, kullanıcı memnuniyetinde az da olsa iyileştirmeler sağlanmıştır.
- 4. Taşımacılıkta küreselleşme:** Bu politikanın temelinde, AB genişleme süreci dikkate alınmıştır, gerçekleşecek genişleme süreçlerinin taşımacılık politikasına yeni perspektifler kazandırması sağlanmıştır.

Üçüncü Bölüm

TÜRKİYE EKONOMİSİ

Dünya ve AB genelindeki ekonomik durum ve lojistik değerlendirmenin ardından, Türkiye lojistik sektörüne bakmadan önce Türkiye Ekonomisine ayrıntılı bir bakış yapılması gerekmektedir. Bu bölümde, Türkiye lojistik sektörünü etkileyebilecek göstergelerin analizi yapılmış ve bazı çıkarımlarda bulunulmuştur.

3.1 GAYRİ SAFİ YURTİÇİ HASILA (GSYİH)

Türkiye; Dünya Bankası ve IMF tarafından her yıl yayınlanan GSYİH (GDP) sıralamasında 2009 yılı itibarıyla 17. sırada yer alarak birçok gelişmiş ülkenin önüne geçmiştir. Gerçekleşen bu değişimin anlaşılabilmesi için yıllara göre GSYİH oranlarında gerçekleşen değişimlerin analiz edilmesi gerekmektedir. Tablo 16'da Türkiye ekonomisinin 2000 ile 2009 yıllarında gerçekleştirdiği GSYİH değişimlerinin istatistiği verilmiştir. Buna göre; 2004 yılında Çin'den sonra dünya genelinde ikinci en yüksek büyüyen ülke olan Türkiye ekonomisinin 2009 krizine kadar gösterdiği performans oldukça etkileyicidir.

Tablo 16. Türkiye GSYİH Değişim (%) [TÜİK, 2010]

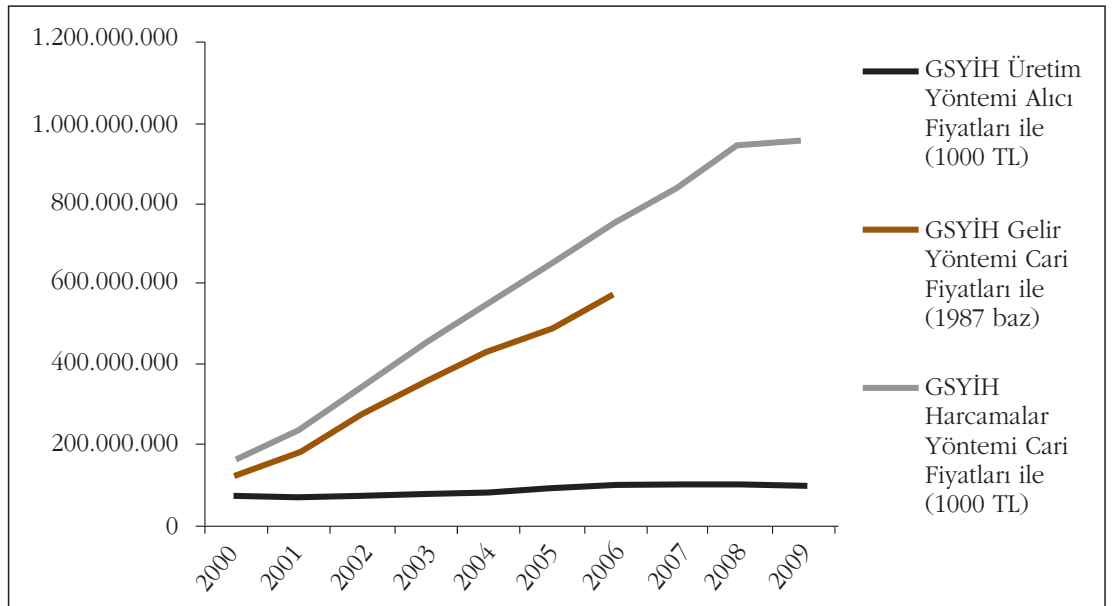
Yıllar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
GSYİH Değişim	6,8	-5,7	6,2	5,3	9,4	8,4	6,9	4,7	0,7	-4,7

Türkiye'nin GSYİH'sı ortalama % 4 civarlarında büyürken, bu büyüme yıllara göre dalgalı bir şekilde gerçekleşmiştir. Hızlı büyüme dönemlerini izleyen büyük resesyon dönemleri sürekli bir döngü oluşturarak ekonomiyi domine etmektedir. Tablo 17'de Türkiye İstatistik Kurumu tarafından farklı teknikler ile hesaplanan GSYİH değerleri bulunmaktadır. 2007 yılında gerçekleştirilen yöntem değişikliği ile harcamalar yöntemi esas alınmaya başlanmıştır.

Tablo 17. GSYİH [TUİK, 2010]

Yıllar	GSYİH Üretim Yöntemi Alıcı Fiyatları ile (1000 TL)	GSYİH Gelir Yöntemi ile Cari Fiyatları ile (1987 baz)	GSYİH Harcamalar Yöntemi Cari Fiyatları ile (1000 TL)
2000	72.436.399	124.583.458.276	166.658.021
2001	68.309.352	178.412.438.499	240.224.083
2002	72.519.831	277.574.057.483	350.476.089
2003	76.338.193	359.762.925.944	454.780.659
2004	83.485.591	430.511.476.968	559.033.026
2005	90.499.731	487.202.362.279	648.931.712
2006	96.738.320	576.322.230.865	758.390.785
2007	101.254.625	Veri yok	843.178.421
2008	101.921.730	Veri yok	950.534.251
2009	97.087.661	Veri yok	953.973.862

Gerçekleşen bu yapı ile ortalama % 4 büyüme gerçekleşse de, etkileri daha zayıf olmaktadır. Bu durum ekonomik kararların sağlıklı verilmesini önlemektedir.

Şekil 9. GSYİH

3.2. SEKTÖRLER

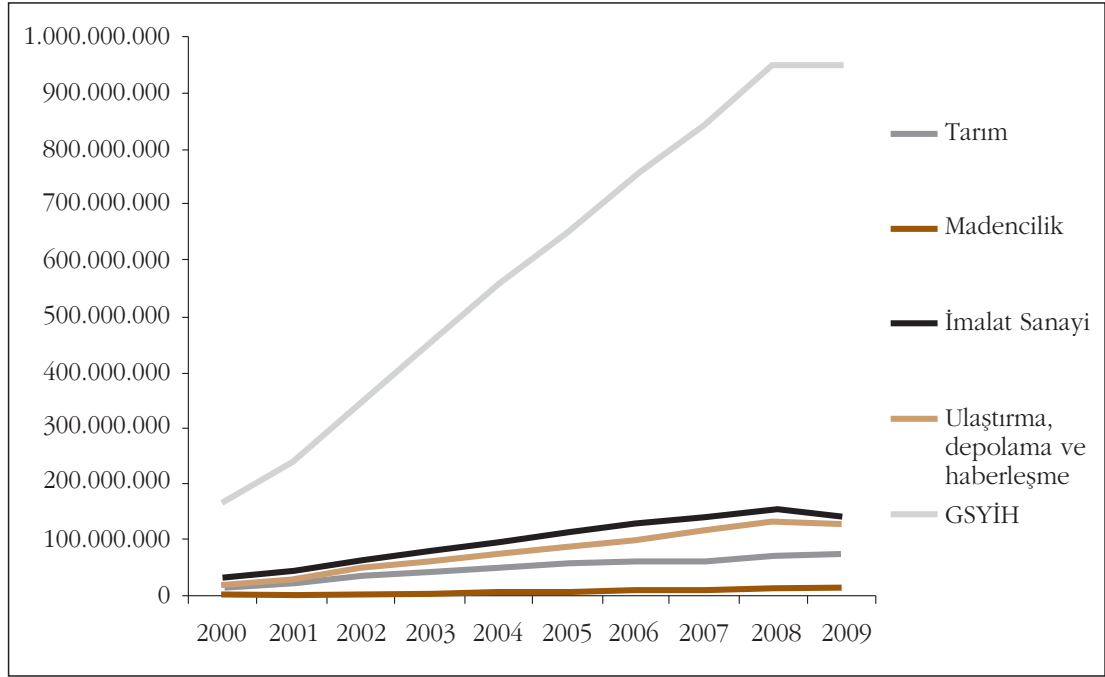
Yıllara göre gerçekleşen GSYİH değerlerinin hangi sektörler tarafından sağlanmış olduğu, ülkelerin lojistik operasyonları hangi alanlarda yoğunlaştırması gerektiği konusunda yön gösterecektir. Türkiye genelinde sağlanan GSYİH'nin önemli bir kısmı imalat sanayi tabanlı ürün ve hizmetlerden elde edilen kazançlar olarak kayıt edilmiştir.

Tablo 18'den görüleceği üzere 2009 yılı GSYİH değerlerinde Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme alt sektörü toplam GSYİH değerinin % 13'lük bölümünü oluşturarak önemli bir stratejik sektör olduğunu ispatlamıştır. Bunun yanı sıra, % 15'lik payı ile imalat sanayi GSYİH değerinin lokomotifini olmayı sürdürmektedir.

Tablo 18. GSYİH Sektör Kırılımları (1.000 TL) [TUİK, 2010]

Dönem/İktisadi faaliyet kolları	Tarım, Avcılık ve Ormancılık	Madencilik	İmalat Sanayi	Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Alıcı fiyatlarıyla)
2000	16.430.769	1.658.124	33.454.594	20.299.164	166.658.021
2001	20.737.537	2.353.927	45.829.468	31.963.787	240.224.083
2002	35.434.614	3.225.992	62.361.454	49.025.450	350.476.089
2003	44.179.956	4.538.250	80.627.034	62.934.587	454.780.659
2004	51.782.669	5.898.572	97.193.358	76.021.278	559.033.026
2005	59.027.013	7.628.517	112.051.658	89.087.295	648.931.712
2006	60.819.444	8.952.359	130.393.077	104.123.045	758.390.785
2007	62.567.776	10.530.738	141.853.309	117.583.068	843.178.421
2008	70.741.993	13.458.457	153.721.455	135.030.193	950.534.251
2009	76.410.051	14.235.361	142.704.498	127.027.822	953.973.862

Her bir sektör için, taşınan mamullerine özel bir optimum taşımacılık politikasının gerçekleştirilebildiği bir ülkede lojistik açısından etkinlik en yüksek mertebeden sağlanmış olunacaktır. Şekil 10'da görüleceği üzere yıllara göre gerçekleşen artış GSYİH ile ulaştırma, depolama ve haberleşme parametrelerinde paralellik göstermektedir.

Şekil 10. Sektörlere göre GSYİH Gelişimi

Tablo 18’de belirtilen verilerin lojistik operasyonları alt kaleminin dışında haberleşme kalemlerini de içerdiğini belirtmiştik. Bu çerçevede, GSYİH içindeki lojistik payının doğrudan hesaplanabilmesi için birinci bölümde Dünya Ticaret Örgütü tarafından verilen Ulaştırma giderlerinin servis GSYİH’sine oranı parametresi yardımıyla gerçek ulaştırma değerlerinin hesaplanması sağlanmıştır.

Tablo 19’da görülebileceği üzere gerçekleşen ulaştırma verileri yıllara göre meydana gelen artışlar ile belirtilen değerleri almaktadır.

Tablo 19. Ulaştırma, Depolama ve Lojistik GSYİH Verileri (1.000 TL)

Yıllar	Hizmetler GSYİH	Ulaştırma/Hizmetler Oranı	Ulaştırma, Depolama ve Lojistik
2000	108.175.541	0,15	16.594.127,94
2001	163.642.121	0,19	30.961.089,31
2002	216.398.053	0,2	43.063.212,65
2003	273.299.739	0,12	33.315.238,16
2004	337.657.534	0,14	48.588.919,14
2005	388.717.675	0,18	70.824.360,46
2006	463.448.091	0,19	87.035.551,43
2007	534.479.588	0,22	116.944.133,96
2008	609.420.726	0,23	137.302.489,59

3.3. DIŞ TİCARET

Türkiye genelinde lojistik operasyonların boyutlarının ayrıntılı bir biçimde anlaşılabilmesi için dış ticaret verilerinin analiz edilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, sadece ithalat ve ihracat verilerinin değil, ülkemizden transit geçen yüklerin de dikkate alınması gerekmektedir.

3.3.1. İHRACAT

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Gümrük Müsteşarlığı işbirliği ile oluşturulan dış ticaret raporuna göre, ülkemizin yıllara göre dış ticaret verileri ayrıntılı analiz edildiğinde son yıllarda gerçekleşen pozitif yönlü hareket rahatlıkla fark edilebilir. 2008 yılında yaklaşık 132 milyar ABD doları seviyesine ulaşan ihracatımız, 2009 yılında patlak veren ekonomik kriz sonrasında yıllık % 22 oranında bir daralma ile 100 milyar dolar seviyelerine gerilemiştir. Dış ticaret dengesi açısından ise gelişen olumlu seyir, ihracatın ithalatı karşılama oranlarında görülebilmektedir.

Lojistik operasyonları açısından ihracat rakamlarının sadece değer ile değerlendirilmesi oldukça yanıltıcıdır. İhracatın yapıldığı ülkenin konumu, ihracatın hangi taşıma modu ile gerçekleştirildiği ve taşınan toplam tonaj da taşınan değer kadar önemli parametreler halini almaktadırlar.

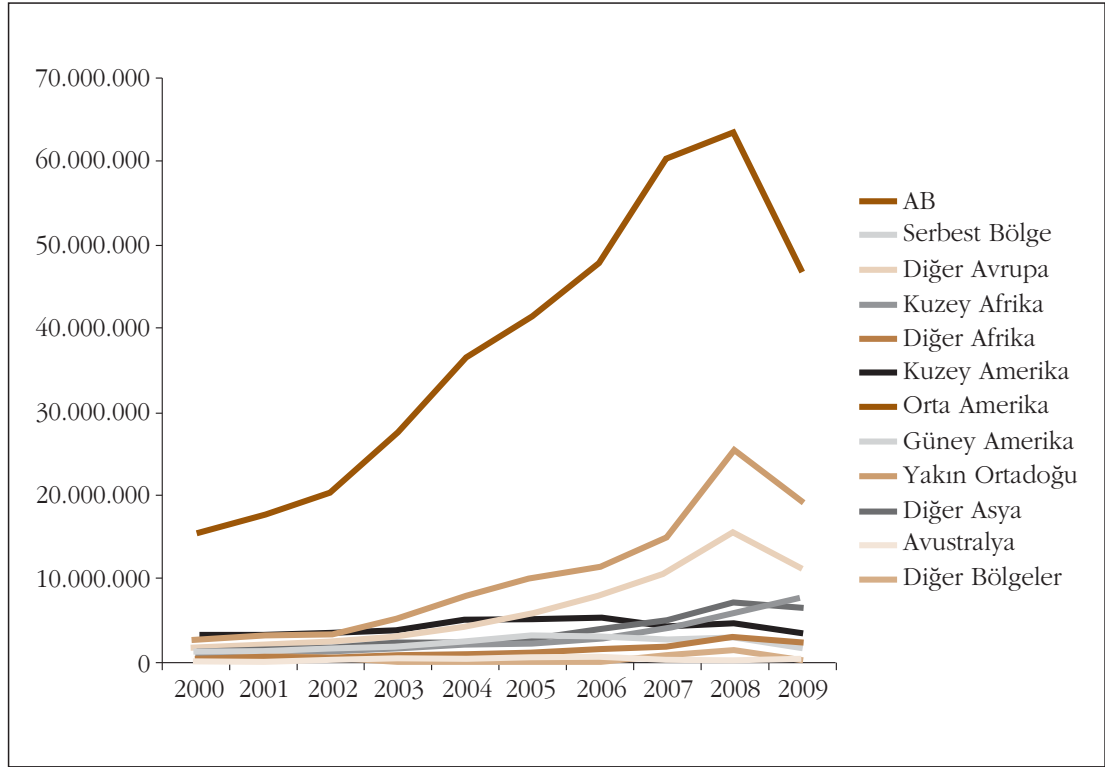
Çalışmanın ilerleyen kısımlarında, Türkiye ihracatının gerçekleştirildiği bölgeler ve modlar arası dağılım açısından değerlendirmesi yapılacaktır.

Tablo 20. Türkiye İhracat Verileri [TÜİK, 2010]

	Yıllara Göre Dış Ticaret Değer ('000 \$)				
	İthalat		Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi	İhracatın İthalatı Karşılaştırma
Yıllar	Değer ('000\$)	Değişim %	Değer ('000\$)	Değer ('000\$)	%
2000	27.774.906	4,5	-26.727.914	82.277.727	51
2001	31.334.216	12,8	-10.064.867	72.733.299	75,7
2002	36.059.089	15,1	-15.494.708	87.612.886	69,9
2003	47.252.836	31,0	-22.086.856	11.592.528	68,1
2004	63.167.153	33,7	-34.372.613	160.706.919	64,8
2005	73.476.408	16,3	-43.297.743	190.250.559	62,9
2006	85.534.676	16,4	-54.041.498	225.110.850	61,3
2007	107.271.750	25,4	-62.790.965	277.334.464	63,1
2008	132.027.196	23,1	-69.936.378	333.990.770	65,4
2009	102.135.006	-22,6	-38.784.425	243.054.437	72,5

Türkiye’den yapılan ihracatların hangi bölgelere gerçekleştirildiğinin analizi yapıldığında, en büyük ihracat partneri olarak AB 27 ülkesinin bulunduğu görülmektedir. Bunun temel sebeplerinden biri de AB ile aramızda bulunan gümrük birliği anlaşması ile vergilerden muaf bir alanın oluşturulmuş olmasıdır.

AB’ne yapılan bu yüksek değerli ihracatın lojistik açıdan yapılış şekli önem kazanmaktadır. AB yolunda ilerleyen Türkiye, AB ile geliştireceği ulaştırma ağları sayesinde taşıma şeklinin optimizasyonunu sağlayabilecektir. AB’nin ardından, dikkat çekici boyutlarda gelişen Rusya ve Ortadoğu’ya ihracat lojistik açıdan gerçekleştirilen projeler ile (Rusya’da lojistik köy, denizyolu alternatifleri, Irak demiryolu projesi) etkin bir hale getirilmek istenmektedir.

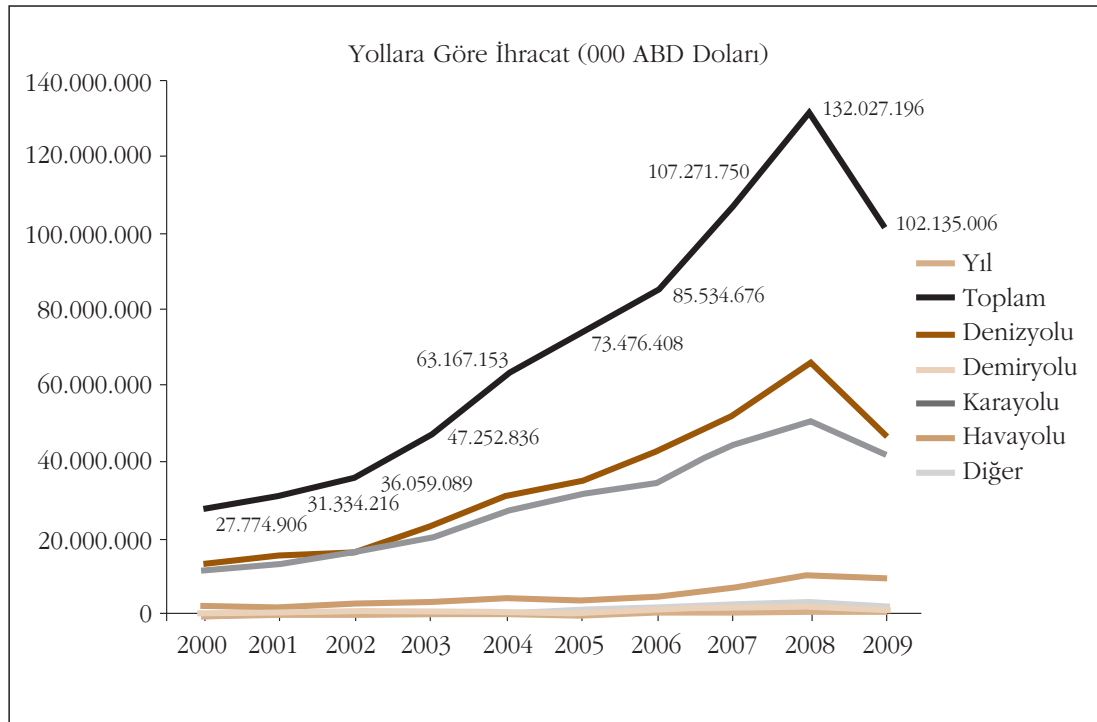
Şekil 11. Bölgelere göre ihracat [TÜİK,2010]

Lojistik açıdan ihracatın gerçekleştirildiği bölgelerin konumu kadar, taşıma modunun da önemi oldukça fazladır. Ülkemiz, üç tarafı denizlerle çevrili yapısından dolayı, ihracatını denizyolu odaklı gerçekleştirme politikasına sahiptir. 2005’ten itibaren gerçekleştirilen ihracatın 2000’li yılların başlarına göre daha fazla denizyolu ile gerçekleştirilmesi, makasın denizyolu lehine açılmasına sebep olmuştur. Tablo 21’de yıllara göre kullanılan taşıma modlarının ihracat değerleri görülmektedir.

Tablo 21. Modlara Göre İhracat Değerleri [TÜİK, 2010]

Yıllara Göre İhracat (000 ABD Doları)						
Yıllar	Toplam	Deniz Yolu	Demir Yolu	Kara Yolu	Hava Yolu	Diğer
2000	27.774.906	13.080.017	93.957	12.013.620	2.338.492	248.819
2001	31.334.216	15.521.220	173.592	13.219.437	2.263.689	156.277
2002	36.059.089	17.013.192	249.366	16.416.566	2.339.331	40.634
2003	47.252.836	23.233.359	394.459	20.306.073	3.227.575	91.370
2004	63.167.153	31.259.851	577.822	27.104.284	3.906.835	318.361
2005	73.476.408	35.425.856	756.935	31.602.012	3.978.592	1.713.013
2006	85.534.676	42.655.303	911.754	35.156.474	4.863.452	1.947.692
2007	107.271.750	52.174.049	1.081.911	44.482.360	7.018.292	2.515.138
2008	132.027.196	66.443.247	1.260.202	50.902.371	10.435.259	2.986.117
2009	102.135.006	47.119.360	906.906	42.392.952	9.764.044	1.951.744

Tablo 21'in grafiklendirilmiş Şekil 12'deki hali incelendiğinde kullanılan demiryolu alternatifinin azlığı dikkat çekmektedir. Modlar arası denge hedefinin ve çok modlu taşımacılığın temel bileşenlerinden olan demiryolu taşımacılığı hususunda ciddi çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Şekil 12. Taşımacılık modlarına göre ihracat

Modlara göre dağılımda sadece ihracatın değil, dış ticaret toplamının incelenmesi de oldukça faydalı olabilir. TUIK veritabanlarından edinilen bilgilere göre, 2009 yılının sonunda Türkiye dış ticaretinin modlara göre dağılımı % 54 denizyolu, % 31 karayolu, % 9 havayolu, % 1 demiryolu şeklinde gerçekleştiği söylenebilir. İhracatta % 46 olan denizyolu payı, ithalat ile birleştiğinde % 54 değerini almaktadır.

Dış ticaretin lojistik açıdan değerlendirilmesi için önceden de belirtildiği gibi sadece değer değil, taşınan miktarların da dikkate alınması gerekmektedir. TUIK tarafından hazırlanan, dış ticaret miktar endeksi verileri 2003 yılında taşınan miktarları baz alarak taşınan toplam tonaj değişimlerini yansıtan bir parametredir. Bu parametrenin hesaplanmasında TUIK, benzer iki parametrenin birbirlerine oranlanması ilkesini uygulamaya almıştır. Buna göre, ithalat verileri açısından, örneğin madencilik sektöründe taşınan miktarlarda ciddi bir artış ile karşılaşılmamıştır. Fakat diğer taraftan, imalat ürünlerinin taşınmasında ise yaklaşık % 50 dolaylarında 2003 yılına göre bir artış gerçekleşmiştir.

Türkiye lojistik sektörü açısından kritik öneme sahip ihracat taşımalarında ise, 2009 yılında ithalata göre daha fazla bir artış gerçekleşmiştir. Bunun yanı sıra, ihraç edilen madencilik ürünleri ve imalat ürünleri miktarlarında ciddi artışlar meydana gelmiştir (Tablo 22).

Tablo 22. Taşıma Miktar Endeksi [TUIK, 2010]

İthalat					İhracat				
Yıllar	Genel	Tarım ve Ormancılık	Madencilik	İmalat	Genel	Tarım ve Ormancılık	Balıkçılık	Madencilik	İmalat
2000	88,3	88,6	85,3	84,6	59,1	75,8	25,1	73,7	58,3
2001	66,4	63,9	82,3	62,3	72,3	106,4	39,6	71,7	70,7
2002	80,2	70,5	93,4	76,3	83,7	95,2	45,7	72	83,5
2003	100	100	100	100	100	100	100	100	100
2004	121,7	93,3	101,4	127,4	114,3	90,2	109,5	117	115,5
2005	136,1	104,2	107,5	144,2	126,2	93,0	165,5	134,5	127,8
2006	147,7	99,6	116,3	156,9	141,3	112,5	170,1	166,7	142,4
2007	166,6	142	124,8	177,2	157	100,6	180,4	206,9	159,4
2008	164,1	148,6	120,1	174,7	166,7	108,3	293,2	242,4	169
2009	143,2	128,2	101,8	153,4	154,8	116,5	218,4	248,8	155,5

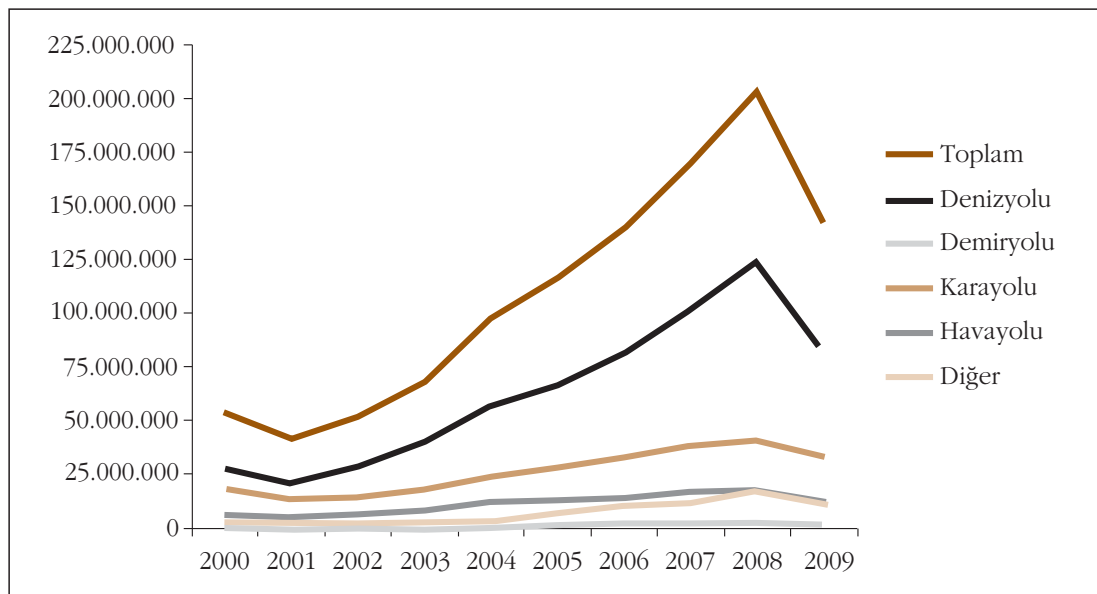
3.3.2 İTHALAT

İhracat verilerinin ayrıntılı bir biçimde incelenmesinin ardından ithalat verileri de Tablo 23’de listelenmiştir. 2009 yılında gerçekleşen ekonomik krizin Türkiye’nin ithalatında ciddi bir düşüşe sebep olduğu söylenebilir. İthalatın ağırlıkla denizyolu aracılığıyla gerçekleştirildiği bilgisiyle analizler ayrıntılandırılabilir.

Tablo 23. Modlara Göre İthalat Değerleri [TUIK, 2010]

	Yıllara Göre Dış Ticaret Değer ('000 \$)				
	İthalat		Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi	İhracatın İthalatı Karşılaştırma
Yıllar	Değer ('000\$)	Değişim %	Değer ('000\$)	Değer ('000\$)	%
2000	54.502.821	34	-26.727.914	82.277.727	51
2001	41.399.083	-24	-10.064.867	72.733.299	75,7
2002	51.553.797	24,5	-15.494.708	87.612.886	69,9
2003	69.339.692	34,5	-22.086.856	116.592.528	68,1
2004	97.539.766	40,7	-34.372.613	160.706.919	64,8
2005	116.774.151	19,7	-43.297.743	190.250.559	62,9
2006	139.576.174	19,5	-54.041.498	225.110.850	61,3
2007	170.062.715	21,8	-62.790.965	277.334.464	63,1
2008	201.963.574	18,8	-69.936.378	333.990.770	65,4
2009	140.919.431	-30,2	-38.784.425	243.054.437	72,5

İhracat başlığı altında bahsedildiği üzere, ülkemiz dış ticaret faaliyetlerinin büyük bir kısmını üç tarafının denizler ile çevrili olmasından dolayı doğan avantajı da kullanarak denizyolu ile gerçekleştirmektedir. Tablo 23'te verilen ithalat verisinin hangi yollar ile gerçekleştirildiğini gösteren Şekil 13'te denizyolundan sonra öncelikli olarak karayolu ile ithalatların gerçekleştirildiği görülebilmektedir. İthalatın yapılış şekilleri açısından demiryolu, havayolundan da daha az değer alarak bu konuda yeterince ilerleme sağlanamadığının ispatı yapılmıştır.

Şekil 13. Taşımacılık modlarına göre ithalat

3.3.3. TRANSİT

Türkiye limanlarında gerçekleşen dış ticaret işlemleri arasında sadece ithalat ve ihracat faaliyetleri bulunmamaktadır. Bunların yanı sıra, transit geçiş olarak adlandırılan mal bedelleri için transfer yapılarak veya yapılmaksızın, satın alınan yabancı menşeli veya Türk menşeli olup da yurtdışına satılmış malların transit olarak veya doğrudan doğruya, ithalat ve ihracat rejimi hükümlerine tabi olmaksızın başka bir ülkeye satılması veya yurtdışında veya serbest bölgede yerleşik bir firmadan ya da antrepodan satın alınan malın, ülkemiz üzerinden transit olarak veya doğrudan doğruya yurtdışında veya serbest bölgede yerleşik bir firmaya ya da antrepoya satılmasıdır [13].

Bu açıklamalar doğrultusunda Türkiye limanlarında transit geçişine izin verilen yüklerin tonaj verileri incelenebilmektedir. Transit geçiş faaliyetleri temel olarak transit yükleme, transit boşaltma ve işlemsiz transit elleçleme gibi faaliyetlerden oluşmaktadır. Tablo 24’te 2008 yılında transit yükleme yapılan limanların listesi görülmektedir. BOTAŞ Limanı toplam yüklemelerin % 99’unun yapıldığı liman olarak kayıtlara geçilmiştir. Sahipliği başka ülkelere ait olan ürünler bu limandan yüklenerek istenilen noktalara sevk edilmektedirler.

Tablo 24. Transit Yükleme Miktarları [Denizcilik Müsteşarlığı, 2008]

Liman Bakanlığı	Transit Yükleme 2008 (Ton)			
	Toplam Yük	% Oranı	Yükleme Adedi	Birim Seferde Ort. Yük
Botaş	49.342.025	98,6	484	101.946
Ambarlı	589.328	1,18	475	1.241
İzmit	36.127	0,07	16	2.258
İzmir	16.892	0,03	13	1.299
Silivri	12.212	0,02	4	3.053
Gemlik	11.792	0,02	26	454
Çanakkale	9.800	0,02	1	9.800
Mersin	6.750	0,01	2	3.375
Tuzla	5.396	0,01	23	235
İstanbul	4.401	0,01	14	314
Hopa	3.174	0,01	1	3.174
Güllük	2.010	0	2	1.005
Göcek	1.900	0	1	1.900
Tekirdağ	1.376	0	2	688
Bartın	1.157	0,	2	579
Kuşadası	170	0,	1	170
Toplam	50.044.510	100	1.067	46.902

Transit yüklemelerde ürün ile ilgili herhangi bir faaliyet yapılmadan sadece bekleme ve elleçlemenin gerçekleştirildiği limanların listesi Tablo 24’te özetlenmiştir. Buna göre, ülke genelindeki limanlardan öncelikle Mersin, ardından Ambarlı limanlarında transit faaliyetler oldukça fazladır. Bu iki liman bölgelerinde stratejik konumlarından dolayı, ürünlerin bekletilip korunabileceği limanlar olarak kullanılmaktadır. Örneğin, Ambarlı limanı Karadeniz Bölgesi’ne giriş olarak birçok geminin yüklerinin transit geçişine olanak verildiği limandır.

İşlemsiz elleçleme faaliyetleri, birçok limanda uygulaması gerçekleştirilen ve liman kapasitesi ile orantılı olarak yeterliliği gelişen bir yaklaşımdır. Kapasitesi artırılan limanlara daha fazla gemi transit yükleme yapmakta ve hacim bu doğrultuda artırılmaktadır.

Tablo 25. Transit İşlemsiz Elleçleme [Denizcilik Müsteşarlığı, 2008]

Liman Bakanlığı	Transit İşlemsiz Elleçleme 2008 (Ton)			
	Toplam Yük	% Oranı	Yükleme Adedi	Birim Seferde Ort. Yük
Mersin	4.871.394	30,08	1.921	2.536
Ambarlı	4.786.092	29,55	855	5.598
İzmit	2.155.614	13,31	343	6.285
İzmir	1.414.350	8,73	1.285	1.101
İstanbul	750.602	4,63	246	3.051
Aliağa	584.074	3,61	61	9.575
Gemlik	369.967	2,28	223	1.658
İskenderun	343.014	2,12	55	6.237
Silivri	271.201	1,67	9	30.133
Botaş	251.347	1,55	9	27.927
Tekirdağ	123.941	0,77	46	2.694
Fethiye	102.328	0,63	20	5.116
Tuzla	50.795	0,31	5	10.159
Karabiga	34.840	0,22	7	4.977
Toplam	16.109.289	99	5.085	117.047

Bu iki transit taşımacılık tipinin yanı sıra, diğerleri kadar sıklıkla kullanılmamış olsa da transit boşaltma faaliyetine konu olan Türk limanlarının listesi ve gerçekleştirilen miktarlar Tablo 26’da ayrıntılı olarak görülebilmektedir. Buna göre, ambarlı limanı toplamda yıl boyunca yaklaşık 500 kez tekrarlanan bu faaliyetin 350 kere yapıldığı liman olarak uygulamada ilk sırayı almış bulunmaktadır.

Tablo 26. Transit Boşaltma [Denizcilik Müsteşarlığı, 2008]

	Transit Boşaltma 2008 (Ton)			
Liman Bakanlığı	Toplam Yük	% Oranı	Yükleme Adedi	Birim Seferde Ort. Yük
Ambarlı	494.467	69,81	346	1.429
İzmit	45.385	9,41	12	3.782
Botaş	42.889	6,06	2	21.445
Mersin	40.193	5,67	69	583
Gemlik	29.092	4,11	26	1.119
İskenderun	19.111	2,70	12	1.593
Çanakkale	10.689	1,51	2	5.345
İzmir	8.693	1,23	12	724
İstanbul	8.303	1,17	8	1.038
Tekirdağ	6.076	0,86	3	2.025
Hopa	2.959	0,42	1	2.959
Rize	450	0,06	1	450
Toplam	708.307	100	494	42.491

Tablo 27. Transit Karayolu Taşımaları

Avrupa'dan Ortadoğu ve BDT'ye Transit Taşımalar (Sefer)						
	2007		2008		2009	
TAŞIT BAYRAĞI		PAY		PAY		PAY
TÜRKİYE	16589	0,54	20528	0,57	18669	0,52
İRAN	8341	0,27	7839	0,22	7202	0,2
BULGARİSTAN	2380	0,08	2847	0,08	2981	0,08
HIRVATİSTAN	87	0	157	0	141	0
GÜRCİSTAN	1449	0,05	1425	0,04	1305	0,04
ROMANYA	111	0	287	0,01	478	0,01
ALMANYA	320	0,01	951	0,03	1976	0,06
MOLDOVYA	155	0,01	131	0	239	0,01
POLONYA	158	0,01	216	0,01	551	0,02
UKRAYNA	47	0	141	0	399	0,01
YUNANİSTAN	332	0,01	302	0,01	120	0
HOLLANDA	42	0	101	0	187	0,01
DİĞER	695	0,02	1.116	0,03	1.525	0,04
TOPLAM	30.706		36.041		35.773	
ARTIŞ		%45		%17		%-1

Ulaştırma sektöründe transit taşımacılık sadece denizyolunda değil, karayolunda Avrupa Asya arası yapılan taşımalarda da yerini almaktadır. Bu bağlamda, Tablo 27'de ülkemiz sınır kapılarından transit geçip yüklerini taşımalarını sürdüren yük taşımacılığının istatistikleri görülmektedir. Tablodan da görülebileceği üzere yapılan sefer sayısı 2009 yılında bir duraklama gösterse de değerini artırarak bu noktalara gelmiştir. Yapılan bu faaliyetin yıllara göre ortalama % 55'i Türk firmaları tarafından yapılmaktadır.

Dördüncü Bölüm

TÜRK LOJİSTİK SEKTÖRÜ

4.1. STRATEJİK KONUM

Türkiye, stratejik konumu açısından dünya üzerinde oldukça önemli bir yere sahip olan bir ülkedir. Türkiye coğrafyasının, lojistik bakış açısıyla önemli üstünlükleri vardır. Ülkemiz jeo-stratejik açıdan Asya ve Avrupa ile Karadeniz ve Akdeniz arasında köprü konumunda olup üç kıtanın kesişim noktasındadır. Kıtaların birbirine bağlandığı bu noktada, elinde bulundurduğu Karadeniz'e giriş, Doğu Akdeniz limanlarına yakınlık gibi faktörler ile stratejik konumu hakkında oldukça değerli olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede ülkemizin parçası olduğu lojistik ağları ve Türkiye'nin bu ağlardaki yeri ayrıntılı incelenmelidir [UBAK internet sitesi].

Pan-Avrupa 4. Koridoru

Pan-Avrupa koridorlarından 4 numaralı olanı Türkiye'nin güzergâh ülkesi olarak yer aldığı tek koridor olması nedeniyle Türkiye açısından özel önem taşımaktadır. Bu koridorun güzergâhı Berlin/Nürnberg-Prag-Budapeşte üzerinden bir kolu ile Köstence'ye, diğer kolu Selanik ve İstanbul'a bağlanmaktadır. 4. Koridorun Yönlendirme Grubu Ortak Toplantısında AB Komisyonu'na sunulmak üzere kabul edilen karar tasarısındaki koridorun, AB genişleme süreci çerçevesinde Kuzey Denizi

Limanları ile Merkezi ve Doğu Avrupa'da gelişmekte olan bölge arasında en uygun güzergâh olarak görülmesi gerektiği vurgulanmış, bu nedenle de komisyonun koridoru öncelikli kabul ederek mevcut TEN revizyon süreci içinde düşünmesi istenmiştir.

Pan-Avrupa 8. Koridoru

Adriyatik ve Karadeniz'i Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristan üzerinden birleştirecek olan 8. Koridor, ulaştırma işlevinin ötesinde bölge ülkelerinin gerek birbirleriyle, gerek Türkiye ile ekonomik, sosyal ve kültürel yakınlaşmalarına yardımcı olabilecek ve aralarındaki işbirliğini daha ileri götürebilecek stratejik nitelikli entegre bir proje olarak değerlendirilmektedir. Berlin-İstanbul bağlantısını sağlayan 4. Koridor ile Sofya'da kesişen 8. Koridor, Türkiye'yi Yunanistan'dan geçmeden, Makedonya-Arnavutluk ve İtalya'nın Adriyatik Limanlarına birleştiren tek koridordur.

Pan-Avrupa 10. Koridoru

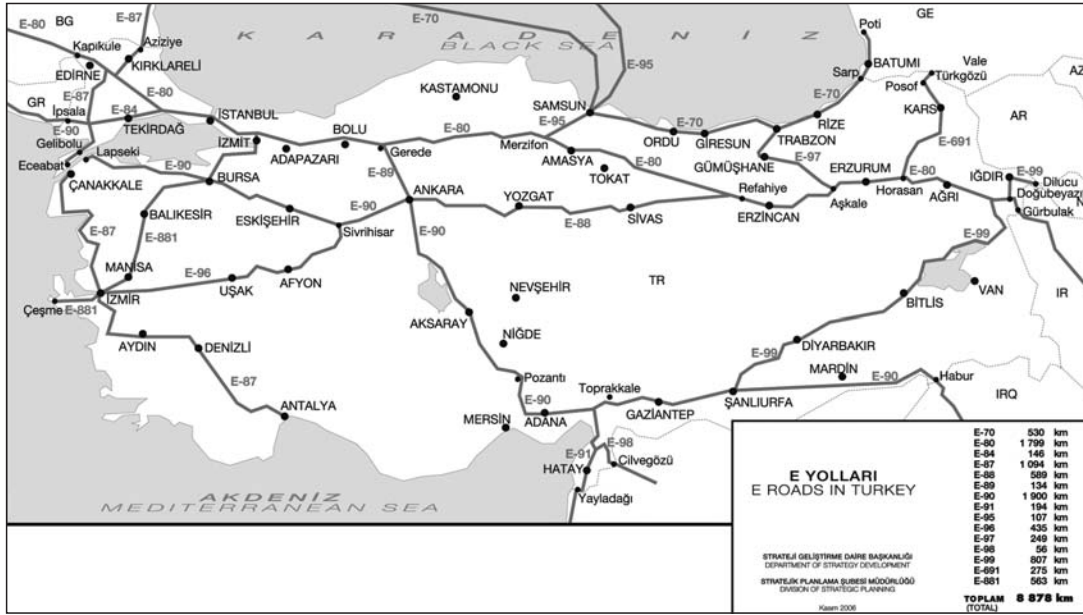
Eski Yugoslavya Cumhuriyetlerini kuzeyde Avusturya, güneyde ise Yunanistan'a bağlayan 10. Koridor; Salzburg, Ljubljana, Zagreb, Belgrad, Niş, Üsküp, Veles, Selanik güzergâhını izlemektedir.

Türkiye üzerinden geçen Avrupa Birliği yolları (E-yollar) ve Asya yolları (A-yollar), ülkemizin kıtaların bağlantı noktasında bulunduğu bir göstergesidir. Türkiye üzerinden, Avrupa bağlantılı 7.022 km ve Asya bağlantılı 5.247 km yol geçmektedir. Bu farklı proje, Türkiye genelinde sadece karayolu ağı değil, demiryolu ve denizyolu ağları ile birlikte birbirlerine bağlanmışlardır [UBAK internet sitesi].

Türkiye'deki E yolları, AGR Güneydoğu Avrupa Uluslararası Yol Ağı'nın bir uzantısıdır. AGR hükümlerine göre, Avrupa'dan Türkiye'ye iki ana arter girmektedir. Bunlar; Bulgaristan sınırından (Kapıkule) giren E-80 yolu (eski adı ile E5) ile, Yunanistan sınırından (İpsala) giren E-90 yoludur. Bunlardan E-80 yolu Anadolu üzerinden Gürbulak'da İran'a, E-90 yolu ise Habur'da Irak'a ulaşmakta ve buralarda Asya yol ağları ile birleşmektedirler.

Türkiye TEM Yolları

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu'nun (UN/ECE) teknik ve idari desteğiyle 1977 yılında kurulmuş bir alt bölgesel işbirliği projesi olan Trans-Avrupa Kuzey-Güney Otoyolu (TEM) Projesi, Avrupa ulaştırma tarihinde en eski ve en gelişmiş bölgesel altyapı projelerinin birisidir.

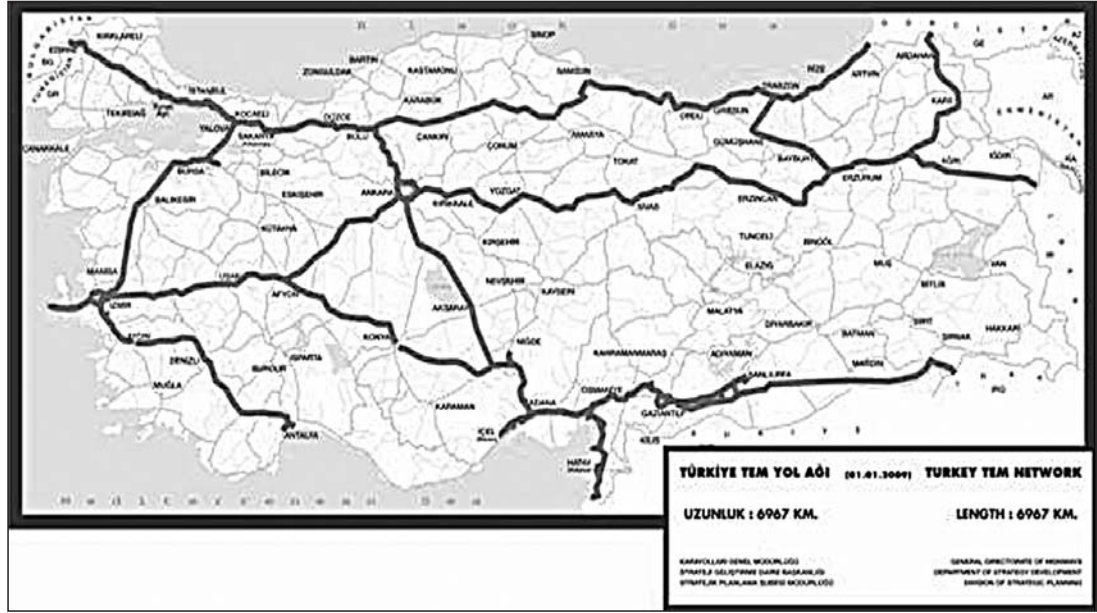

Şekil 14. Türkiye'deki E yolları [KGM]

15 üye ülke (Avusturya, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Ermenistan, Gürcistan, Hırvatistan, İtalya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Romanya, Slovakya, Slovenya ve Türkiye) ve dört gözlemci statüde ülkeden (İsveç, Ukrayna, Sırbistan ve Karadağ) oluşan TEM Projesi, batıda Avrupa Birliği'nin Trans-Avrupa yol ağına ulaşırken, doğuda ve güneydoğuda Kafkasya ve Batı Asya'nın karayolu sistemleriyle doğrudan bağlantılar sağlamaktadır. Azerbaycan ve Belarus üyelik aşamasında olan ülkelerdir [UBAK internet sitesi].

Baltık, Adriyatik, Ege, Doğu Akdeniz ve Karadeniz'i bağlayan, bölünmüş ve her bir yönde en az iki şeritli, yüksek fiziki ve geometrik standartlara sahip güvenli, kesintisiz ve konforlu trafik hizmeti veren modern bir otoyol ve ekspres yol sisteminin inşası ve yönetimiyle bölgenin sosyal ve ekonomik gelişmesine katkı sağlamayı hedefleyen TEM Projesi, Avrupa Birliği üyesi ülkelerinin Trans-Avrupa Ağları ile büyük oranda örtüşmektedir. TEM Otoyolunun bazı özellikleri aşağıda sıralanmıştır:

- TEM Projesi, bölünmüş ve her biri en az iki şeritli olmak üzere yüksek kapasitesi ve standartları ile güvenli, hızlı ve konforlu bir ulaşım imkân vermektedir.
- Toplam uzunluğu, 1.1.2009 tarihi itibarıyla 24.240 km olan Kuzey-Güney Avrupa Otoyolu Projesi yol ağının ülkemiz sınırları içinde kalan bölümü yaklaşık 6.967 km olup, bu uzunluk tüm ağın yaklaşık %29'unu oluşturmaktadır. (Şekil 14)
- Proje, Türkiye sınırları içerisinde Kapıkule Sınır Kapısından başlayıp, Doğuda Sarp, Gürbulak Sınır Kapılarına, Güneyde Cilvegözü ve Habur Sınır Kapılarına ulaşmaktadır. TEM Projesi kapsamında yer alan yollarımızın büyük bölümü aynı zamanda Uluslararası Avrupa Yol Ağı Şebekesinin (E-YOLLARI) bir parçasıdır.

Şekil 15. Türkiye'deki TEM yolları [KGM]

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO) Ağı

ECO Türkiye, İran ve Pakistan tarafından kurulmuş bir işbirliği örgütüdür. Daha sonra üye sayısı 10'a yükselmiştir. ECO güzergâhları üye ülkeler arasındaki bütünlüğü sağladığından uluslararası trafiğe de hizmet vermelidir. Bu nedenle uluslararası kabul gören genel standartlara uygun olmalıdır ve hizmet seviyelerinin artırılması gereklidir. Türkiye'deki ECO güzergâhları asfalt kaplamalı 1. sınıf devlet yolu olarak hizmete açık bulunmaktadır. Yatırım Programı çerçevesinde bazı kesimlerde standart yükseltme çalışmaları devam etmektedir [UBAK].

Ülkemizdeki ECO güzergâhları ECO ülkelerini gelişmiş Avrupa ülkeleri ile Ortadoğu ülkelerine bağlamaktadır ve Avrupa ülkeleri ile ECO ülkeleri arasındaki en kısa güzergâhtır.

ESCAP Ağı

UN/ESCAP (Birleşmiş Milletler Asya Pasifik Ekonomik Sosyal Konseyi) tarafından oluşturulması devam eden Intra-Asya ve Asya-Avrupa bağlantı projelerinde Türkiye çalışma toplantılarına katılmakta ve projelerde yer almaktadır.

Asya Karayolu çalışmalarının amacı Asya ve Pasifik bölgesinde güvenilir ve etkili ulaşım bağlantılarının kurulmasıyla bölgesel ve uluslararası ticaret ve turizmin hızlandırılmasını sağlamaktır. 1992 yılında ESCAP tarafından Asya Kara Taşımacılığı

Şekil 16. Türkiye’de ECO yolları [KGM]

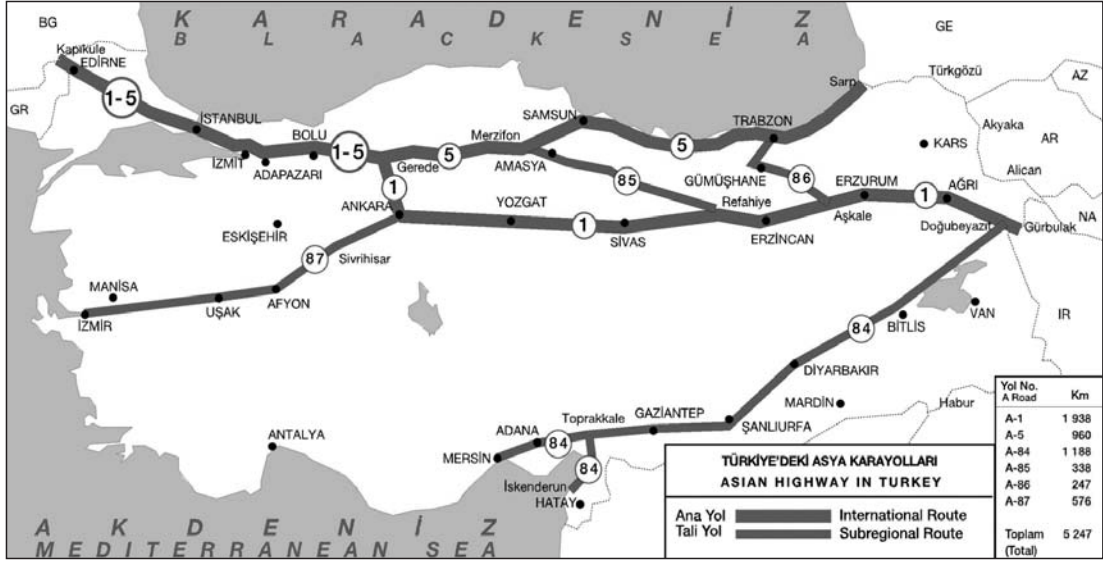
Altyapısı Geliştirme (ALTID) Projesi kapsamında Asya Otoyolu (Asian Highway-AH) ve Asya Demiryolu ve Trans-Asya Demiryolunu (Trans-Asian Railway-TAR) kapsayacak şekilde Asya ulaşım ağları oluşturulmuştur. Türkiye İran üzerinden Orta Asya’yı Avrupa’ya bağlayan koridorda bulunmaktadır.

Şubat 1998 ve Mart 1998 tarihlerinde ülkemizi ziyaret eden ESCAP uzmanları ile ESCAP çalışmaları kapsamında Türkiye sınırları dahilindeki A-Yolları (Asian Highway Network)’nın tespiti konusunda başlatılan çalışmalar tamamlanmıştır. Söz konusu çalışmalar kapsamında belirlenen A-Yolu güzergâhı yaklaşık 3.200 km uzunluğundadır.

2001 Yılında Birleşmiş Milletler ESCAP Sekreteryası ESCAP’a yeni üye olan ülkelere de bağlantı sağlanması (Gürcistan ve Azerbaycan) talep edildiğinden A-Yolu bağlantısı Karadeniz Sahil Yolu güzergâhı ve Ankara–İstanbul Otoyolu ülkemizdeki Asya Karayolu Ağı’na ilave edilmiştir. Bu durumda A yollarımız yaklaşık 5.247 km’dir. Halihazırda Türkiye genelinde ESCAP ağına dahil olan yollar ve mesafeler Şekil 17’de verilmiştir.

Kuzey-Güney Ulaştırma Koridoru (KGK)

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu’nun (UN/ECE) teknik ve idari desteğiyle 1977 yılında kurulmuş bir alt bölgesel işbirliği projesi olan Trans-Avrupa Kuzey-Güney Otoyolu (TEM) Projesi (Trans-European North-South Motorway), Avrupa ulaştırma tarihinde en eski ve en gelişmiş bölgesel altyapı projelerinin birisidir.

Şekil 17. Türkiye’de A Yolları [KGM]

TEM yol ağının geçtiği katılımcı ülkelerin Avrupa Ulaşım Altyapısının bir parçası olarak kabul edilmesi, Avrupa Birliği entegrasyonu ve genişlemesi amacıyla sürdürülen çabalara bağlı olarak, TEM altyapı ihtiyaçlarının belirlendiği ve bu ihtiyaçlara yönelik planların yer aldığı TEM (Trans-European North-South Motorway) & TER (Trans-European Railway) Master Plan çalışması 2003 yılında başlatılmış ve 2005 yılında tamamlanmıştır.

Bu çalışma sonuçlarına göre TEM ana hatları (Backbone) belirlenerek bu hatlar üzerindeki yatırım ihtiyaçları ve öncelikli projeler tespit edilmiştir. TEM Master Plan çalışmasının gözden geçirilmesi ve güncellenmesi çalışmaları ise 2008 yılında başlamış olup, bu kapsamda konu ile ilgili üye ülke uzmanlarının katılımıyla muhtelif çalışmalar gerçekleştirilmektedir. TEM Master Plan çalışması tamamlandığında, TEM Projesi’nin Avrupa ulaştırma altyapısına entegrasyonunun sağlanmasında önemli bir aşama kaydedilmiş olacaktır.

Toplam uzunluğu, 1.1.2009 tarihi itibarıyla 24.240 km olan Kuzey-Güney Avrupa Otoyolu Projesi yol ağının ülkemiz sınırları içinde kalan bölümü yaklaşık 6.967 km olup, bu uzunluk tüm ağın yaklaşık % 29’unu oluşturmaktadır. Avrupa ile Orta/Güney-Doğu Asya arasındaki taşımalarda, TRACECA koridoruna alternatif olarak gerçekleştirilmek istenen Kuzey/Güney koridoru ülkemizin Orta Asya ülkeleri ile olan politik ve ekonomik ilişkilerini geliştirmesi, ayrıca Güney-Doğu Asya’ya ticari yönden açılması bakımından önemli bulunmaktadır. Doğu-Batı doğrultusunda olmak üzere yıllık 15 milyon ton olarak tahmin edilen taşımadan pay alabilme, ayrıca ekonomik ve politik ilişkilerimiz açısından bu koridor için yapılan üyelik başvurumuzun gerçekleşmesi yönündeki çabalar yoğunlaştırılmalıdır. [UBAK internet sitesi].

4.2. TÜRKİYE LOJİSTİK PAZARI

4.2.1. ULUSLARARASI TAŞIMALAR

Türkiye Lojistik pazarının anlaşılabilmesi için öncelikle ülke genelinde hangi modların ön plana geçtiğinin analiz edilmesi gerekmektedir. Türkiye, dış ticaret odaklı büyüme stratejisi geliştiren bir ülke olarak, gerçekleştirdiği ithalat ve ihracat kalemlerinin hangi yollarla gönderildiğinin ayrıntılı analizi ile hangi noktalarda ne tip önlemler alması gerektiği konusunda bilgi sahibi olunabilir.

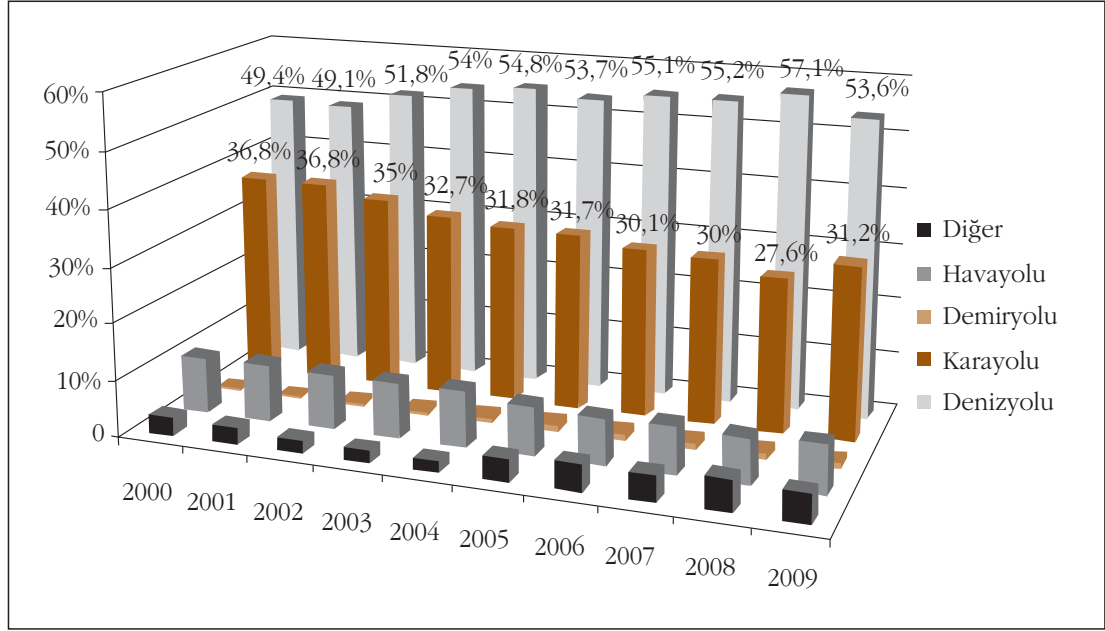
Dış ticaret kalemlerinde Tablo 28’de her bir moda göre gönderilen miktarın ABD doları cinsinden değeri görülmektedir. Dış ticarete, ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olduğu olgusuyla, ciddi bir deniz ağırlığı bulunduğu görülmektedir.

Tablo 28. Taşıma Modlarına göre Dış Ticaret [TÜİK]

Yıllara Göre Dış Ticaret (000 ABD Doları)						
Yıllar	Toplam	Deniz Yolu	Demiryolu	Karayolu	Havayolu	Diğer
2000	82.277.727	40.638.510	323.847	30.314.727	8.230.708	2.769.936
2001	72.733.299	35.691.816	454.937	26.731.123	7.486.871	2.368.551
2002	87.612.886	45.347.608	710.165	30.641.094	8.705.439	2.208.582
2003	116.592.528	62.960.768	1.040.028	38.143.296	11.673.306	2.775.130
2004	160.706.919	88.034.273	1.836.501	51.086.695	16.201.418	3.548.032
2005	190.250.559	102.167.289	2.573.457	60.271.018	17.050.735	8.188.060
2006	225.110.850	124.066.678	3.107.865	67.853.942	18.574.108	11.508.256
2007	277.334.464	153.025.595	3.623.067	83.126.263	23.932.461	13.627.077
2008	333.990.770	190.691.605	3.833.971	92.198.602	27.333.724	19.932.868
2009	243.059.242	130.320.399	2.630.396	75.907.449	21.326.688	12.874.310

Şekil 18’de ise, gerçekleşen bu dağılımların taşıma modları arasında nasıl dağıldığını gösteren grafik bulunmaktadır. Dalgalanmalar gerçekleşse de denizyolu ve karayolu dış ticaret taşımalarının büyük bir bölümünü gerçekleştirmektedir. Dış ticarete alternatif oluşturma politikalarının sonucu Irak, İran gibi ülkelerle sağlanan ticaret hacmi artışı etkisi ile dış ticarete karayolu payı bir miktar artış göstermiştir.

Bunun yanı sıra, dış ticaret faaliyetleri kapsamında demiryolu taşımacılığına ayrılan yüzdenin oldukça düşük olduğu gözlenmektedir. Demiryolu en az maliyetli taşıma şekli olarak taşıma alternatifleri arasında yerini alması gereken bir moddur. Bu çerçevede, son yıllarda yapılan karşılıklı anlaşmalar (Türkiye-Pakistan yük trenleri, Türkiye-Irak yük taşımacılığı projeleri) bu oranın gelecek yıllarda artırılmasını sağlayacak adımlardır.

Şekil 18. Dış Ticaret yıllara ve taşıma modlarına göre dağılım oranları

4.2.2. YURTIÇİ TAŞIMALAR

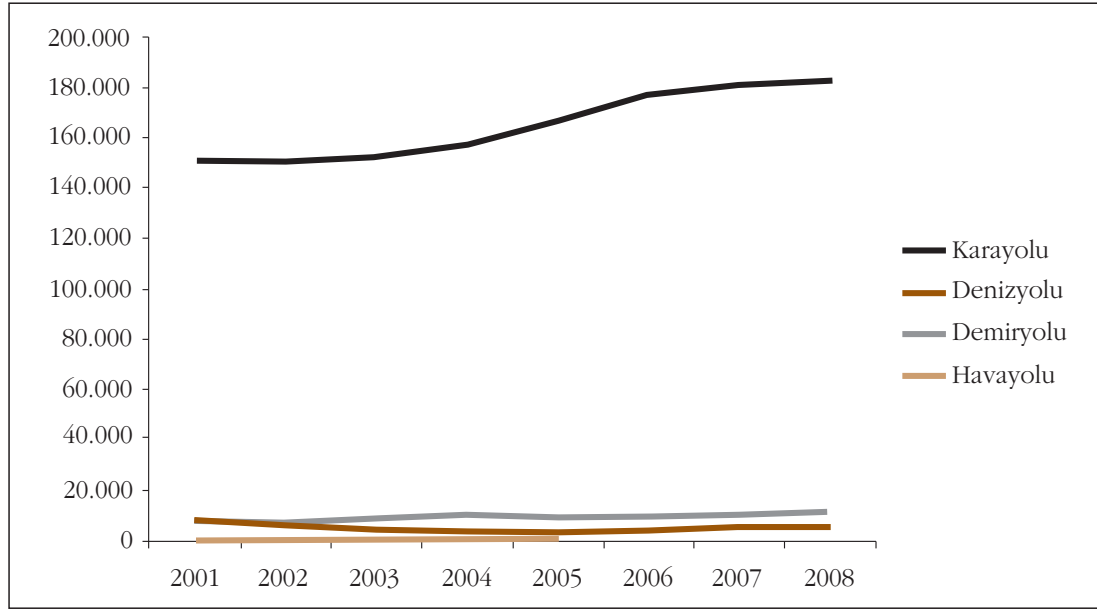
Taşımacılık sektörünün dinamiklerinin anlaşılabilmesi için sadece dış ticaret verilerine göre yorum yapılması doğru değildir. Ülke içinde gerçekleşen taşımaların hangi mod ile yapıldığı lojistik sektörünün tamamının değerlendirilmesinde kritik önem kazanmaktadır.

Tablo 29'da görülebileceği üzere, yurtiçi taşımacılıkta çok ciddi bir karayolu ağırlığı mevcuttur. Yurtiçi taşımacılıkta karayolunun alternatifi olarak değerlendirilebilecek demiryolu ve denizyolu seçenekleri oldukça düşük miktarlarla faaliyet göstermektedirler. 2008 yılı itibarıyla yurtiçi taşımacılıkta karayolu oranı % 90'ların üzerinde bulunmaktadır. 2007 yılından itibaren THY özelleştirme süreci ile ilgili problemlerden dolayı veri transferlerinde sıkıntılar oluşmuştur.

Tablo 29. Yurtiçi Taşımacılık Modlarına Göre Yük Taşımaları [TUİK]

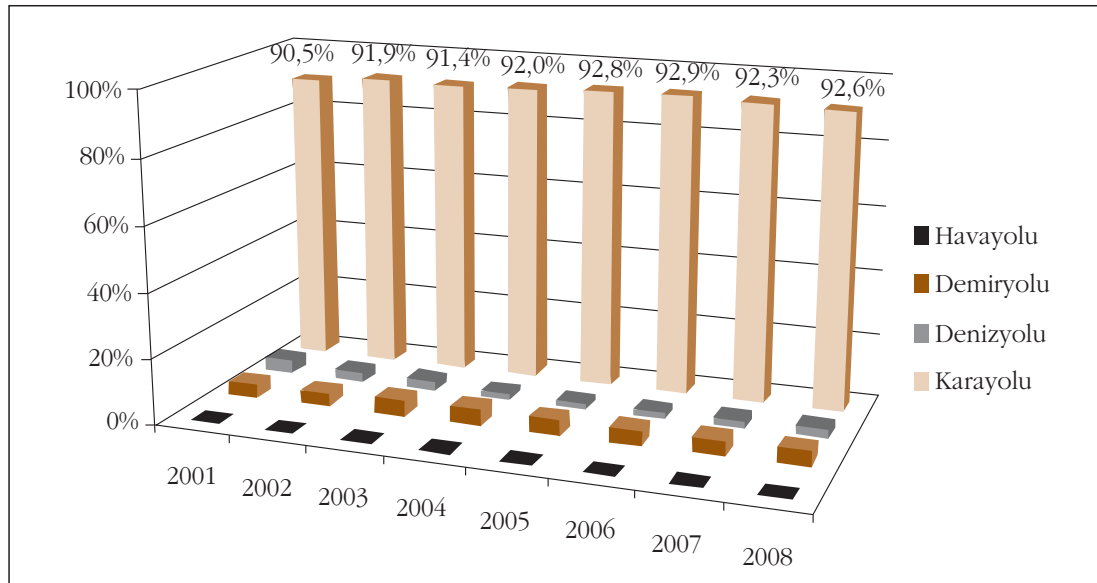
Ton Kilomerte	(Milyon)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Karayolu	151.421	150.912	152.163	156.853	166.831	177.399	181.330	181.935
Denizyolu	8.100	5.738	5.400	3.929	3.477	3.830	5.189	6.001
Demiryolu	7.562	7.224	8.669	9.417	9.152	9.676	9.921	10.739
Havayolu	285	275	276	321	392	-	-	-

Şekil 19’da yıllara göre gerçekleşen bu değişimlerin grafiklendirilmiş halleri mevcuttur. Son yıllarda yurtiçi yük taşımacılığında belirgin bir artış gözlemlendiği söylenebilir.

Şekil 19. Yurtiçi taşımacılık modlarına göre yük taşımaları (milyon ton km) [TÜİK]

Ülke genelinde taşıma modlarına göre gerçekleşen oranlar ise Şekil 20’de gösterilmiştir. Grafikten de anlaşılacağı üzere yıllardır ülke içi taşımacılıkta karayolu ağırlığı kendisini hissettirmektedir. Son yıllarda demiryolu taşımacılığında sağlanan ivmenin geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Şekil 20. Yurtiçi taşımacılığın modlara göre yüzdesel dağılımı

Bu çerçevede, hükümetlerin görevi bir sektörü veya modu desteklemek olmamalıdır. Bunun yerine, tüm modların uygun bir şekilde rekabet edebileceği ortamın yaratılması gerekmektedir.

4.2.3. ULAŞTIRMA ALTYAPISI

Tablo 30'da Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından yapılması planlanan sabit sermaye yatırımlarının sektörlere göre dağılımının yıllık gelişimi görülmektedir. Yapılan toplam yatırımların ortalama % 20'lik kısmını ulaştırma altyapı yatırımları oluşturmaktadır.

Ulaştırma olarak adlandırılan bu kalemin içinde taşımacılığın yanı sıra haberleşme yatırımlarının da bulunduğu unutulmamalıdır.

Tablo 30. Sektörler İtibarıyla Sabit Sermaye Yatırımları: Toplam, cari fiyatlarla, bin TL [DPT]

Sektör	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tarım	1.573.938	1.717.271	2.417.935	2.869.785	5.482.318	5.620.010	7.125.461	7.853.625	8.510.213	10.733.732
Madencilik	383.337	592.128	869.506	1.418.006	2.089.139	2.426.561	2.842.441	3.123.858	3.742.663	4.254.638
İmalat	7.011.352	7.292.783	14.574.238	22.908.288	40.995.655	51.155.822	66.396.098	70.329.065	80.319.103	90.695.227
Enerji	2.276.818	4.380.897	5.359.169	4.598.579	3.966.855	5.483.120	6.886.671	8.266.736	9.442.581	10.628.172
Ulaştırma	10.218.013	9.964.507	11.907.552	14.509.229	24.603.231	30.476.040	34.452.440	36.394.479	42.417.896	48.896.174
Türizm	1.259.040	1.758.784	2.928.218	4.798.054	6.935.119	8.569.563	9.770.322	10.490.294	12.246.010	13.658.251
Konut	6.303.582	5.967.083	10.068.279	13.607.440	15.140.025	13.0480.262	17.618.418	20.055.992	23.023.725	25.251.975
Eğitim	1.506.268	1.904.088	2.769.937	3.379.288	3.575.099	4.070.438	4.684.390	5.543.951	6.701.19710	6.825.596
Sağlık	1.318.072	1.631.742	2.519.991	3.168.751	4.515.513	6.679.336	8.097.864	9.187.301	684.213	12.349.130
Diğer	2.862.211	4.145.948	6.626.158	7.913.901	8.472.983	10.926.107	13.646.266	15.669.887	17.690.812	19.044.785
Toplam	34.712.631	39.355.231	60.040.983	79.171.321	115.775.937	138.815.259	171.520.371	186.915.188	214.758.413	242.364.680
Ulaştırma Yüzdesi	%29	%25,3	%19,8	%18,3	%21,3	%22	%20,1	%19,5	%19,8	%20,2

Gerçekleştirilen toplam yatırım teşvikleri yıllara göre artış gösterirken bu artışın içindeki ulaştırma payı da belli bir seviyeyi korumuştur. Tablo 31'de ise Hazine Bakanlığı tarafından yatırım teşvikleri kapsamında verilen teşvik durumları hakkında bilgi verilmiştir.

Tablo 31. Son Yıllarda Sağlanan Ulaştırma Yatırımları Teşviki [Hazine Bakanlığı]

Yıllar	Sektör	Belge Sayısı (Adet)	Sabit Yatırım (TL)	İstihdam	Toplam Yatırım içindeki Yüzde	Toplam İstihdam içindeki Yüzde
2005	Ulaştırma	250	1.102.335.028	3.180	5,01	1,77
2006	Ulaştırma	135	2.011.929.960	5.712	8,90	4,72
2007	Ulaştırma	46	4.106.734.220	3.343	15,65	2,52
2008	Ulaştırma	52	3.808.787.862	5.475	13,42	5,57

Bu tabloya göre, alınan teşviklerin ulaştırma yatırımlarına kullanımı ile istihdam artışı sağlanmış ve yeni yatırımlara kaynak sağlanmıştır. Toplam yatırımların içindeki ulaştırma payının yıllara göre dağılımında son yıllarda iyileştirmeler sağlanmıştır. Yatırım ile sağlanan istihdamın ulaştırma payı ise ortalama % 3,5 değerini almıştır. Yapılan yatırım ile sağlanan istihdam paralellik gösterse de hiçbir yıl eşit değerleri almamışlardır.

4.3. TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ’NE LOJİSTİK AÇIDAN UYUM SÜRECİ

Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne uyum sürecinin yıllık periyotlarda değerlendirildiği, AB ilerleme raporlarının 2009 yılında yayımlananı incelendiğinde AB’nin Türkiye’den konu hakkındaki beklentileri rahatlıkla anlaşılabilir. Diğer taraftan, Türkiye belirtilen eksikler hususunda çalışmalarını sürdürse dahi, taşımacılık başlığı Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından, Ankara Antlaşması’nın ek protokollerinin Rum Yönetimine genişletilmesine rağmen liman ve havaalanlarının açılmaması sebebiyle bloke edilmektedir. 2009 yılında yayımlanan rapora göre gereklilikler modlar bazında gruplanabilir:

1. Karayolu

- Karayolunda bulunan araç filoları için, yenileme çizelgesi oluşturulması talep edilmektedir.
- ADR’ye (Tehlikeli Madde Taşımacılığı Protokolü) Türkiye’nin taraf olması talep edilmekte olup bu talep, 2010 Mart ayında gerçekleştirilmiştir, fakat AB onay sürecinin yanı sıra konu hakkında sorumlu sayısının, kontrol kapasitesinin ve konu hakkında eğitimli personel sayısının artırılmasını talep etmektedir. Konu hakkında çalışmalara başlanılmış, Türk eğitim kurumlarının ADR eğitimleri verebilir hale getirilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

- c) Uluslararası taşımacılıkta, şoför lisanslama ve sertifika konusunda ilerlemelerin sağlanması talep edilmektedir.
- d) Karayolu taşımacılığında dijital takograf kullanımının yaygınlaştırılması ve yol güvenliklerinin düzenli aralıklarla raporlanması ve kontrol edilmesi talep edilmektedir.

2. Demiryolu

- a) AB tarafından konu hakkında yasa çıkarılmasına rağmen mevzuatın uygulamaya geçişi ile ilgili herhangi bir ilerleme sağlanamadığı not edilmiştir.
- b) Yapılan toplantılarda ise birlik tarafından; altyapının optimum kullanımı, altyapı kullanım bedelinde adil davranılması, saydam mali durum raporları, kapasitelerin net biçimde belirlenmesi, transit geçiş konusunda belirli önlem ve kolaylaştırmaların sağlanması olarak listelenmiştir.

3. Havayolu

- a) AB tarafından sıvı taşımacılığı uygulamasına geçiş isteklerinin vurgulandığı raporda, Türkiye’de çalışmaların başlatıldığı ve pilot uygulama alanı olarak seçilen Antalya Havaalanı’nın ardından diğer alanlarda da uygulama başlanması talep edilmiştir.
- b) Bunun yanı sıra, uçak ve yer hizmetlerinde bakım faaliyetlerinde gerçekleştirilen gelişmeler not edilmiş, süreç takdir ile karşılanmıştır.
- c) Tek AB hava sahası kapsamında sivil-askeri koridorların belirlenmesi ve Güney Kıbrıs Rum yönetimi ile koridorun açılması talep edilmiştir.

4. Denizyolu

- a) Denizyolu güvenlik yasasının çıkarılmış olması, olumlu bir adım olarak not edilse de komisyon tarafından uygulamanın görülmesi açısından yeterli görülmemektedir, bunun yanı sıra RO-RO uygulamaları yetersiz bulunmakta ve karma taşımacılığın teşvikine dikkat çekilmektedir,
- b) Karma taşımacılıkta ve uydu takibinde herhangi bir gelişme sağlanamadığı not edilmiştir.

Beşinci Bölüm

KARAYOLU YÜK TAŞIMACILIĞI

5.1. TRAFİK (TAŞIMALAR)

Türkiye'nin gelişmiş karayolu altyapısı üzerinde mevcut araç tipleriyle akışların daha uygun planlanıp yönetilebilmesi için ülke genelinde toplamda 16 adet karayolu bölgesi oluşturulmuştur. Bu bölgeler dahilinde yol tiplerine göre gerçekleşen akışlar daha rahatlıkla analiz edilebilir ve yapılması gereken yatırımlar (kapasite artırımları, yeni yollar) daha uygun planlanabilir. Tablo 32'de bölgelerin hangi il ve çevre bölgeleri içerdiği görülebilmektedir.

Tablo 32. KGM Türkiye Bölgeleri [KGM]

1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge	7. Bölge	8. Bölge	9. Bölge	10. Bölge	11. Bölge	12. Bölge	13. Bölge	14. Bölge	15. Bölge	16. Bölge
İstanbul	İzmir	Konya	Ankara	Mersin	Kayseri	Samsun	Elazığ	Diyarbakır	Trabzon	Van	Erzurum	Antalya	Bursa	Kastamonu	Sivas

KGM tarafından belirlenen bölgelerin her biri için üç temel parametrenin dikkate alındığı Tablo 33 hazırlanmıştır. Bu tabloda her bir bölgenin araç tipine göre 2008 yılında ne kadar kullanıldığı, bunun yanı sıra, belirtilen yollarda gerçekleşen taşıt*km

ve ton*km verileri ve son olarak da her bir bölgenin toplam yüklenmeler açısından Türkiye genelinin yüzde kaçlık bölümünün taşımasının üstlendiğinin tespiti yapılandırılmıştır. “**” ile işaretlenmiş bölgeler sınırları dahilinde otoyol barındıran bölgeleri içermektedir.

Tablo 33. Türkiye Genelindeki Akışlar 2008 [KGM]

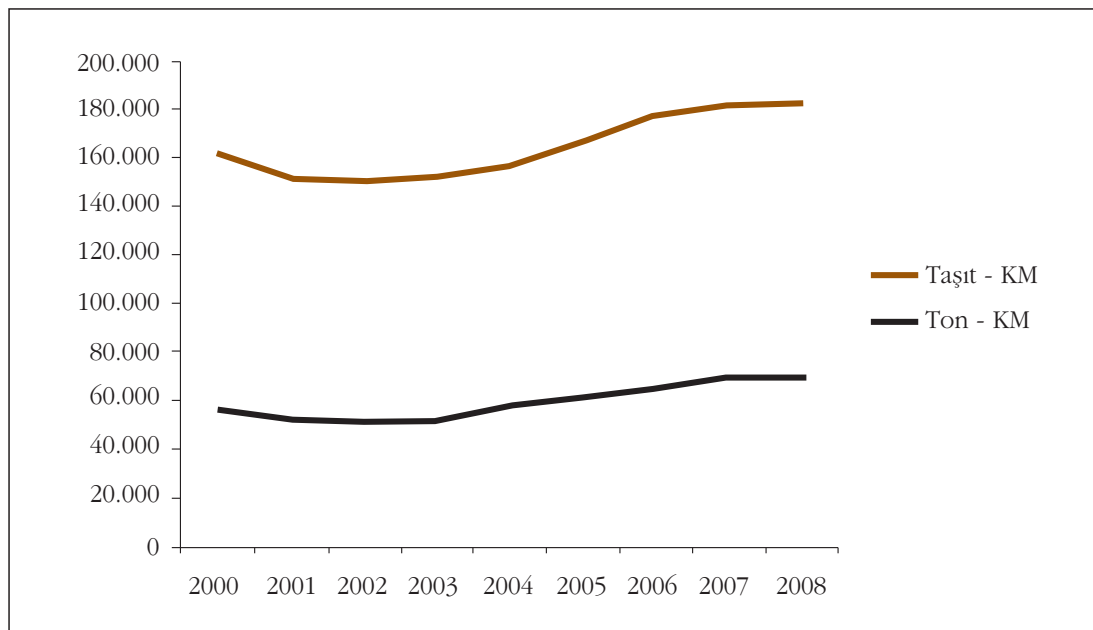
		Araç Tipi					Yüklenmeler		Oranlar (%)	
		Otomobil KM	Ticari Taşıt KM	Otobüs KM	Kamyon KM	Römork KM	Taşıt*KM	Ton*KM	Taşıt-KM/ Türkiye	Ton-KM/ Türkiye
**	1. Bölge	9.133.404	378.142	480.640	1.788.416	1.075.463	12.856.065	31.109.511	19,5	18,5
**	2. Bölge	6.102.424	513.670	226.970	1.102.746	451.906	8.397.716	16.860.235	12,8	10,1
	3. Bölge	2.421.781	244.046	158.386	701.451	389.871	3.915.535	11.953.163	5,9	7,1
**	4. Bölge	4.601.031	276.346	302.052	1.035.395	632.191	6.847.015	18.248.295	10,4	10,9
**	5. Bölge	3.993.344	334.760	233.665	1.184.753	510.711	6.257.233	18.025.152	9,5	10,7
**	6. Bölge	1.575.147	169.990	110.679	448.785	225.755	2.529.356	7.344.238	3,8	4,4
	7. Bölge	2.712.642	276.991	127.219	600.904	283.155	4.000.911	9.683.513	6,1	5,8
	8. Bölge	847.720	121.332	43.767	280.875	62.462	1.356.156	3.559.851	2,1	2,1
**	9. Bölge	1.718.751	191.146	63.011	675.111	316.455	2.964.474	10.618.011	4,5	6,3
	10. Bölge	1.424.907	179.046	36.103	296.279	110.038	2.046.373	4.456.752	3,1	2,7
	11. Bölge	686.692	123.493	22.554	325.707	51.467	1.209.913	3.808.420	1,8	2,3
	12. Bölge	764.483	137.390	35.946	276.741	120.224	1.334.784	4.340.730	2	2,6
	13. Bölge	2.912.601	318.304	125.363	570.879	172.779	4.099.926	8.000.609	6,2	4,8
**	14. Bölge	3.887.072	360.668	154.259	853.714	418.855	5.674.568	13.917.583	8,6	8,3
	15. Bölge	978.374	87.868	47.516	198.396	79.342	1.391.496	2.997.635	2,1	1,8
	16. Bölge	602.413	63.873	37.127	163.985	90.722	958.120	2.802.226	1,5	1,7

1. Araç tipi açısından inceleme yapıldığında İstanbul ve İzmir bölgesinde hem yüksek oranda hem de miktarda otomobil trafiği gerçekleştiği görülmektedir. Bu şehirlerde toplam yol kat edişlerin yaklaşık % 72’si otomobiller tarafından gerçekleştirilmiştir.
2. Araç tipinde kamyon kullanımının kırsal bölgelerde oransal olarak yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bölgeler genellikle otoyol bulunmayan çok yoğun il yollarından oluşan bölgelerdir. Bu bölgelerde, kamyon kullanımından kaynaklı bozulmaların da düzenli aralıklarla bakımlarının yapılması gerekmektedir.
3. Ülke genelinde otomobil kullanımının diğer araç tipleri karşılaştırmasında çok fazla bir kullanımı bulunmaktadır. Lojistik açıdan ise, ülke genelinde kamyon kullanımı % 15 değerlerinde gerçekleşerek otomobil dışında en sıklıkla kullanılan araç olma özelliğini korumaktadır.

4. İstanbul bölgesinde kullanımı en fazla olan lojistik açıdan etkinliği kamyonu göre fazla olan kamyon-römork alternatifinin Türkiye'nin gelişmiş bölgelerinde kullanımı oldukça yaygındır. Bu taşıma alternatifinin diğer bölgelere de sunulması gerekmektedir.
5. Raporu yorumlarken sadece taşıtların aldıkları mesafelerin değil, taşıtlarda taşınan miktarlarında lojistik açıdan önem kazandığı bilinmektedir.
6. Taşınan miktarların toplam içindeki oranı açısından İstanbul bölgesi, açık ara önde bulunmaktadır. İzmir, Ankara, Mersin ve Bursa bölgesi de benzer oranlar ile İstanbul bölgesini takip etmektedirler.
7. Sanayi ve ticaret bölgesi olarak değerlendirilen Bursa, İstanbul, İzmir bölgelerinde ticari araç kullanımı oldukça yaygındır.

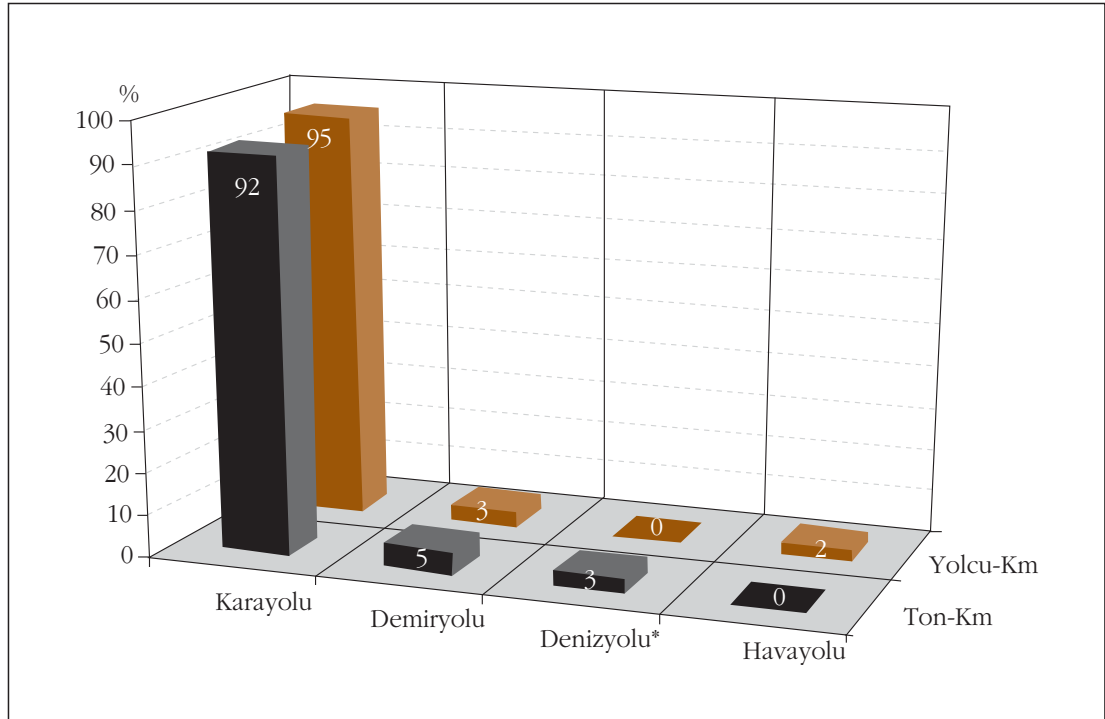
2008 yılı itibarıyla hazırlanan bu tabloların daha iyi bir biçimde anlaşılabilmesi için önceki yıllara göre ne gibi değişimler gerçekleştiğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Şekil 21'de 2000 ile 2008 yılları arasında, taşıt*km ve ton*km değerlerinde gerçekleşen dalgalanmalar görülebilmektedir.

Şekil 21'den görülebileceği üzere iki parametre birbiri ile paralellik göstermektedir. Ton*km taşıma miktarları taşıt*km miktarlara göre yüksek değerler almaktadır. 2001 ve 2002 yıllarında gerçekleşen düşüslere rağmen toparlanmalar gerçekleşmiş ve büyüme trendi sağlanmıştır.

Şekil 21. Yıllara göre taşınan miktarlar

Türkiye’de karayolu taşımacılığının ulaştırma sektörü içindeki payı giderek artan bir eğilim göstermektedir. Ulaşım sektörleri arasındaki ilişkiyi, yurtiçi şehirlerarası yolcu ve yük taşımalarının dağılımı açısından incelediğimizde, karayolu taşımacılığının ulaşım talebini diğer ulaşım sektörlerinden daha büyük oranda karşıladığı görülmektedir. Şekil 22’de taşıma parametrelerine göre her bir modun ağırlığı görülmektedir.

Şekil 22. Modlara göre oranlar, KGM Stratejik Plan, 2009

Karayolu ağı fazla yüklendiği için bazı kesimlerde darboğazlar oluşmuş, bunu aşmak için ulusal ve uluslararası trafik hacminin yoğun olduğu kesimlerde, uluslararası organizasyonlar (UNECE, TEM, UNESCAP, BSEC, TRACECA vb.) ile yapılan antlaşmalar da dikkate alınarak tam erişim kontrollü otoyollar yapılmıştır [14-Alt Raporlar].

Bir diğer önemli sonuç ağdaki bozulmaların artması olmuştur. Trafik içindeki ağır taşıt oranının yüksekliği yanında, bu taşıtlarda kapasitesi üzerinde yükleme yapılanların fazla olması bozulmaları hızlandırmıştır. Karayolu ağındaki bozulmaların giderilmesi önemli harcamaları gerektirirken, bütçeden yol bakımlarına ayrılan pay KGM’ye ayrılan paya paralel olarak her geçen yıl azaldığı için bakım ve onarım hizmetleri tam ve istenilen düzeyde yapılamamaktadır. Bu da, karayolu taşımacılığında hizmet kalitesini ve trafik güvenliğini düşürmekte, ayrıca taşıt işletme ve bakım maliyetlerinin artmasına yol açmaktadır. Kısaca önemli ekonomik kayıplar olmuştur ve olmaktadır [14-Alt Raporlar].

Karayolu taşımacılık faaliyetlerinin anlaşılabilmesi için sadece yurtiçi taşımaların incelenmesi yeterli değildir. Uluslararası bağlamda yapılan yük taşımalarının yapılan belge ve miktarlar açısından incelenmesi sektör dinamiklerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Uluslararası yük taşımacılığında C2 taşıma belgesi ile faaliyet firma sayıları ve 2004 yılına göre bu sektörde bulunan firma sayılarındaki değişim Tablo 34'te ayrıntılı bir biçimde gösterilmiştir. Bu Tablo ülkemiz genelinde karayolları bölge müdürlükleri sahasında bulunan firma profillerini çizdiği için oldukça yararlı bir istatistiktir.

Ülke genelinde bu belgeyi alan firma sayılarında % 36 değerinde bir artış gerçekleşmiştir. Bu artışın sağlanmasında gelişmekte olan bölgeler olarak doğu ve güneydoğu bölgelerinin payı yadsınamaz. Uluslararası yük taşımacılığı yapan firmaların önemli bir kısmı günümüz koşullarının gerektirdiği işletmecilik faaliyetlerini benimsemiş, bir başka deyişle kurumsallaşma yönünde önemli aşamalar kaydetmişlerdir.

Tablo 34. Uluslararası Yük Taşımacılığı Yapan Firma Sayısı

BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	C2'li Firma Sayısı	Yüzde Değişim	
	2004	2010	
ADANA	278	435	0,56
ANKARA	163	142	-0,13
ANTALYA	4	10	1,50
BOLU		57	
BURSA	18	14	-0,22
DİYARBAKIR	108	254	1,35
ERZURUM	14	46	2,29
İSTANBUL	425	407	-0,04
İZMİR	51	56	0,1
SAMSUN	10	17	0,7
SİVAS		2	
TRABZON	36	68	0,89
GENEL TOPLAM	1.107	1.508	0,36

Yapılan uluslararası seferler arasından, gümrük kapılarına ve araç türlerine göre bir gruplama yapıldığında Tablo 38'deki veriler elde edilebilir. Tablo 35'e göre, ülkemiz sınır kapılarından yapılan ihracat açısından toplamda 2008 yılında yaklaşık % 3 oranında düşüş gözlenirken, bu oran 2009 yılında % 1,5 değerini almıştır ve artışla kapanmıştır.

Kapılardan yapılan dış ticaret faaliyetlerinde ülkemiz firmalarının ezici üstünlüğü görülmektedir. Toplam ihracatın % 85'i Türk firmaları tarafından taşınarak ilgili ülkelere gönderilmiştir. İthalat verilerine göre ise Türk taşımacıların yabancı taşımacılara oranı yaklaşık 3 katıdır.

Tablo 35. Sınır Kapılarından Yapılan Dış Ticaret (Sefer Sayıları)

	2007				2008				2009			
	İHRAÇ		İTHAL		İHRAÇ		İTHAL		İHRAÇ		İTHAL	
	TÜRK	YABANCI	TÜRK	YABANCI	TÜRK	YABANCI	TÜRK	YABANCI	TÜRK	YABANCI	TÜRK	YABANCI
BATI KAPILARI	376.344	101.851	291.228	74.442	374.883	112.512	266.086	61.938	298.417	12.077	216.101	75.117
ÇEŞME-TRIESTE	19.694	705	11.880	657	19.723	758	15.322	593	15.616	572	11.754	516
TUZLA-TRIESTE	60.738	3.564	65.101	1.092	55.209	3.956	59.575	1.523	12.152	2.160	19.961	3.007
İPSALA	50.056	12.260	33.908	7.116	50.323	15.751	261.120	1.001	17.538	19.732	27.028	5.239
KAPIKULE	198.435	52.641	136.051	36.808	204.734	50.565	115.827	27.257	117.795	59.109	80.038	31.858
AMBARLI-TRIESTE	17.564	2.990	16.706	2.907	13.372	2.310	11.055	2.006	11.091	1.263	8.166	818
HAMZASEYLİ	29.857	29.691	21.582	22.562	31.522	39.112	37.87	23.558	31.195	39.911	38.816	33.559
DOĞU KAPILARI	469.61	325.988	33.955	18.142	443.745	43.931	82.669	20.921	538.149	31.886	48.974	16.073
CİLVEGÖZİ	38.241	4.160	1.813	592	11.762	1.605	7.318	2.810	51.721	2.133	9.050	3.634
ONCUPINAR	8.514	2.884	1.961	1.610	5.170	210	515	3.595	1.105	12	282	2.168
DİLUCU	20.839	23	1.513	1	28.026	79	1.367	2	33.126	81	35	1
GÜRBULAK	42.973	14.705	20.221	11.789	15.934	15.988	16.960	12.628	52.193	19.022	16.005	9.236
HABUR	308.436	0		0	257.296	21.512	11.631	1	335.111	7.381	19.776	7
SARP	45.980	4.121	5.176	1.081	62.593	1.210	11.727	1.857	59.125	2.916	3.565	705
TÖRKGÖZÜ	318	95	236	39	909	297	121	25	1.061	10	12	5
NÜSAYBİN	4.312	1	11	91	2.055	2	11	66	209	0	233	11
ESENDERE	45	1	11	1	81	0	10	1	562	1	16	0
KARADENİZ LİMANLARI	16.657	4.704	12.365	2.191	14.834	4.133	7.285	1.641	10.470	6.011	1.754	3.11
SAMSUN-NOVORO	7.071	1.466	3.026	123	7.220	1.116	2.269	91	6.266	773	598	221
TRABZON-SOCHI	3.001	0	3.610	0	2.818	6	997	0	2.066	8	34	71
ZONGULDAK-KIRIM	6.585	3.238	5.729	2.068	1.766	2.981	1.019	1.547	2.138	5.230	1.22	2.819
TOPLAM	862.614	132.543	337.548	94.775	833.462	160.576	356.040	84.500	847.036	160.974	266.829	94.301

Uluslararası taşımalarda, ülkemize yönelik yapılan taşımalarda Türk ve yabancı paylarının da ayrıntılı analiz edilmesi gerekmektedir. Bu sayede ülke genelinde uluslararası yapılan taşımaların gerçekleştirilmesi sağlanmış olunacaktır. Daha önceki tablo ile analiz edilebileceği gibi toplam taşıma sayılarının birçoğu Türk lojistik firmaları tarafından gerçekleştirilmektedir. Batı kapılarında ise, bu oranlar ülke genelindeki oranlara göre biraz daha düşüktür. Bunun temel sebebi Batı kapılarında gerçekleştirilen taşımaların çoğu yine Avrupa firmaları tarafından gerçekleştirilmesi sağlanabilmektedir.

Tablo 36. Sınır Dışı Taşımalarda Türk ve Yabancı Payları

		ÜLKEMİZE YÖNELİK TAŞIMALARDA TÜRK VE YABANCI PAYI (SEFER)							
		İhracat				İthalat			
		Toplam İhracaat		Batı Kapılarından		Toplam İhracaat		Batı Kapılarından	
		Taşımlar		İhracat Taşımlar		Taşımlar		İhracat Taşımlar	
		Adet	Pay	Adet	Pay	Adet	Pay	Adet	Pay
2001	Türk	323.064	0,83	154.049	0,74	139.354	0,77	114.600	0,76
	Yabancı	64.206	0,17	52.842	0,26	42.775	0,23	35.801	0,24
	Toplam	387.270		206.891		182.129		150.401	
2002	Türk	322.001	0,81	179.726	0,75	170.293	0,75	138.945	0,74
	Yabancı	74.575	0,19	60.594	0,25	56.754	0,25	47.866	0,26
	Toplam	396.576		240.320		227.047		186.811	
2003	Türk	559.337	0,81	214.178	0,75	206.620	0,75	158.888	0,73
	Yabancı	84.386	0,13	70.399	0,25	67.525	0,25	57.726	0,27
	Toplam	643.723		284.577		274.145		216.614	
2004	Türk	833.618	0,89	247.041	0,75	246.241	0,75	193.391	0,73
	Yabancı	102.779	0,11	82.007	0,25	82.442	0,25	72.331	0,27
	Toplam	936.397		329.048		328.683		265.722	
2005	Türk	965.284	0,9	284.710	0,77	263.037	0,77	223.775	0,77
	Yabancı	110.006	0,1	85.384	0,23	80.670	0,23	68.004	0,23
	Toplam	1.075.290		370.094		343.707		291.779	
2006	Türk	756.073	0,87	319.551	0,79	312.908	0,78	268.450	0,8
	Yabancı	115.102	0,13	85.894	0,21	86.824	0,22	68.428	0,2
	Toplam	871.175		405.445		399.732		336.878	
2007	Türk	862.614	0,87	376.344	0,79	337.548	0,78	291.228	0,8
	Yabancı	132.543	0,13	101.851	0,21	94.775	22	74.442	0,2
	Toplam	995.157		478.195		432.323		365.670	
2008	Türk	833.462	0,84	374.883	0,77	356.040	0,81	266.086	0,81
	Yabancı	160.576	0,16	112.512	0,23	84.500	0,19	61.938	0,19
	Toplam	994.038		487.395		440.540		328.024	
2009	Türk	847.036	0,84	298.417	0,71	266.829	0,74	216.101	0,74
	Yabancı	160.974	0,16	123.077	0,29	94.301	0,26	75.117	0,26
	Toplam	1.008.010		421.494		361.130		291.218	

5.2. ALTYAPI ve YATIRIMLAR

Halihazırda ülkemizde, Karayolları Genel Müdürlüğü'nün (KGM) istatistiklerine göre; Karayolu ağının % 3'ünü otoyollar, % 49'unu devlet yolları, % 48'ini il yolları oluşturmaktadır [15]. KGM'nin sorumluluğunda 1.987 km otoyol, 31.333 km devlet yolu ve 30.579 km il yolu olmak üzere toplam 64.255 km karayolu ağı bulunmaktadır. Türkiye'deki otoyolların tamamının üstyapısı asfalt betonu kaplamalıdır. Tablo 37'de ülke genelindeki yol tipleri ve bu yollar hakkında yapı tipleri hakkında gerekli bilgiler verilmiştir.

Tablo 37. Ülke Genelindeki Yol Durumları [KGM]

SATIŞ CİNSİNE GÖRE YOL AĞI (KM)							
01.01.2010 tarihi itibarıyla							
	Asfalt Betonu	Sathi Kaplama	Parke	Stabilize	Toprak	Diğer Yollar	Toplam
Otoyol	2.036	-	-	-	-	-	2.036
Devlet Yolları	7.488	23.282	66	137	53	245	31.271
İl Yolları	1.193	26.500	114	1.353	730	1.058	30.948
Toplam	10.717	49.782	180	1.490	783	1.303	64.255

Yolların durumlarının yıllara göre değişimini gösteren Tablo 38'de ise km olarak yapılan yol miktarları görülebilmektedir. Hedef olarak toprak yol bırakılmaması politikası güden KGM bu konuda oldukça yol kat etmiştir. Son yıllarda asfalt betonu kaplanan yollar ile güvenlik de bu ölçüde artırılmaktadır [15].

Tablo 38. Yıllara Göre Yol Durumları [KGM]

Yıllar	Asfalt Betonu	Sathi Kaplama	Parke	Stabilize	Toprak	Geçit Vermez	Toplam Uzunluk
2000	6057	49709	134	3026	1144	1020	61090
2001	6452	50028	139	2615	1113	958	61305
2002	6877	49943	126	2605	1025	792	61368
2003	6930	50218	132	2441	1018	752	61491
2004	7030	50461	136	2236	1214	737	61814
2005	7080	50302	133	2207	1329	888	61939
2006	7204	50159	135	2132	1226	908	61764
2007	7406	50619	158	1796	947	986	61912
2008	8004	50305	168	1600	862	1084	62023
2009	8681	49782	180	1490	783	1303	62219

Türkiye karayolu sisteminin anlaşılabilmesi için sadece altyapı özelliklerine bakılması yeterli değildir. Bunun yanı sıra, bu yollarda akan taşıtların tipleri ve özellikleri hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan raporun Tablo 39’da yansıtılmış verilerine göre yıllara göre araç sayılarında sürekli bir artış meydana gelmektedir. Bu artışın gerçekleştiği otomobil artışları dikkat çekmektedir.

Tablo 39. Yıllara Göre Kayıtlı Taşıt Sayıları [TUIK]

Yıllar	Otomobil	Minibüs	Otobüs	Kamyonet	Kamyon	Motosiklet	Özel	Traktör	Toplam
2005	5.772.745	338.539	163.390	1.475.057	676.929	1.441.066	30.333	1.247.767	11.145.826
2006	6.140.992	357.523	175.949	1.695.624	709.535	1.822.831	34.260	1.290.679	12.227.393
2007	6.472.156	372.601	189.128	1.890.459	729.202	2.003.492	38.573	1.327.334	13.022.945
2008	6.796.629	383.548	199.934	2.066.007	744.217	2.181.383	35.100	1.358.577	13.765.395
2009	7.093.964	384.053	201.033	2.204.951	727.302	2.303.261	34.101	1.368.032	14.316.700

Bu veriler ışığında, her yıl yollarda seyreden toplam araç sayısının yaklaşık % 50’sinin otomobil olduğu söylenebilir. Lojistik faaliyetleri ile yakından ilgisi olan kamyonların sayısı ise toplam içinde % 6’yı geçmemektedir.

Altıncı Bölüm

DEMİRYOLU YÜK TAŞIMACILIĞI

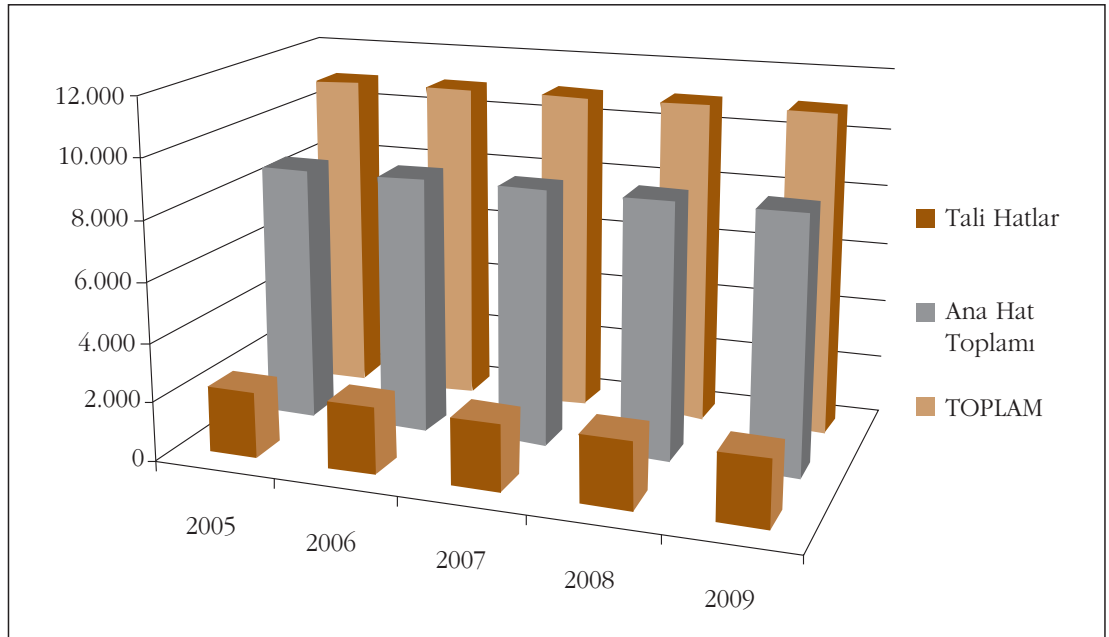
Demiryolu politikalarının daha sağlıklı anlaşılabilmesi için öncelikle demiryolu hat durumlarının analiz edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, Tablo 40'ta elektrikli ve elektriksiz olmak üzere demiryolu hat uzunluklarının yıllarla göre değerleri verilmiştir. Son 5 yıllık dönemde özellikle hatların elektriklelenmesinde ilerlemeler sağlandığı not edilmelidir. Tablo 40'ta ayrıntılı olarak hat uzunlukları ve hat durumları hakkında bilgi verilmektedir.

Bu tablodaki veriler dikkate alınarak mevcut demiryolu ağının ana hatlar ve tali hatlar açısından değerlendirmesi yapılabilir. Şekil 23'te görülebileceği üzere mevcut tren hattı uzunluklarının büyük bir bölümünü oluşturan ana hatlar üzerindeki elektrikli bölümlerin uzunluğu oldukça azdır. Bu çalışmalarla, tüm ağa elektrik sağlanması hedefi gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Karayolu Genel Müdürlüğü'nün teşkilat yapısında olduğu gibi TCDD'nin de ülke genelinde bölge yapılanması ile yönetim esastır. Buna göre, ülke genelindeki 7 bölge için, müdürlükler oluşturulmuş ve istatistikler bu çerçevede değerlendirilmiştir. Oluşturulan bölge müdürlükleri ise; 1. Bölge Müdürlüğü Haydarpaşa, 2. Bölge Müdürlüğü Ankara, 3. Bölge Müdürlüğü Alsancak, 4. Bölge Müdürlüğü Sivas, 5. Bölge Müdürlüğü Malatya, 6. Bölge Müdürlüğü Adana, 7. Bölge Müdürlüğü Afyon şeklinde yapılandırılmıştır.

Tablo 40. Demiryolu Hat Uzunlukları ve Durumu (km) [TCDD]

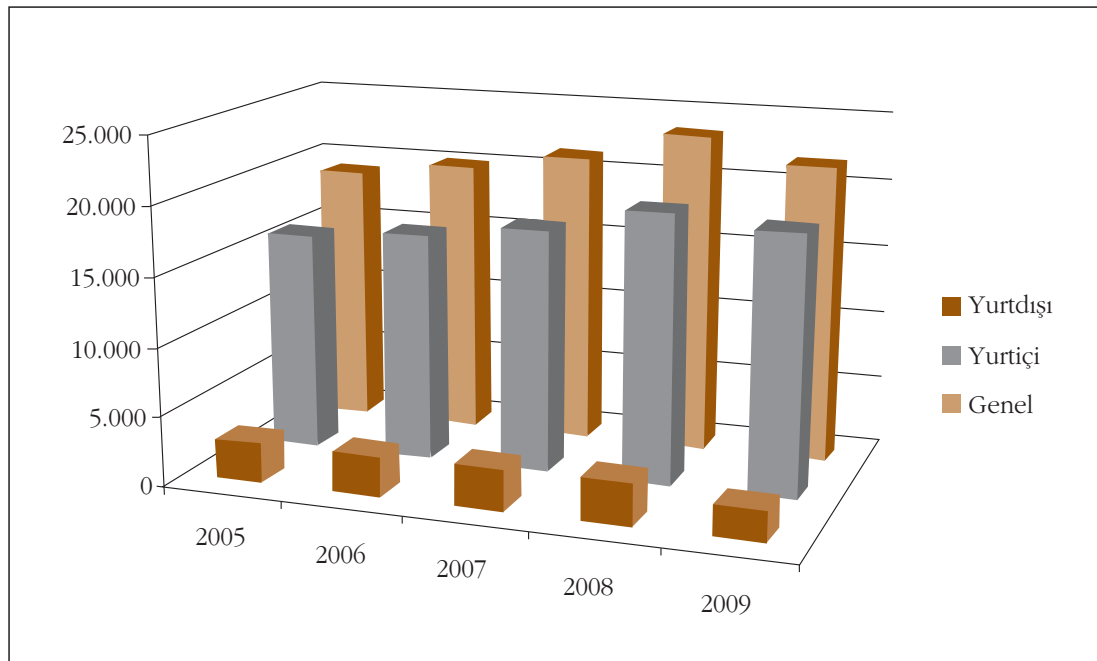
Türler		2005	2006	2007	2008	2009
Ana Hatlar	Elektriksiz	6.693	6.693	6.693	6.686	6.672
	Elektrikli	1.564	1.564	1.564	1.571	1.571
	TOPLAM	8.257	8.257	8.257	8.257	8.243
2, 3, 4. Hatlar	Elektriksiz	84	84	84	85	95
	Elektrikli	356	356	356	357	348
	TOPLAM	440	440	440	442	443
Ana Hat Toplamı	Elektriksiz	6.777	6.777	6.777	6.771	6.767
	Elektrikli	1.920	1.920	1.920	1.928	1.919
	TOPLAM	8.697	8.697	8.697	8.699	8.686
İltisak Hatları	Elektriksiz	404	415	422	434	448
	Elektrikli	0	0	0	0	0
	TOPLAM	404	415	422	434	448
İstasyon Yolları	Elektriksiz	1.518	1.518	1.518	1.518	1.520
	Elektrikli	354	354	354	354	354
	TOPLAM	1.872	1.872	1.872	1.872	1.874
Toplam	Elektriksiz	8.699	8.710	8.717	8.723	8.735
	Elektrikli	2.274	2.274	2.274	2.282	2.273
	TOPLAM	10.973	10.984	10.991	11.005	11.008

Şekil 23. Demiryolu ağı uzunlukları (km)

Ülke genelinde yük taşımacılığı açısından gerçekleştirilen taşımaların bir bütün olarak değerlendirilmesi ile ortaya çıkan Tablo 41’de görülebileceği üzere, ülke genelindeki taşımalar 2008 yılında patlak veren krize kadar bir önceki yıla göre sürekli bir artış içinde devam ettirilmiştir. Benzer şekilde vagon sahipliği diğer kurumlara ait taşımacılık faaliyetlerinde de çok ciddi artışlar sağlanmış ve 2009 yılında da bu veri yönünden negatif seyir gerçekleşmiştir. 2008 yılı itibarıyla yıl genelinde Türkiye demiryolu taşımacılığında toplam 23.491.000 ton malzeme taşınarak yeni rekorlar kırılmıştır.

Tablo 41. Demiryolu Taşımacılık Miktarları [TÜİK]

Yıllar (000 ton)	2005	2006	2007	2008	2009
Yurtiçi	16.042	16.745	17.751	19.656	18.911
Yurtdışı	2.906	3.003	3.100	3.215	2.359
Toplam	18.948	19.748	20.851	22.871	21.270
İdari	247	437	553	620	543
Genel	19.195	20.185	21.404	23.491	21.813
Sahibine ait Vagon	1.840	2.779	3.928	4.337	4.234
Genel Değişim (%)		5,16	6,04	9,75	-7,14
Sahibine Ait Vagon Değişim (%)		51,03	41,35	10,41	-2,37

Şekil 24. Yurtiçi ve yurtdışı eşya taşımacılığı (ton)

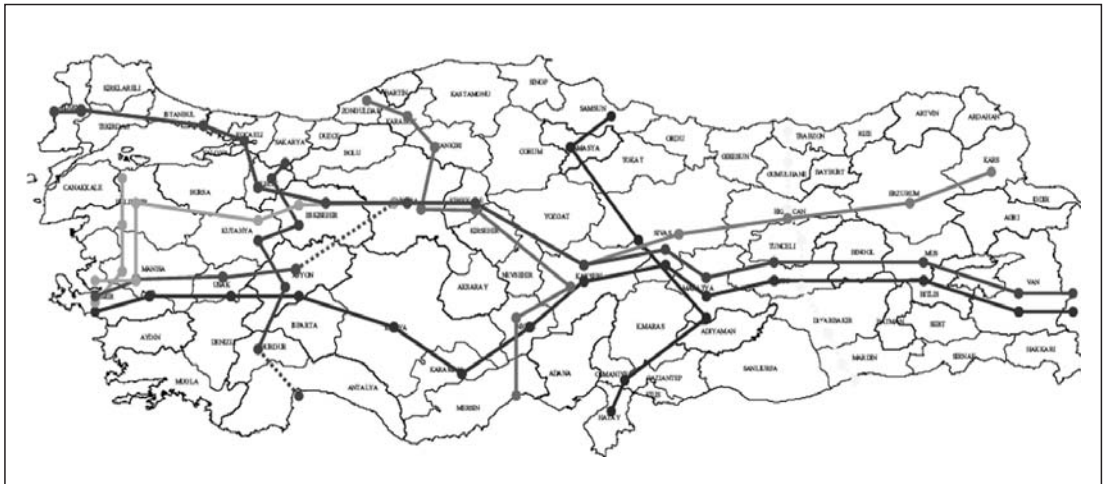
Benzer bir biçimde, sadece taşınan miktarların değil, bu taşınan miktarların kaç kilometre boyunca taşındığının analizi ile birlikte demiryollarının kullanım miktarları hakkında daha fazla bilgi sahibi olunabilir. Tablo 42'den de görülebileceği üzere, taşınan ton*km miktarlarının değişimi taşınan miktar parametreleri ile benzerlik göstermektedir.

Tablo 42. Demiryolunda Yıllara Göre Taşınan Net Ton Kilometre (000,000) [TCDD]

	2005	2006	2007	2008	2009
Yurtiçi-Domestic	7.997	8.227	8.439	9.186	9.308
Uluslararası-International	1.081	1.318	1.316	1.367	855
Toplam-Total	9.078	9.545	9.755	10.553	10.163
İdari-Departmental	75	131	166	186	163
Genel Toplam-Grand Total	9.152	9.676	9.921	10.739	10.326

6.1. TRAFİK (TAŞIMALAR)

Gerek mevcut hatlardan oluşan çekirdek ağı ve gerekse yeni hatlarla oluşturulacak optimum ağ açısından tanımlanan birisi ikincil olmak üzere 8 taşıma koridoru öngörülmüştür. İkiisi doğu-batı yönünde boyuna ve dördü kuzey-güney yönünde enine ve biri de ara yönde (Ankara-İzmir) olmak üzere 8 taşıma koridoru tanımlanmıştır. Bu koridorlar: Batı Sınırı Edirne-Kars, Batı Sınırı Edirne-İran Sınırı (Van), İzmir-İran Sınırı (Van), Adapazarı-Antalya, Zonguldak-Mersin, Samsun-İskenderun, Trabzon-Irak Sınırı (Mardin), İzmir-Ankara, Bandırma-İzmir olarak listelenmiştir. Şekil 25'te tüm ağın birlikte gösterildiği yapı bulunmaktadır.

Şekil 25. Türkiye geneli demiryolu ağı [UBAK]

TCDD tarafından bölgelere ayrılan Türkiye genelinde gerçekleştirilen yükleme ve boşaltma faaliyetlerinden her bir bölgenin trafiği hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Tablo 43'te yıllara göre her bir bölgede kaç tonluk yükleme ve boşaltma faaliyeti gerçekleştiği hakkındaki veri bulunabilir. Tablo 43'ten görüleceği üzere toplam elleçme miktarı yıllara göre bir artış trendi göstererek 2008 yılında tepe noktasına ulaşmıştır. Bunun ardından kriz sebebiyle bir düşüş gerçekleşse de rakamlar yeni rekorlar kırılabileceğini göstermektedir.

Tablo 43. Yıllara Göre Demiryollarında Gerçekleşen Toplam Elleçlemeler [TÜİK]

	YILLAR	2005	2006	2007	2008	2009
1. Bölge	Yükleme	1.600	1.382	1.397	1.495	1.415
	Boşaltma	1.451	1.140	1.183	1.347	1.377
2. Bölge	Yükleme	4.134	4.537	4.911	5.103	5.292
	Boşaltma	5.589	6.474	6.332	6.142	5.991
3. Bölge	Yükleme	1.923	1.961	2.431	2.875	2.254
	Boşaltma	2.107	1.985	2.340	2.701	1.949
4. Bölge	Yükleme	2.692	3.110	3.279	3.528	4.341
	Boşaltma	1.418	874	958	1.426	1.514
5. Bölge	Yükleme	644	755	693	694	758
	Boşaltma	607	829	895	942	966
6. Bölge	Yükleme	2.545	2.582	2.392	3.178	2.506
	Boşaltma	3.576	4.239	4.633	5.445	5.735
7. Bölge	Yükleme	2.505	2.418	2.648	2.783	2.345
	Boşaltma	1.295	1.204	1.410	1.654	1.381
	Toplam	16.042	16.745	17.751	19.656	18.911

Tablo 43'ten görülebileceği üzere, beklentilerin aksine toplam yükleme ve boşaltma miktarının en yüksek gerçekleştiği bölge Ankara Bölgesi olarak belirlenmiştir. Bu bölge içinde de yıllara göre gerçekleşen boşaltma miktarı, yükleme miktarından sürekli fazladır. Ankara bölgesinin ardından 4. Bölge olan Sivas bölgesinde de son yıllarda ciddi bir artış kaydedildiği not edilmelidir. Bu bölgelerin liderlik koltuklarına oturmasında bölge genelinde yapılan cevher ve katı yakıt taşımacılığının etkili olduğu söylenebilir.

Ülke genelinde her bölgede gerçekleşen yük akışlarının tespiti ile hangi bölgelere yoğunlaşılması gerektiği konusunda bilgi sahibi olunabilir. Demiryolu taşımacılığının analizinin yapılabilmesi için sadece ülke içi taşımacılığın dikkate alınması uygun değildir. Bunun yanı sıra, uluslararası demiryolu taşımacılığında Türkiye faaliyetlerinin

analizinin yapılması gerekmektedir. Tablo 44'te Türkiye'nin gerçekleştirdiği dış ticaret faaliyetlerinin içindeki demiryolu miktarları ayrıntılı bir biçimde yıllara göre tespit edilebilir durumdadır. Bu veriler net ton*km birimi ile Ulaştırma Bakanlığı'nın ilgili birimlerinden alınmıştır [14-Alt Raporlar].

Tablo 44. Türkiye'den Gerçekleşen Uluslararası Demiryolu Taşımacılığı (1000 ton*km)

		2005	2006	2007	2008	2009
Avrupa Bölgesi	İhracat	132.290	136.657	190.966	230.504	170.708
	İthalat	349.936	349.562	359.461	367.815	279.552
	Transit	14.936	3.064	5.073	12.086	6.970
Asya Bölgesi	İhracat	519.829	743.979	672.078	670.362	348.630
	İthalat	28.163	60.332	53.545	41.039	24.368
	Transit	35.361	24.460	34.741	45.445	24.455
Toplam	İhracat	652.119	880.636	863.044	900.866	519.338
	İthalat	378.099	409.894	413.006	408.854	303.920
	Transit	50.297	27.524	39.814	57.531	31.425
		1.080.515	1.318.054	1.315.864	1.367.251	854.683

Uluslararası demiryolu taşımacılığında Tablo 44'e göre gerçekleşen miktarların oranlanmış halleri Tablo 45'te ayrıntılı bir biçimde gösterilmektedir. Buna göre, demiryolu ile yapılan ihracatların ortalama % 75'i Asya ülkeleri ile gerçekleştirilirken, ithalatların ise büyük çoğunluğu Avrupa ülkeleri ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 45. Türkiye'den Gerçekleşen Uluslararası Demiryolu Taşımalarının Dağılımı (%)

		2005	2006	2007	2008	2009
İthalat	Avrupa	92,6	85,3	87	90	92
	Asya	7,4	14,7	13	10	8
İhracat	Avrupa	20,3	15,5	22,1	25,6	32,9
	Asya	79,7	84,5	77,9	74,4	67,1
Transit	Avrupa	29,7	11,1	12,7	21	22,2
	Asya	70,3	88,9	87,3	79	77,8

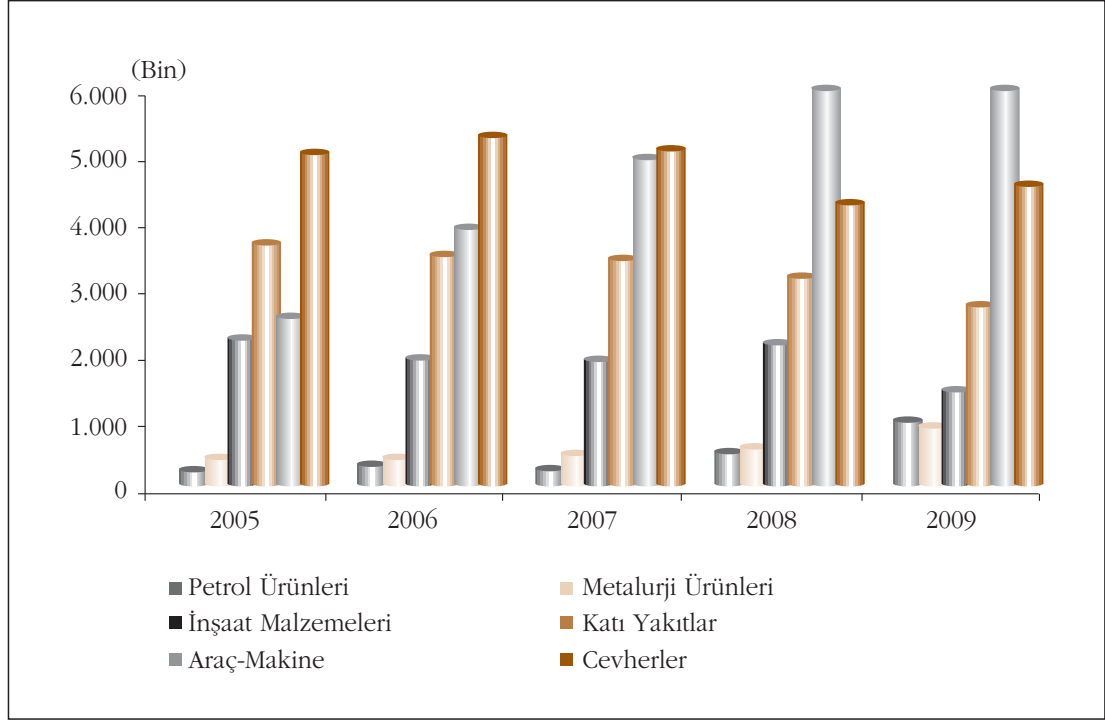
Sadece taşınan miktarlara odaklanmak, taşınan malların karakteristiklerini dikkate almadan çalışmalar yapılandırmak süreç içerisinde birçok problem ile karşılaşılmasına sebep olabilir. Bu sebepten, yıllara göre demiryolu ile taşınan ürünlerin karakteristik özellikleri hakkında daha fazla ayrıntılı analiz yapılması gerekmektedir. Tablo 45'te 2005 ile 2009 yılları arasında taşınan miktarların ürün gruplarına göre yansıtılmış miktarları bulunmaktadır (1000 ton) [16].

Tablo 46'dan da görülebileceği üzere, katı yakıt ve cevher taşımacılığı, demiryollarının en yüksek tonajlı taşıma kalemleri konumundadırlar. Bunun yanı sıra, son yıllarda gerçekleşen inşaat ürünleri taşımasındaki artış da, seramik ve mermer gibi paletsiz yük taşımalarının temel alındığı yüklemeleri içermektedir. Demiryolu ile taşınan, dolu konteynır tonajında son yıllarda meydana gelen artışlar bu parametrenin taşımacılıkta önemli bir yer elde ettiğini göstermektedir.

Tablo 46. Demiryolu Yıllara Göre Ürün Taşımacılığı [TCDD]

	2005	2006	2007	2008	2009
I. TARIMSAL ÜRÜNLER VE CANLI HAYVANLAR	142	85	202	232	150
Hububat	124	50	126	158	70
Keresteler	17	35	76	74	80
Canlı Hayvan	1	0	0	0	0
II. GIDA MADDELERİ VE HAYVAN YEMİ	189	131	134	119	142
Gıda Maddeleri	114	79	106	96	124
Tekel	5	0	0	0	0
Ot, Saman	9	0	0	0	0
Yem	61	52	28	23	18
III. KATI YAKITLAR	3.669	3.538	3.446	3.188	2.753
Maden Kömürü	1.658	1.015	904	1.064	1.405
Kok	380	337	339	327	262
Linyit	1.631	2.186	2.203	1.797	1.086
IV. PETROL ÜRÜNLERİ (Akaryakıt, Zift, Katran)	262	327	274	537	984
V. CEVHERLER	5.042	5.284	5.084	4.263	4.555
Demir Cevheri	3.921	4.000	3.812	2.931	3.808
Krom	52	224	280	253	101
Manyezit Boraks	1.069	1.060	992	1.079	464
VI. METALÜRJİ ÜRÜNLERİ	452	443	502	598	924
Demir	350	385	481	564	884
Borular	102	58	21	34	40
VII. İNŞAAT MALZEMELERİ	2.243	1.943	1.926	2.177	1.456
İnşaat Malzemeleri	616	712	969	635	375
Seramik	402	327	291	323	238
Mermer	67	157	242	188	164
Kireç, Alçı, Alçı Taşı	282	279	337	536	196
Çimento	197	143	129	256	267
Klinkler	679	325	231	239	216
VIII. GÜBRELER	215	210	276	311	174
IX. KİMYASAL MADDELER (Patlayıcı, parlayıcı maddeler)	2	3	4	2	3
X. ARAÇ, MAKİNA	2.575	2.908	4.958	6.930	6.499
Yük Vagonları	329	342	267	334	199
Dolu Konteynır	1.476	2.620	3.596	5.318	4.868
Boş Konteynır	276	399	433	538	668
Sahibine Ait Boş Vagon	473	521	644	725	747
Makinalar	21	26	18	15	17
XI. DİĞER TAŞIMA	1.248	870	943	1.298	1.271
XII. ULUSLARARASI	2.906	3.003	3.100	3.215	2.359
TOPLAM	18.945	19.745	20.849	22.870	21.270

Tablo 46'daki verilerin grafiklendirildiği Şekil 26'da görülebileceği üzere, 2005 yılında alt sıralarda bulunan araç taşımacılığı 2009 yılında ilk sırayı almıştır. Taşınan araç miktarlarının demiryolu taşımacılığına aktarıldığı bir taşıma sisteminde maliyet, güvenlik, kalite gibi parametrelerde iyileştirme gerçekleşeceği kesindir [16].

Şekil 26. Madde cinslerine göre yük taşımaları (ton)

6.2. ALTYAPI VE YATIRIMLAR

Mevcut demiryolu ağı, 81 il merkezinin 37'sinden geçmemektedir. Buna göre, ülke düzeyindeki yük taşımalarının, yaklaşık olarak % 20'sinin demiryolu tarafından taşınması söz konusu değildir. Demiryolu payının küçüklüğünde, bu durumun da rolü bulunmaktadır. Özellikle, Trabzon ve Antalya ve Tekirdağ limanlarının demiryolu bağlantısından yoksun bulunması, giderilmesi zorunlu eksikliklerdir. Bunun yanı sıra, TCDD'nin önemli zayıflıklarından biri, bağlı olduğu limanlardan aldığı trafiğin ancak %5 düzeyinde olmasıdır. Oysa liman bağlantıları demiryolunun en önemli beslenme noktalarıdır. [16] [14-Alt planlar]

Bu bağlamda blok tren işletmesine geçilmesi iyi gelişmedir. 2004 yılında Musul'a blok trenlerle 1.000 vagon televizyon ve buzdolabı gönderilmiştir. Ne var ki Irak'a her gün 19 tren talebi TCDD tarafından imkânlar elvermediği için karşılanamamıştır. Ayrıca, yetersizlikler giderilirse, blok trenlerle çimento taşınması söz konusudur.

Öte yandan yolcu trenlerinin seyretmediği, yalnızca yük trenlerine ayrılmış “yüke özgü hatlar” kapasitenin ciddi olarak arttırılıp hat verimliliğinin yükselmesini, bakım maliyetinin küçülmesini sağlamaktadır [14-Alt planlar].

Köseköy-Köln, İstanbul-Almaatı, Haydarpaşa-Türkmenistan, Haydarpaşa- Almaatı, Halkalı-Duisburg-Halkalı, Rotterdam-Duisburg-Halkalı, Halkalı-Duisburg-Rotterdam blok konteynır trenleri ve Köln-Derince blok yük treni, Halkalı-Ljubljana (East Express) blok yük treni son dönemdeki önemli gelişmelerdendir. Bu taşımalar uluslararası kombine taşımacılık için açılım sağlayabilir. Buradan elde edilecek deneyimlere dayanarak uluslararası kombine taşımacılık yaygınlaştırılabilir. Özetle bu proje, izlenmesi gereken önemli bir projedir [14- Alt Planlar].

Hedeflerin gerçekleştirilmesi sürecinde uluslararası bağlantıların da dikkate alındığı TCDD projelerinden bazıları:

1. Marmaray

Marmaray tüp geçit sistemi, Avrupa ile Asya kıtalarını birbirlerine boğaz altından bağlayan sistemi ile birlikte iki kıtanın birbirine bağlanmasını sağlayan demiryolu ağını içermektedir. Avrupa bölgesinden çıkan demiryolunun Asya ve Bağımsız Devlet Topluluğu ülkelerine kesintisiz ulaşımı sağlanacaktır. Proje toplamında 1387 km’lik toplam hat uzunluğu planlanırken, yapılan son açıklamalara göre yük taşımacılığı da projenin bir parçası haline gelecektir. Proje’nin tamamlanma tarihi olarak verilen 29 Ekim 2013 tarihinde Asya ve Avrupa kıtaları deniz altından bağlanmış olunacaktır.

2. Bakü-Tiflis-Kars

Bu demiryolu hattı Azerbaycan’la Türkiye’yi birleştirmeyi amaçlamaktadır. Demiryolunun tamamı 180 km olup, toplam maliyeti de 450 milyon dolardır. Demiryolunun 76 km’si Türkiye’den, 29 km’si Gürcistan’dan, 80 km’si ise Azerbaycan’dan geçecektir. İstanbul Boğazı’nda sürdürülen Marmaray Projesi’nin de tamamlanmasına paralel olarak, Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Projesi hayata geçirildiğinde Avrupa’dan Çin’e demiryoluyla kesintisiz yük taşınması mümkün hale gelecek. Böylece Avrupa ile Orta Asya arasındaki yük taşımalarının tamamının demiryoluna kaydırılması planlanmaktadır.

Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu hizmete girdiğinde, orta vadede yıllık 3 milyon ton yük taşınması hedeflenmekte 2034 yılına gelindiğinde ise 16 milyon 500 bin ton yük ile 1 milyon 500 bin yolcu taşınması hedeflenmektedir.

3. Yerel Projeler

Tüm bunların yanı sıra TCDD tarafından uygulamaya alınan 2010-2012 yatırım planlamalarına göre; Ankara-Konya Hızlı Tren Projesi ve Kayseri Kuzey Geçiş Varyantı tamamlanacak. Ankara-İstanbul ve Ankara-Sivas Hızlı Tren projelerinin inşaat çalışmalarına ise devam edilecektir. Bunların yanı sıra, Boğazköprü-Ulukışla-Yenice, Mersin-Yenice, Adana-Toprakkale Sinyalizasyon, Telekomünikasyon Tesislerinin Yapım ve Altyapı İyileştirmesi projesi işletmeye alınacaktır.

Ayrıca Bandırma-Bursa-Ayazma-Osmaneli demiryolu yapımı ile Irmak-Karabük-Zonguldak Sinyalizasyon, Elektrifikasyon ve Telekomünikasyon Tesisleri yapımı ve altyapı iyileştirilmesi gerçekleştirilecektir. Muhtelif hat kesimlerinde toplam bin 47 km sinyalizasyon, elektrifikasyon, telekom tesisi ve 1232,5 kilometre elektrifikasyon tesisi yapımı planlanmaktadır

Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayi A.Ş. (TÜLOMSAŞ) Genel Müdürlüğü'nde 173 adet Dizel Elektrikli Anahat Lokomotifi imaline ve Türkiye Vagon Sanayi Anonim Şirketi (TÜVASAŞ) Genel Müdürlüğü'nde 84 araç DMU Tren Seti üretimine başlanması planlanan projeler arasında yer almaktadır [Rayturk raporu].

TCDD tarafından yapılmış ve yapılması planlanan yatırımların TL değeri ise Tablo 47'de görülebilmektedir. Bu çerçevede, en büyük yatırımın demiryolu ulaştırma altyapısına ayrıldığı anlaşılabilmektedir.

Tablo 47. Demiryolu Altyapı Dağılımlarının Yıllara Göre Durumu [TCDD]

SEKTÖRLER		2005	2006	2007	2008	2009
Taşıt Onarım ve İmalat	Dış	-	797.311	-	-	-
	Toplam	2.561.631,0	13.637.099	5.568.457	5.447.828	3.414.939
Demiryolu Ulaştırması	Dış	281.668.949	361.446.304	387.766.214	460.468.563	545.255.011
	Toplam	420.978.324	836.148.467	799.836.806	1.052.463.954	1.309.052.128
Denizyolu Ulaştırması	Dış	-	-	-	-	-
	Toplam	8.217.624	2.876.106	1.784.488	644.195	705.993
Eğitim	Dış	-	-	-	-	-
	Toplam	193.799	30.286	-	-	-
Genel Toplam	Dış	281.668.949	362.243.615	387.766.214	460.468.563	545.255.011
	Toplam	431.951.378	852.691.958	807.189.751	1.058.555.977	1.313.173.060

Yedinci Bölüm

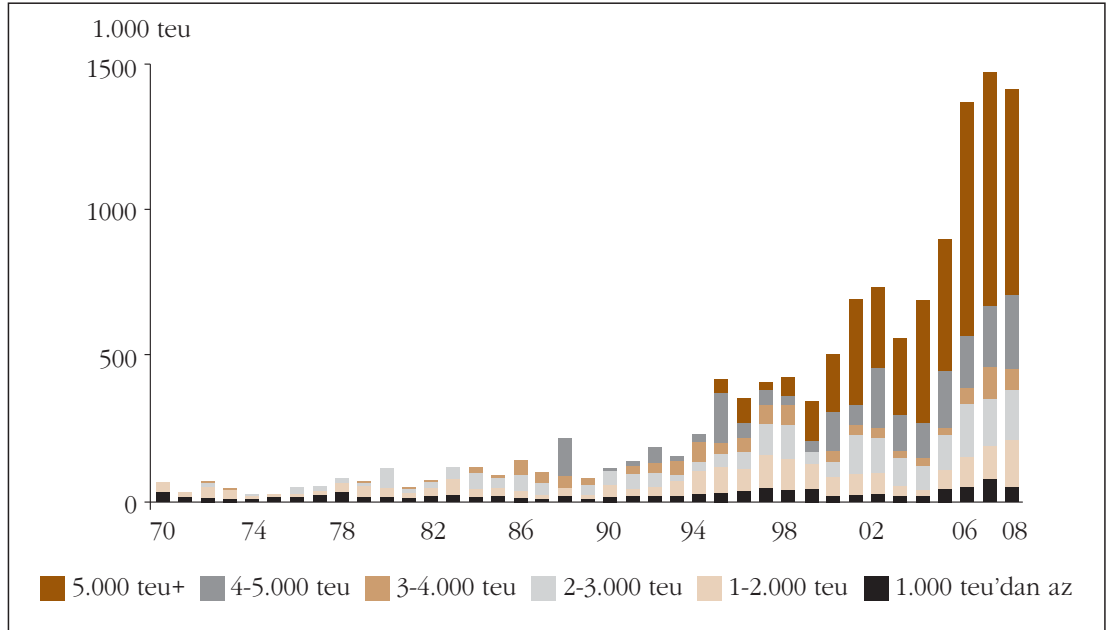
DENİZYOLU YÜK TAŞIMACILIĞI

Sekiz komşu ülke ile olan kara sınırlarının üç katı kıyı şeridi ve Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının geçiş yollarında olan coğrafi konumu nedeniyle ülkemiz yoğun deniz trafiğinin etkisinde kalmaktadır. Türkiye Cebelitarık Boğazı ile Atlas Okyanusu'na, Süveyş Kanalı ile Hint Okyanusu'na, Türk Boğazları yolu ile Karadeniz'den Akdeniz'e uzanan ulaşım doğrultularının kesişim noktasındadır. Bu durum denizcilik sektörünün temellerini oluşturan uluslararası dış ticaret taşımacılığı, kabotaj, liman işletmeciliği ve transit geçişlerin önemini ortaya koymaktadır. Denizyolu yük taşımacılığı daha çok dış ticaret faaliyetlerinin sürdürüldüğü mod olarak değerlendirildiği için son yıllardaki dünya genelinde deniz ticaretinin incelenmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede; ortalama yüzde beşlik küresel ekonomik büyümeyle birlikte sıradışı bir şekilde güçlü geçen altı yıl, toplam dünya deniz ticaretinde ortalama % 8 oranında tonaj talebi artışına neden olmuştur. Gemi inşa sektöründe yaşanan kapasite eksikliği nedeniyle filo büyümesi önemli ölçüde düşük kalmış, son olarak, pek çok gemi segmenti için kullanım oranları, navlun fiyatları, ikinci el ve yeni inşa fiyatları rekor düzeyde artış göstermiştir. 2008 yılının sonlarına doğru küresel ekonomik faaliyette ortaya çıkan, sürpriz ve önemli ölçüdeki olumsuz trend toplam % 8'lik filo büyümesiyle bir araya geldiğinde pek çok segmentin kullanım oranlarında ciddi bir düşüşe neden olmuştur. Toplam tonaj talebi dördüncü çeyrekte tamamen durmuştur. Bununla birlikte bir bütün olarak düşünüldüğünde 2008 yılı küresel denizcilik için bir başka iyi yıl sayılabilir. Kapasite kullanım oranları hemen hemen

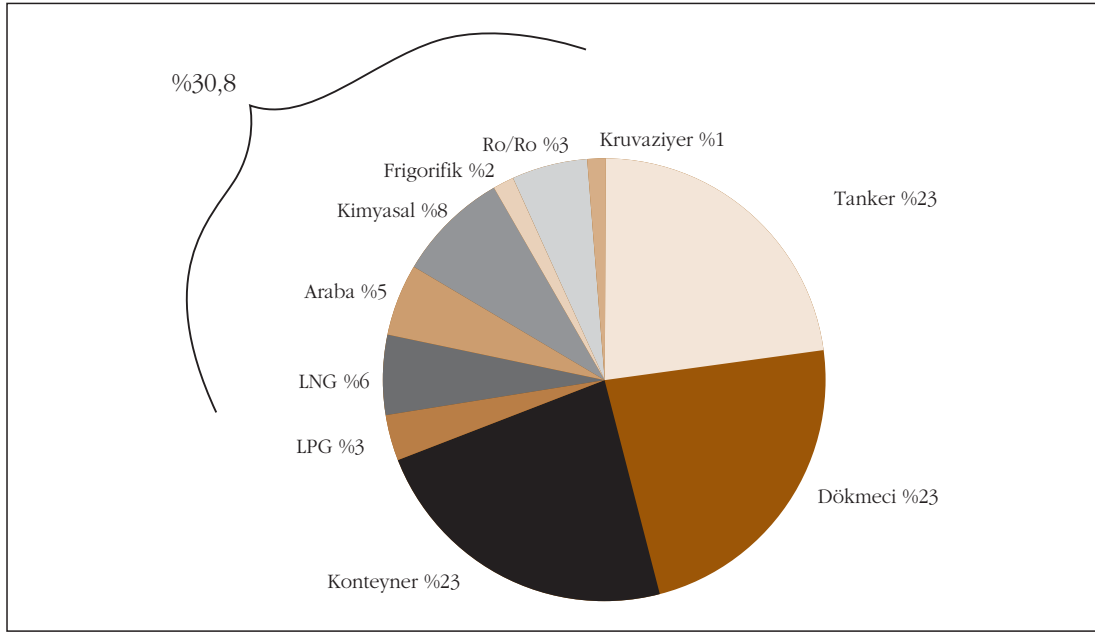
% 90'a çok yakın değerlerde gerçekleşmiştir. Tanker piyasası 2008'de en iyi yılını yaşamış, yeni inşa fiyatları 2008 yılının ilk yarısında % 5 artış göstermiştir. Ancak yılın son aylarında keskin bir şekilde düşmüş ve % 10-20 arasında gerilemiştir. Modern dökme yük gemilerinin ikinci el fiyatları % 70-80 oranında düşmüştür. Modern tankerlerin fiyatları % 25 düşüş gösterirken, modern konteynır gemilerinin fiyatları % 25-50 arasında düşüş göstermiştir. [17]

Dünya genelinde dış ticaret faaliyetlerinin çekirdeğine bakıldığında konteynır taşımacılığının önemi daha da iyi algılanabilir. Bu çerçevede çalışma kapsamında, dünya genelinde konteynır filosunun yıllara göre analizi yapılmış ve sonuçlar Şekil 27'de grafiğe yansıtılmıştır. Buna göre; 2000'li yıllardan itibaren kapasitelerine göre üretilen filo özelliklerine bakıldığında yüksek hacimli üretimlerin daha fazla yapıldığı görülmektedir. 2008 yılında gerçekleşen verilere göre üretimlerin çoğu 5000 TEU ve 4000-5000 TEU arası filo bileşenlerinden oluşmaktadır. 2008 yılında yaşanan ekonomik ve mali kriz konteynır filolarına da darbe vurmuştur. [17]

Şekil 27. İnşa yıllarına göre konteynır filosu [The Platou Raporu]

İncelenen yıl sonu itibarıyla dünya denizyolu ticaretinin daha iyi anlaşılabilmesi için denizlerde yüzen gemilerin profillerinin ayrıntılarının bilinmesi gerekmektedir. Bu sayede, hangi alanlara konsantre olunduğu konusunda bilgi sahibi olunabilir ve gelecek yıllar hakkında projeksiyonlar çıkarılabilir. Şekil 28'de görüldüğü üzere dünya genelinde konteynır, tanker ve dökme yük gemilerinin oranı birbirlerine eşittir. Bunların yanı sıra, birçok farklı gemi tipi de denizcilik faaliyetlerine iştirak etmektedir.

Şekil 28. Dünya Ticaret filosu durumu [The Platou Raporu]

7.1. TRAFİK (TAŞIMALAR)

Konteynır Yük Taşımaları

Türkiye limanlarında 1999-2008 yıllarındaki kabotaj, ithalat, ihracat ve transit konteynır elleçlemeleri (TEU) bazında görülmektedir. 2008 yılı konteynır taşımalarının kabotaj, ihracat, ithalat ve transit ayrılmı olarak incelenmesi halinde, TEU bazında toplam ihracat 2,4 milyon TEU, toplam ithalat 2,4 milyon TEU, kabotaj yükleme-boşaltma 169.801 TEU ve transit 117.353 TEU olarak gerçekleşmiştir [17].

Denizyolu konteynır taşımacılığımızın 1999 yılında 1 milyon TEU'luk taşıma hacminin 2008'de 5,1 milyon TEU'ya, ithalat yüklerinin aynı dönemde 467 bin TEU'dan 2,4 milyon TEU'ya ve ihracat yüklerinin ise 497 bin TEU'dan 2,4 milyon TEU'ya yükseldiği görülmektedir.

2008 yılı konteynır (TEU bazında) kabotaj taşımacılığı % 155,45, ihracat taşımacılığı % 12,9 ve ithalat taşımacılığı % 11,2 oranında artmıştır. Türkiye'nin 2007 yılına nazaran 2008 yılında konteynır taşımacılığı 4.558.227 TEU'dan, 5.191.747 TEU'ya yükselmiştir. Transit konteynır taşımacılığı ise % 2,5 gerilemiştir. 1999-2008 yılları arasında yalnızca 2001 yılında konteynır taşımacılığı % 18,8 gerilemiş, diğer yıllarda artış devam etmiştir.

2008 yılında konteynır bazında ve tipine göre gerçekleşen ithalat, ihracat ve transit verilerine ilişkin hazırlanan Tablo 49'da görülebileceği üzere, 40'lık konteynırların kullanımı en yüksek değerleri almaktadır. [Denizcilik Müsteşarlığı internet sitesi]

Tablo 48. 1998-2008 Konteyner Elleçlemesi Miktarları [Denizcilik Müsteşarlığı]

YIL	YÜKLEME (TEU)			BOŞALTMA (TEU)			Toplam Elleçlenen Konteyner	Genel Toplam	Değişim %
	Kabotaj	İhracat	Toplam	Kabotaj	İhracat	Toplam			
1999	22.061	497.149	519.210	33.937	467.731	501.668	1.020.878	365	-
2000	27.200	547.315	574.515	29.606	534.406	564.012	1.138.527	88	11.5
2001	30.586	491.806	522.392	32.909	368.819	401.728	924.120	36	- 18.8
2002	46.330	942.643	988.973	35.984	928.257	964.241	1.953.214	0	111.3
2003	58.766	1.174.016	1.232.782	39.072	1.110.670	1.149.742	2.382.524	110.226	27.6
2004	20.682	1.490.066	1.510.748	13.334	1.409.945	1.423.279	2.934.027	176.271	24.7
2005	6.579	1.598.450	1.605.029	8.167	1.577.932	1.586.099	3.191.128	173.138	8.2
2006	14.008	1.809.433	1.823.441	6.913	1.840.649	1.847.562	3.671.003	184.921	14.6
2007	34.005	2.152.014	2.186.019	27.128	2.224.653	2.251.781	4.437.800	120.427	18.2
2008	86.867	2.429.820	2.516.687	82.934	2.474.773	2.557.707	5.074.394	117.353	13.9

Tablo 49. Konteyner Tipine Göre Dış Ticaret Verileri

YÜK ADI	Konteyner İhracat (2008)			Konteyner İthalat (2008)			Konteyner Transit (2008)		
	Tüm Bayraklar			Tüm Bayraklar			Tüm Bayraklar		
	Taşınan Toplam Konteyner Miktarı	Toplamdaki %'si	Toplam Konteyner Taşıma Miktarı	Taşınan Toplam Konteyner Miktarı	Toplamdaki %'si	Toplam Konteyner Taşıma Miktarı	Taşınan Toplam Konteyner Miktarı	Toplamdaki %'si	Toplam Konteyner Taşıma Miktarı
Konteyner (40'lık dolu)	1.152.824	48,48	7.160	1.261.562	51,81	6.179	576.886	51,23	1.472
Konteyner (20'lik dolu)	704.504	29,63	7.121	574.423	23,59	6.214	342.241	30,39	1.833
Konteyner (40'lık boş)	414.632	17,44	2.176	323.390	13,28	2.519	152.210	13,52	604
Konteyner (20'lik boş)	105.847	4,45	1.787	275.733	11,32	2.795	54.649	4,85	569
Konteyner (20 ile 40 arası dolu)	182	0,01	1	11	0	2	0	0	0
Toplam	2.377.988	100	18.245	2.435.119	100	17.709	1.125.986	100	4.478

2008 yılına ait liman bazında gerçekleşen konteyner trafiklerinin yansıtıldığı Tablo 50'de görüleceği üzere Ambarlı limanı ülke genelinde en yoğun konteyner limanı olarak göze çarpmaktadır. Bunun ardından gelen Mersin ve İzmir limanı kalan yüzdenin % 35'lik kısmını içermektedir. [Denizcilik Müsteşarlığı İnternet Sitesi]

Kabotaj Yük Taşımaları

Türkiye'nin liman ve iskelelerinden yüklenen ve yine Türkiye'nin liman ve iskelelerine boşaltılan Kabotaj Kanunu gereğince Türk gemileri tarafından yapılan denizyolu taşımalarına kabotaj taşımaları denir. Türk liman ve iskelelerinde 1999-2008 yıllarını kapsayan yükleme ve boşaltma miktarları ton bazında Tablo 51'de belirtildiği

Tablo 50. Liman Bazında Konteynır Trafığı

LİMAN	İthalat (2008), TEU			İhracat (2008), TEU			Transit (2008), TEU		
	Tüm Bayraklar			Tüm Bayraklar			Tüm Bayraklar		
	Taşınan Toplam Konteyner Miktarı	Toplamdaki %'si	Toplam Konteyner Taşıma Miktarı	Taşınan Toplam Konteyner Miktarı	Toplamdaki %'si	Toplam Konteyner Taşıma Miktarı	Taşınan Toplam Konteyner Miktarı	Toplamdaki %'si	Toplam Konteyner Taşıma Miktarı
AMBARLI	1.030.375	42,31	5.250	957.568	40,27	5.779	452.841	40,22	848
MERSİN	425.037	17,45	3.302	428.346	18,01	3.507	400.413	35,56	1.818
İZMİR	416.005	17,08	4.568	427.579	17,98	4.196	149.260	13,26	1.267
GEMLİK	213.496	8,77	2.136	225.031	9,46	1.910	17.365	1,54	196
İSTANBUL	169.815	6,97	1.283	158.965	6,68	1.623	31.403	2,79	200
İZMİT	121.828	5,00	618	125.733	5,29	718	69.911	6,21	98
ANTALYA	32.847	1,35	310	35.780	1,50	306	576	0,05	11
TEKİRDAĞ	14.101	0,58	156	13.649	0,57	162	4.209	0,37	38
TRABZON	11.583	0,48	81	5.281	0,22	37	0	0	0
İSKENDERUN	32	0	5	57	0	7	8	0	2
TOPLAM	2.435.119	100	17.709	2.377.988	100	18.245	1.125.986	100	4.478

gibidir. 01.01.2004 itibariyle uygulanmaya başlanan ÖTV'si indirilmiş yakıt dağıtımı denizyolu kabotaj yük, yolcu ve araç taşımacılığı payının yükselmesini ve teşvik edilmesini sağlamıştır. [17]

2008 yılında kabotaj yüklemeleri 18.922.148 ton, boşaltma ise 20.134.058 ton olarak gerçekleşmiştir. 2004-2008 yıllarında kabotaj yükleme verileri dikkate alındığında % 26,8 artış gerçekleştiği görülmektedir. 2004-2008 yılları dikkate alındığında, kabotaj taşımacılığında en fazla artış 2007 yılında % 17 ve 2006 ile 2008 yıllarında % 9 olmuştur.

Tablo 51. Kabotaj Çerçevesinde Elleçlenen Yük (ton)

YILLAR	GEMİ SAYISI	DWT (1000)	DEĞİŞİM (%)	GRT (1000)	DEĞİŞİM (%)	DÜNYA SIRA
2001	1.261	9.307	-1,9	6.002	-0,7	20
2002	1.185	8.666	-6,9	5.736	-4,4	19
2003	1.152	7.627	-12	5.113	-10,9	20
2004	1.209	7.055	-7,5	4.772	-7,1	23
2005	1.379	7.603	7,2	5.229	-9,6	24
2006	1.429	7.271	-4,4	5.083	-2,8	26
2007	1.473	7.244	-0,4	5.126	0,8	25
2008	1.525	7.544	4,1	5479	0,69	24

7.2. ALTYAPI VE YATIRIMLAR

Türk Deniz Ticaret Filosunun 2001-2008 yıllarında adet, dwt ve grt değişimleri ve dünya sıralaması Tablo 52’de incelenmiştir. 1980 yılında 2 milyon dwt olan filomuz, 2000 yılında 9,4 milyon dwt’a yükselmiş, 2001 yılında ise 9,3 milyon dwt olan filomuz 2008 yılında 7,5 milyon dwt gerilemiştir. 1996 yılında Türk Deniz Ticaret Filomuz 10,8 milyon dwt ile dünya filoları arasında 16. sırada yer almıştır. 2000 yılından itibaren filomuzdaki gemilerin yabancı bayrağa geçişi başlamış ve 2008 yılında yabancı bayraktaki gemi tonajımız 6,6 milyon dwt’a çıkmıştır. [17]

Tablo 52. Türk Deniz Filosu Yıllara Göre Değişimi [DTO Raporu]

YILLAR	GEMİ SAYISI	DWT (1000)	DEĞİŞİM (%)	GRT (1000)	DEĞİŞİM (%)	DÜNYA SIRA
2001	1.261	9.307	-1,9	6.002	-0,7	20
2002	1.185	8.666	-6,9	5.736	-4,4	19
2003	1.152	7.627	-12	5.113	-10,9	20
2004	1.209	7.055	-7,5	4.772	-7,1	23
2005	1.379	7.603	7,2	5.229	-9,6	24
2006	1.429	7.271	-4,4	5.083	-2,8	26
2007	1.473	7.244	-0,4	5.126	0,8	25
2008	1.525	7.544	4,1	5479	0,69	24

Türk Deniz Ticaret Filosunun mevcut durumun analizinde; gemi tipleri esas alınmak suretiyle, her tip geminin, adet, tonaj (dwt, grt) ve yaş ortalamaları yanında, sicili milli, TUGS) ve ithal veya yurtiçinde inşa durumları ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir.

Türk Deniz Ticaret Filosunu ithal ve inşa durumları itibariyle sayısal ve tonaj analizi tablosunda, toplam 1.525 adet geminin 419’unun ithal, 1106 adet gemi ise inşa yoluyla edinilmiştir. İthal gemilerin dwt’u 5,3 milyon, inşa gemilerin dwt’u ise 2,2 milyon dwt’dur.

Toplam Deniz Ticaret filosunu oluşturan 1.525 adet geminin adet bazındaki çoğunluğunu sırasıyla; % 28’ini kuruyük, % 11,61’ini balıkçı gemileri, % 8,72’sini petrol tankerleri, % 7,8’ini römorkörler ve % 6,36’sını dökme yük gemileri oluşturmaktadır. Diğer tip gemiler ise, filonun sayısal olarak ancak % 37,51’idir.

7,5 milyon dwt olan Deniz Ticaret Filosunun dwt bazındaki çoğunluğunu sırasıyla; % 45,41’ini dökme yük gemileri, % 19,66’sını kuruyük gemileri ve % 15,88’ini

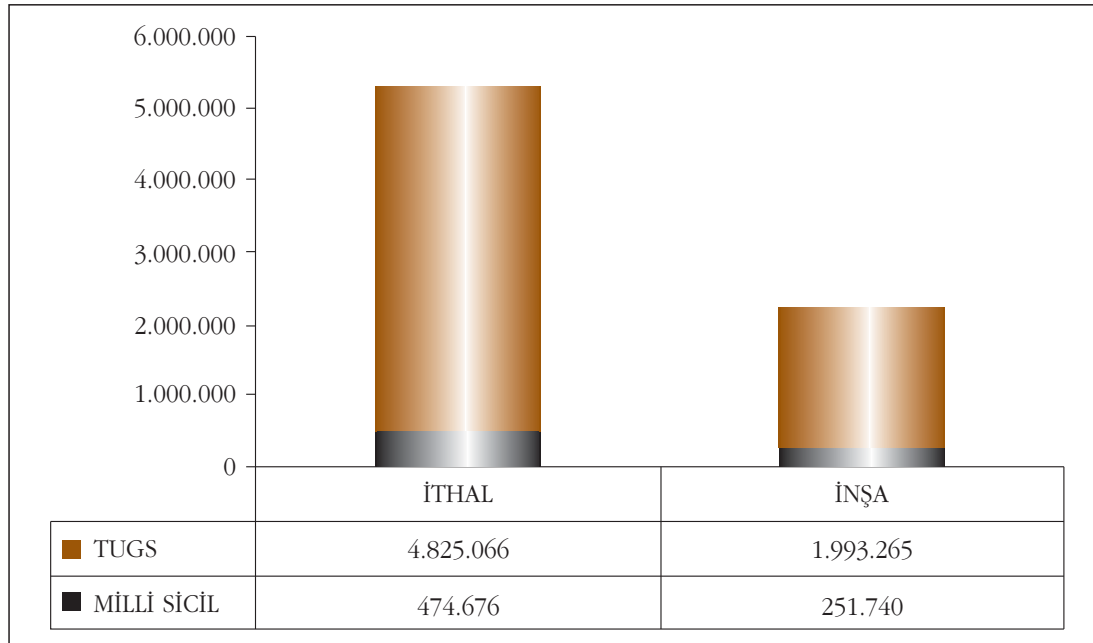
petrol tankerleri oluşturmaktadır. Diğer tip gemilerin dwt yüzdesi ise, % 19,05'tir. Raporlar incelendiğinde 1.525 adet gemiden % 44,5'inin (679 gemi) milli sicile, % 55,5'inin (846 gemi) TUGS'a kayıtlı olduğu görülmektedir.

Filomuzun dwt olarak % 9,6'sı milli sicile, % 90,4'ü ise TUGS'a, grt olarak ise % 12,9'u milli sicile, % 87,1'i ise TUGS'a kayıtlıdır.

Milli sicile kayıtlı toplam 726.416 dwt'luk filomuzda en fazla tonaja sahip gemi tipleri sırasıyla, % 29,5'ini dökmeyük gemileri, % 20,7'sini konteynır gemileri, % 20,4'ünü kuruyük gemileri ve % 10,2'sini petrol tankerleri oluşturmaktadır. Diğer tip gemiler ise, milli sicilin % 19,2'dir.

Türk Deniz Ticaret Filomuzun siciller arası dağılımı tablosunda ithal ve dahilden inşa durumuna göre tonaj analizi tablosunda, 6,8 milyon dwt'un % 70,8'inin TUGS'daki ithal edilmiş gemilerden oluştuğu görülmektedir.

Milli sicile kayıtlı 726.416 dwt'luk filonun 474.676 dwt'u ithal yoluyla, 251.740 dwt'u ise inşa yoluyla, TUGS'a kayıtlı 6.818.331 dwt'luk filonun 4.825.066 dwt'u ithal yoluyla, 1.993.265 dwt'u ise inşa yoluyla edinilmiştir.

Şekil 29. Milli Sicile ve TUGS'a Kayıtlı İthal-İnşa Gemilerimizin Tonaj Analizi [DTO Raporu]

Tablo 53'te görüldüğü üzere Türk Deniz Ticaret Filomuzun % 38,69'u 0-9 yaş grubunda % 9,08'i 10-19 yaş grubunda, % 37,3'ü 20-29 yaş grubunda ve % 14,94'ü 30 yaş ve üzerinde yer almaktadır. Bu çerçevede oldukça genç olduğu söylenebilen Türk denizcilik filosu gelecek için oldukça önemli avantajları yanında taşımaktadır.

Tablo 53. Denizyolu Filo Yaş Durumları [DTO Raporu]

Türk Deniz Ticaret Filosu Tonaj ve Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı										
TONAJ GRUPLARI	0-9 Yaş		10-19 Yaş		20-29 Yaş		30+ Yaş		Toplam	
	ADET	DWT	ADET	DWT	ADET	DWT	ADET	DWT	ADET	DWT
0-149	191	289	156	1,119	105	1,837	74	351	526	3,596
150-1499	29	19,351	62	35,369	89	5,964	197	146,813	377	254,497
1500-5999	82	348,849	53	186,237	101	338,074	121	324,807	357	1,197,967
6000-9999	33	250,683	15	122,516	42	303,977	14	99,869	104	777,045
10000-34999	42	712,865	8	145,777	29	605,743	27	519,841	106	1,984,226
35000-52999	11	538,423	1	45,574	26	1,037,104	1	35,224	39	1,656,325
53000-79999	40	252,362	2	14,211	4	280,311	0	0	10	680,884
80000-119999	05	0	0	0	0	0	0	0	0	0
120000+	5	795,981	0	0	1	194,226	0	0	6	990,207
Toplam	397	2,918,803	297	684,803	397	2,814,236	434	1,126,905	1,526	7,544,747

Liman ve İskelelerin Mevcut Durumlar

8333 kilometre kıyı şeridinde sahip ülkemizde 160 adet liman ve iskele bulunmakta olup, bunlardan 6 tanesi Türkiye Denizcilik İşletmeleri tarafından, 6 tanesi de Türkiye Devlet Demiryolları tarafından işletilmektedir. Limanlar, bağlı bulundukları bölge müdürlüklerine göre aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

ANTALYA	7 LİMAN
ÇANAKKALE	23 LİMAN
İSTANBUL	71 LİMAN
İZMİR	19 LİMAN
MERSİN	16 LİMAN
SAMSUN	15 LİMAN
TRABZON	9 LİMAN

KAMU LİMANLARI	25 LİMAN
BELEDİYE LİMANLARI	27 LİMAN
ÖZEL LİMANLAR	108 LİMAN

UTİKAD sunumunun ilgili yerlerinden alınan, ülke genelinde bulunan limanların konumlarını ve sahipliğini gösteren Şekil 30'da, ülkenin önemli limanları hakkında bilgi vermektedir.

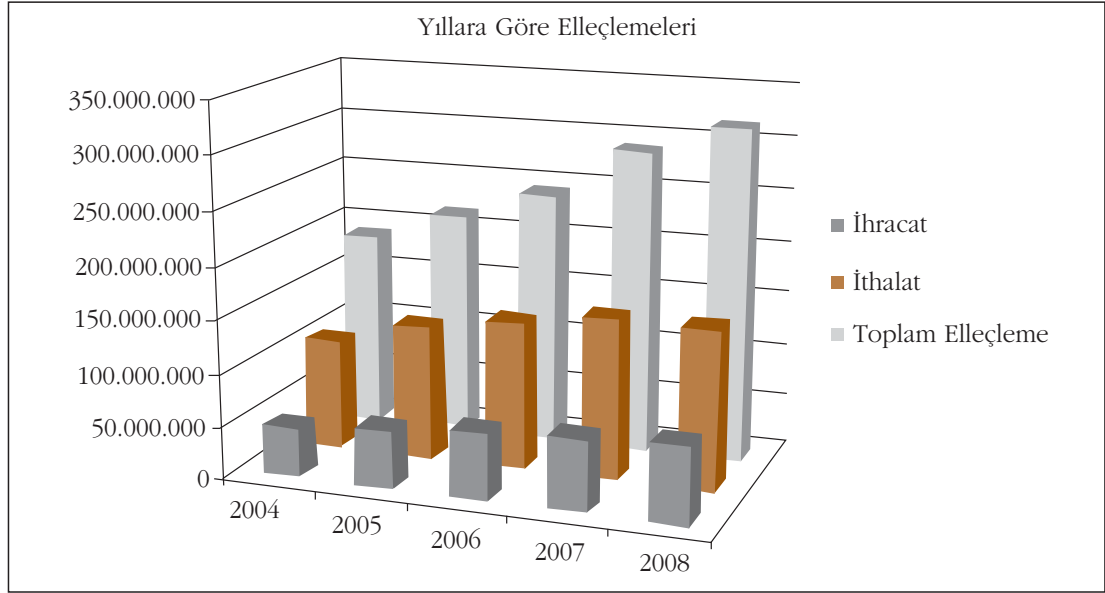

Şekil 30. Ülke genelindeki önemli liman noktaları

Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de uluslararası ticaretin büyük bir bölümü halen en ekonomik sistem olan denizyolu ile gerçekleştirilmektedir. Taşıma zincirinin deniz ayağını oluşturan limanların da ülke ekonomisinin gelişmesindeki önemli rolü göz önüne alınarak, hizmetlerin en iyi şekilde yapılması, AB'ne entegrasyon sürecinde kısa ve uzun vadeli tüm önlemlerin alınması gerekmektedir.

Tablo 54. Türkiye Limanlarında Yapılan Yükleme-Boşaltma Faaliyetleri Yıllık Değişim [DTO Raporu]

TAŞIMA CİNSİ		2004	2005	2006	2007	2008
İHRACAT	T.C. GEMİSİ	8.465.427	11.138.934	9.691.009	9.761.897	10.654.742
	YAB. GEMİ	38.592.767	43.370.786	53.224.889	57.835.842	62.590.230
	TOPLAM	47.058.194	54.509.720	62.915.898	67.597.739	73.244.972
İTHALAT	T.C. GEMİSİ	26.452.733	31.929.337	32.398.022	27.003.125	21.136.641
	YAB. GEMİ	78.244.387	95.145.837	107.457.906	125.310.476	130.394.670
	TOPLAM	104.697.120	127.075.174	139.855.928	152.313.601	151.531.311
KABOTAJ	YÜKLEME	14.598.640	14.238.305	13.595.664	16.364.074	18.922.148
	BOŞALTMA	14.727.554	13.930.533	14.682.817	18.741.552	20.134.058
	TOPLAM	29.326.194	28.168.838	28.278.481	35.105.626	39.056.206
TRANSİT	YÜKLEME	4.826.449	3.722.816	9.112.901	30.593.600	50.744.950
	BOŞALTMA	-	-	-	2.473.350	-
	TOPLAM	4.826.449	3.722.816	9.112.901	33.066.950	50.744.950
TOPLAM	YÜKLEME	66.483.283	72.470.841	85.624.463	114.555.413	142.912.070
	BOŞALTMA	119.424.674	141.005.707	154.538.745	173.528.503	171.665.369
	TOPLAM	185.907.957	213.476.548	240.163.208	288.083.916	314.577.439

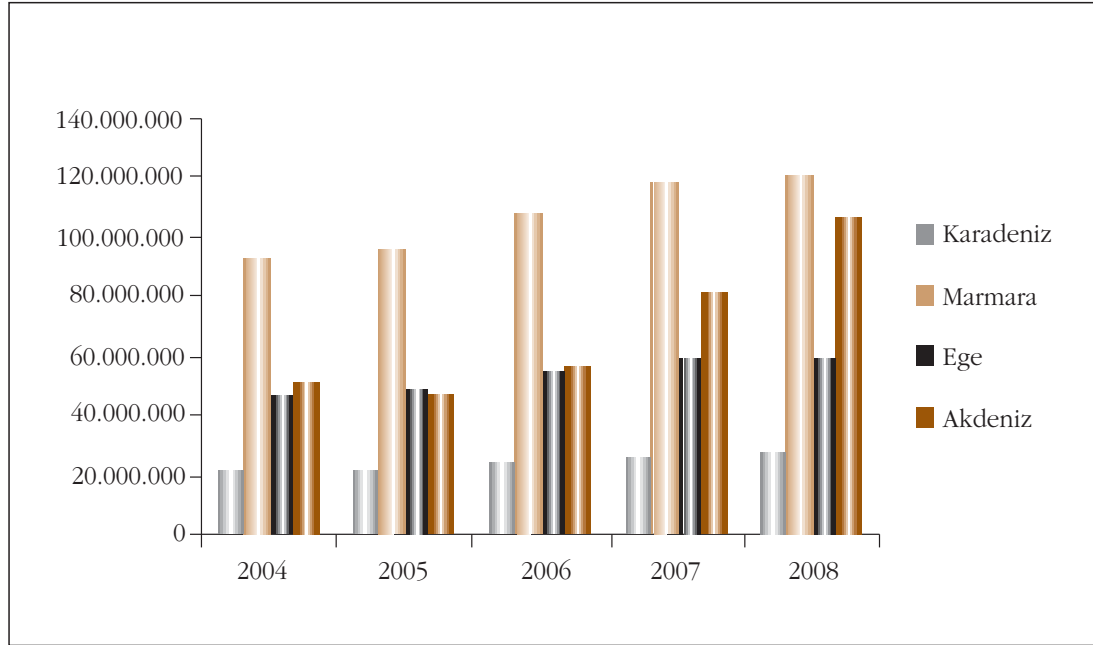
Şekil 31. Yıllara göre yük elleçlemeleri

Ülke genelinde limanlarda gerçekleştirilen elleçlemelerin de ayrıntılı analizi bu çerçevede gerçekleştirilebilir. Marmara Bölgesi'ndeki limanların yüklenme kapasitesi oldukça yüksek değerleri almıştır. Akdeniz bölgesinde de Marmara Bölgesi ardından ikinci sırada yer almaktadır.

Tablo 55. Bölgelere Göre Yük Elleçlemeleri [DTO Raporu]

TAŞIMA CİNSİ	YILLAR	YÜKLEME	BOŞALTMA	TRANSİT	TOPLAM
KARADENİZ	2004	5.268.664	15.921.356	21.902	21.211.922
	2005	5.953.786	15.770.112	22.511	21.746.409
	2006	5.795.435	18.661.167	40.776	24.497.378
	2007	5.994.607	19.482.860	49.211	25.526.678
	2008	7.822.173	19.861.554	7.740	27.691.467
MARMARA	2004	28.085.933	61.118.641	3.464.321	92.668.895
	2005	28.145.595	63.428.509	4.828.855	96.402.960
	2006	29.634.727	72.599.723	5.246.481	107.480.931
	2007	32.657.104	81.591.376	4.174.605	118.423.085
	2008	38.542.474	81.694.565	1.260.741	121.497.780
EGE	2004	22.028.928	24.635.386	191.907	46.856.221
	2005	22.348.864	26.411.990	443.306	49.204.159
	2006	24.942.708	29.113.279	835.036	54.891.023
	2007	25.733.758	32.976.022	740.324	59.450.104
	2008	26.197.331	32.525.727	27.765	58.750.823
AKDENİZ	2004	14.657.609	34.326.772	1.813.680	50.798.061
	2005	12.191.652	34.481.361	326.987	46.999.999
	2006	17.535.955	34.165.474	5.021.766	56.723.195
	2007	20.860.469	37.353.710	23.521.966	81.736.145
	2008	19.605.142	37.583.523	49.448.704	106.637.369

Bu tablonun grafiklendirilmiş hali de aşağıdaki Şekil 32’de ayrıntılı bir biçimde görülebilmektedir. Yıllara göre artış sürekli bir şekilde sağlanmış olsa da, toplam içindeki oranlarda Marmara bölgesinin payı çok yüksek olmasa da azalmaktadır.

Şekil 32. Bölgelere göre yük elleçlemeleri değişimi

Dış ticaretimizin (ithalat-ihracat) % 90’a yakını denizyoluyla yapılmakta olup, ülkemiz liman ve iskelelerinde, Denizcilik Müsteşarlığı verilerine göre 2008 yılında 314.577.439 ton yük elleçlenmiştir. Toplam elleçlemelerin 2008 yılı için % 67’si Marmara Bölgesi’nden gerçekleştirilmektedir.

Türkiye’de devlete bağlı kuruluşlara veya özel sanayi şirketlerine ait sanayi iskeleleri; Ege Bölgesi’nde Aliğa çevresinde, Akdeniz Bölgesi’nde İskenderun çevresinde ve Marmara Bölgesi’nde Ambarlı çevresi ve İzmit Körfezi’nde yer almaktadır.

Türkiye limanlarının yapılanmaları, bir yük türünde uzmanlaşmış limanlardan çok birçok farklı yük türüne hizmet verebilecek farklı ekipmanlarla donatılan konvansiyonel türde liman özelliği göstermektedir. Bu da dünya limanlarında görülen uzmanlaşma eğilimi ile ters düşmektedir.

Türkiye limanlarının Akdeniz ve Karadeniz pazarlarında rekabet edebilmeleri için yapılanmalarında değişikliklere gidilmesi ve belli yük türlerinde uzmanlaşması ve/ya konteynır taşımacılığına yönelik yeni limanların oluşturulması projeleri üzerinde durulması gerekmektedir. Marmara Bölgesi’nde yer alan özel limanlar içinde konteynır operasyonu konusunda uzmanlaşmış konteynır terminalleri de çoğalmakta ve elleçleme miktarlarını da hızla arttırmaktadır.

Geo-stratejik açıdan denizyolu taşımacılığına son derece uygun olan Türkiye'nin uluslararası pazarlara ulaşmasında ve ülkenin ekonomik, sosyal ve ticari yapısı üzerinde, ulusal ulaştırma sisteminin son noktası olan limanlar oldukça etkilidir. Küreselleşme ile birlikte limanlar sadece bölgesel yüke hizmet veren limanlar olmaktan çıkmış ve bir bölgenin limanı olmaktan çok bölgedeki yük trafiğinin limanı olma yönünde gelişme göstermiştir. Limanlar yapılanmalarını bölgelerindeki aktarma yüklerinden daha fazla pay almak için düzenlemektedir.

Türkiye limanları, Doğu Akdeniz ve Karadeniz denizcilik hatlarında stratejik konumda yer almakta ve Doğu-Batı ve Kuzey-Güney yönlü uluslararası ulaştırma koridorlarının kesişim noktasında bulunmaktadır. Bulundukları avantajlı konum ile aktarma/transit yükleri çekebilecek özelliktedirler. Türkiye'nin her bir bölgesinde bulunan limanları farklı ulaştırma ağlarına hizmet verebilecek konumda yer almaktadır. Akdeniz ve Ege Bölgesi'ndeki limanlar, kısa sapma mesafeleri ile Akdeniz'den geçen Asya-Avrupa ana denizcilik hattının yüklerini çekebilecek konumda yer almaktadır. Özellikle Akdeniz Bölgesi'nde bulunan limanlarımız Ortadoğu ve Merkezi Asya ülkelerine ana denizcilik hattından gelen yüklerin iletilmesinde aktarma/transit limanı işlevi görebilecek konuma sahiptir. Avrupa Birliği tarafından oluşturulan Trans-Avrupa ve Pan-Avrupa ulaştırma koridorlarının Türkiye bağlantısı ve bu koridorların Doğu'ya uzatılması açısından ise Marmara Bölgesi'ndeki limanların önemi büyüktür.

Türkiye'ye ulaşan Pan-Avrupa 4. koridoru ile Avrupa ülkelerinden Marmara limanlarına gelen yüklerin karayolu, demiryolu veya denizyoluyla Doğu ülkelerine iletilmesi sağlanabilecektir. Denize kıyısı olmayan Merkezi Asya ülkelerinin Avrupa ile ticaretinde en önemli ulaşım alanı olan Karadeniz'deki ticaret ve taşımacılık hacminin büyümesi sonucu bölgedeki limanlarımızın önemi daha da artmıştır. TRACECA (Avrupa-Kafkasya-Asya Ulaştırma Koridoru) çerçevesinde Karadeniz'de yer alan limanlarımızdan yeterince faydalanılmamakta ve yükler çoğunlukla Ukrayna ve Romanya limanlarından Gürcistan limanlarına ulaştırılmaktadır. Ancak, bölgedeki limanlarımız yoluyla Avrupa merkezli yükler Kuzey-Güney Ulaştırma Koridoru doğrultusunda İran ve Hindistan'a ulaştırılabilmektedir. Trabzon limanının Doğu-Batı yük hareketlerinde ve özellikle İran transit ticareti için kritik konumda olduğu görülmektedir.

Türkiye limanlarının, Doğu-Batı ve Kuzey-Güney ulaştırma koridorları arasında bulunma gibi çok önemli bir rekabetçi üstünlüğü olduğu görülmektedir. Ancak, limanların denizcilik hatları tarafından tercih edilmesinin tek nedeni coğrafi konum değildir. Liman operasyonlarının verimliliği, hizmet kalitesi, uygun liman altyapı ve üstyapı fonksiyonları, liman tarifeleri ve liman emniyeti de hatların dikkate aldıkları diğer etkenlerdir. Bir liman rekabet edebilmek için uygun altyapıya, kaliteli işgücüne ve yüksek teknolojiye sahip olabilir; ancak hizmet sunduğu art alana

ulaşımında karayolu ve demiryolu bağlantıları yetersiz ise bunların hiçbir önemi kalmayacaktır. Türkiye'nin yakın çevresinde yer alan uluslararası ulaştırma koridorlarında yer alabilmesi ve denizcilik hatlarını ülke limanlarına çekebilmesi için limanlarını ulusal ve aynı zamanda uluslararası ulaştırma ağına entegre edebilmelidir. Tüm bunlar ise uluslararası standartlara uygun bir liman yönetim ve işletmecilik anlayışı ile mümkündür [17].

Sekizinci Bölüm

HAVAYOLU YÜK TAŞIMACILIĞI

8.1. TRAFİK (TAŞIMALAR)

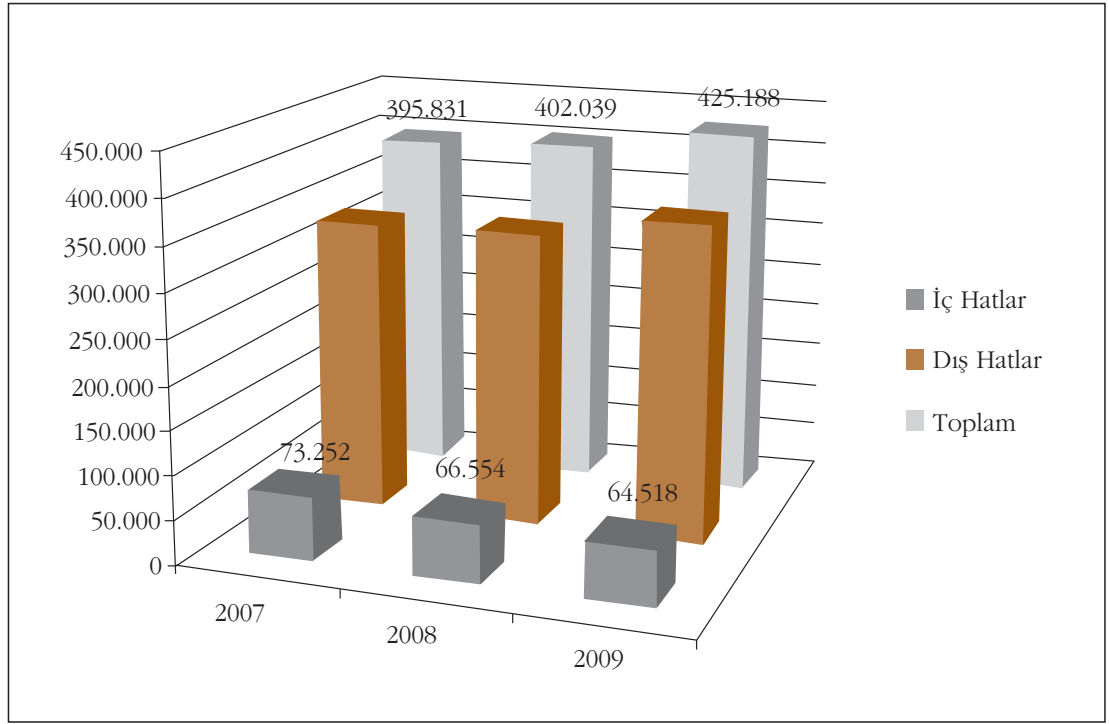
Sağlamış olduğu hız ve kolaylık ile ulaştırma türleri içinde en yüksek gelişme havayolu sektöründe gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, ekonomik ve politik gelişmelerden en çok etkilenen taşımacılık alternatifi olarak not edilen havayolu taşımacılığında, süre problemi bulunan yüklerin ve yük hafif fakat pahada ağır yüklerin taşımaları gerçekleştirilmektedir.

2007 ile 2009 yılları arasında havalimanlarından gerçekleştirilen yük kargo taşımacılığı faaliyetlerine ilişkin Tablo 56 verilerine göre havayolu taşımacılık miktarları giderek artan miktarlarda seyretmiştir. Taşınan miktarların tonaj verilerinin belirtildiği Tablo 56'ya göre incelenen son tam yıl olan 2009 yılında yapılan yük taşımalarının % 85'i dış hatlar terminallerinden yurtdışı faaliyetler için kullanılmış taşımacılık faaliyetlerini işaret etmektedir.

Tablo 56. Havayolu Yük Taşımacılığı (ton) [DHMİ]

Yıllar	Yük Taşımacılığı (ton)		
	İç Hatlar	Dış Hatlar	Toplam
2007	73.252	332.579	395.831
2008	66.554	335.485	402.039
2009	64.518	360.710	425.188

Bu gerçekleştirilen taşımaların % 98'lik kesimi DHMİ (Devlet Havalimanları Merkez İşletmesi) tarafından işletilen havalimanlarından gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu yük taşımalarının tüm havaalanlarından gerçekleştirilen kısımları havalimanı trafiğini de doğrudan etkilemektedir. Şekil 33'te her bir parametre değerinin yıllara göre değişimi görülmektedir.

Şekil 33. Havayolu yük taşımalarının uçuş tipine göre dağılımı

8.2. ALTYAPI VE YATIRIMLAR

İç hatlar ve dış hatlarda yolcu ve yük taşımacılığında kullanılan şirketlere ait uçaklar ve ilgili verileri hakkında bilgi veren Tablo 57'de görülebileceği üzere, ülkemiz havalimanlarında altyapı faaliyetlerinde sürekli bir artış hedeflenmiş ve bu hedefler ilgili birimlerce sürekli denetlenerek uygulanmasının sağlanması konusunda önlemler alınmıştır.

2004 yılından itibaren ülkemiz genelinde uçan havayolu işletmecisi sayısı ortalama 17 değerini alarak, bu bağlamda monopollükten uzak çeşitlilik üzerine bir yapılanmanın kurulmasını sağlamıştır. Bu havayollarının işletmekte olduğu uçak karakteristikleri hakkında inceleme yapıldığında kullanılan uçak sayısında yıllara göre bir artış sağlandığı görülebilir.

Lojistik sektörü ile alakalı yapılan bu çalışma, havayolu taşımacılığında kargo kapasitesinin incelenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda; yıllara göre yapılan analizde ülke genelinde kargo taşımacılığı kapasitesinde sürekli bir artış gerçekleştirilerek hedefler tutturulmaya çalışılmaktadır. Tablo 57’de verilen kapasite verilerinin, Tablo 56’da verilen kullanım verilerine oranlanmasıyla elde edilen kapasite kullanım oranları ortalama % 35 değerlerini almaktadır.

Tablo 57. Yıllara Göre Altyapı Durumları [Sivil Havacılık Dairesi]

FAALİYET ALANLARI / YILLAR	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Havayolu İşletmesi Sayısı	15	16	20	20	17	17
Havataksi İşletmesi Sayısı	50	52	57	59	66	62
Havayolu İşletmesi Uçak Sayısı	202	240	259	250	270	298
Havataksi İşletmesi Uçak Sayısı	129	157	192	243	223	255
Genel Havacılık İşletmesi Sayısı	35	36	32	30	31	28
Genel Havacılık Uçak Sayısı	202	240	259	129	136	150
Havayolu Kargo Kapasitesi (ton)	471.374	649.562	873.539	962.539	1.093.096	1.121.108
(AOC) Denetlemesi Sayısı	12	21	39	67	72	75
Özel Yetki Denetlemesi Sayısı	7	10	22	45	72	75

Dokuzuncu Bölüm

BORU HATTI TAŞIMACILIĞI

9.1. TRAFİK (TAŞIMALAR)

Gelişmişliğin temel göstergelerinden olan enerjinin temini ve verimli bir şekilde kullanımı, dünyada ve ülkeler seviyesinde enerji arz ve talep merkezlerinin değişik taşıma türleri ile birlikte birbirlerine bağlanmalarını zorunlu kılmaktadır. Türkiye bu açıdan enerjinin arz alternatiflerinin artırılması için farklı projelere ortaklık ve katılım yoluyla stratejilerini geliştirmektedir. [14-Alt Raporlar]

Türkiye, dünyanın en büyük ham petrol ve doğalgaz rezervlerinin bulunduğu Ortadoğu ve Orta Asya ülkeleri ile Avrupa'nın ham petrol ve doğalgaz ithal eden ülkeleri arasında köprü konumundadır. Türkiye'nin bölge ülkeleri ile iyi ilişkileri, Orta Asya ülkeleri ile tarihi ve kültürel bağları, bölgedeki önemini artırmıştır. 2003 yılı itibarıyla dünya petrol rezervlerinin % 63'ü Ortadoğu ülkelerinde bulunmaktadır. Ortadoğu petrol rezervlerinin yaklaşık % 23'ü Suudi Arabistan'ın elindedir. Bu bölgede İran % 11'lik payla ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye, yukarıda özetlenen jeopolitik konumu nedeniyle çok çeşitli ham petrol ikmal kaynaklarına sahiptir. Bu konumuyla Doğu'nun enerji kaynaklarının Batı'ya aktarılmasında köprü görevi yapmaktadır. [14-Alt Raporlar]

Petrol taşımacılığında sıklıkla kullanılan boru hatlarının proje geri dönüş süresi oldukça uzun süreler olmasına rağmen petrol taşımacılığında çok önemli olan güvenlik problemi sebebiyle kaynak ve hedef ülkeler arasında boru hatlarının kurumlu oldukça yaygın kullanılan yöntemdir. Güvenlik avantajının yanı sıra, birim maliyet açısından bakıldığında, ham petrolü kamyonlar ile taşımak oldukça maliyetli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye, boru hatları ile taşımacılıkta, kaynak veya hedef ülke olarak değil, genellikle transit ülke sıfatıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

Doğalgaz taşımacılığında ise, genellikle sıvılaştırarak tankerler ile taşımacılık esas alınmıştır. Türkiye'nin Rusya'dan tankerler ile taşınan doğalgaz koridorunda boğazlar ile geçiş ülkesi olması, boğazların güvenliği açısından yetkilileri farklı alternatiflere yönlendirmektedir. Bu çerçevede, farklı taşımacılık şekillerinin ayrıntılı analizleri yapılmakta ve değerlendirmeler gerçekleştirilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Enerji Bakanlığı tarafından yayınlanan 2007 yılı istatistik verilerine göre ülke genelinde 2007 yılında, yerli petrol üretimi 2134 B.ton olarak gerçekleşirken, yine aynı yıl ithal edilen petrol miktarı 37.060 B.ton değerini bulmaktadır. Bunların yanı sıra, 6576 B.ton petrol ise, dış ülkelere ihraç edilmektedir.

Doğalgaz trafiğinde de benzer bir durum söz konusudur, buna göre; Türkiye'nin 2007 yılında gerçekleştirdiği yerli üretim 893 B.ton iken, ithal edilen doğalgaz miktarı 35.833 B.ton değerine ulaşmaktadır.

2009 yılında BOTAŞ Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan istatistiklere göre yıllara göre; her bir hattan taşınan ham petrol miktarları Tablo 58'deki gibi değişim göstermektedir.

Tablo 58. Boru Taşımacılığı Yıllık Değişim [BOTAŞ]

	Irak-Türkiye	Ceyhan-Kırıkkale	Batman-Dört Yol	Çelmo-Batman	Btc (Bil)
2000	285.716	24.751	18.904	825	-
2001	230.855	24.779	19.836	793	-
2002	172.667	26.510	18.482	691	-
2003	60.824	26.357	9.417	851	-
2004	37.685	24.601	9.488	767	-
2005	13.166	25.986	10.108	634	-
2006	12.930	27.381	10.822	535	57
2007	39.833	23.03	10.147	507	210.352
2008	135.522	21.427	11.060	-	264.092
2009	167.600	20.173	12.210	-	285.492

Yıllık taşınan miktarların kaç bin varil olduğunun gösterildiği Tablo 58’de, 2007 yılından itibaren uygulamaya alınan Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının oldukça büyük bir payının olduğu görülebilmektedir [18].

9.2. ALTYAPI VE YATIRIMLAR

Türkiye’nin de içinde bulunduğu boru hatları projelerinin çalışmaları BOTAŞ tarafından yürütülmektedir. Halihazırda, inşaatı devam eden veya tamamlanmış birçok boru hattı projesi bulunmaktadır. Bunlardan, oldukça önemli olan bazıları ve durumları hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir [18].

1. BTC (Bakü-Tiflis-Ceyhan)

Yıllık 50 milyon ton kapasitesi olması beklenen hattın üzerinde 8 pompalama istasyonu bulunacak. Boru hatlarında en stratejik yerler pompalama istasyonları. Boru hattının kendisine zarar vermek hem daha zor hem de meydana gelecek muhtemel bir hasar hızlı bir şekilde onarılabilir. Fakat pompalama istasyonlarından birinin devre dışı kalması demek, boru hattından uzunca bir müddet faydalanamamak anlamına geliyor. Bu yüzden pompalama istasyonları çok sıkı bir koruma altında bulunduruluyor. BTC’nin planlanan toplam maliyeti 3 milyar dolar. Fakat bu rakamın 4 milyara kadar çıkabileceği tahmin ediliyor. BTC’nin ortaklarına baktığımızda ise şöyle bir tabloyla karşılaşırız: ADPŞ % 45, BP Amoco % 25, Unocal % 7,48, Statoil % 6,37, ENI Agip % 5 ve TPAO % 5 paya sahipler. Ceyhan’dan ilk petrol sevkıyatı, 2006 yılının Haziran ayı içinde gerçekleşti. BTC ile taşıma verilerine yukarıdaki tablolardan erişilebilmektedir.

2. Irak-Türkiye

Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı Sistemi, Irak’ın Kerkük ve diğer üretim sahalarından elde edilen ham petrolü Ceyhan (Yumurtalık) Deniz Terminali’ne ulaştırmaktadır. 35 milyon ton yıllık taşıma kapasitesine sahip bulunan söz konusu boru hattı, 1976 yılında işletmeye alınmış ve ilk tanker yüklemesi 25 Mayıs 1977’de gerçekleştirilmiştir.

1983 yılında başlayıp, 1984 yılında tamamlanan I. Tevsi Projesi ile hattın kapasitesi 46,5 milyon ton/yıl’a yükseltilmiştir. I. Boru Hattı’na paralel olan ve 1987 yılında işletmeye alınan II. Boru Hattı ile de yıllık taşıma kapasitesi 70,9 milyon tona ulaşmıştır. Birleşmiş Milletler tarafından Irak’a verilen izinler doğrultusunda 2009 yılında Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı ile taşınan ham petrol miktarı 167.600 Bin varildir.

3. Mavi Akım

Rusya'dan Türkiye'ye doğalgaz nakletmek için geçişli. Boru hattı merkezi olan ve ortaklığıyla kurulan Blue Stream Pipeline B. V. tarafından inşa edilmiştir. Blue Stream Pipeline B. V. boru hattının deniz bölümünün ve kompresör istasyonunun sahibidir, Gazprom boru hattının Rus topraklarında kalan bölümünün işletmesini üstlenmiş olup Türk topraklarında bulunan bölümün işletmesi ise Türk enerji şirketi tarafından gerçekleştirilmektedir. 17 Kasım 2005 tarihinde açılan Mavi Akım hattının uzunluğu 1.200 kilometredir.

4. Nabucco

Ortadoğu ve Hazar Bölgesi doğalgaz rezervlerini Avrupa pazarlarına bağlamayı öngören Türkiye-Bulgaristan-Romanya-Macaristan-Avusturya Doğalgaz Boru Hattı (Nabucco) ile ilk etapta güzergâh üzerindeki ülkelerin gaz ihtiyacının karşılanması, takip eden yıllarda ise Avusturya'nın Avrupa'da önemli bir doğalgaz dağıtım noktası olma özelliğinden de faydalanılarak diğer ülkelerin gaz taleplerindeki gelişmelere göre Batı Avrupa'ya ulaşılması amaçlanmaktadır. Yaklaşık uzunluğunun 3.300 km, kapasitesinin ise 25,5-31 milyar m³/yıl olması, 2013 yılında ilk kapasite ile devreye alınması planlanmaktadır.

Mevcut şartlara bakıldığında, Azerbaycan Şah Deniz, Türkmenistan ve diğer Trans-Hazar kaynakları ile İran gazının taşınması öngörülmektedir. Uzun vadede Irak ve Suriye üzerinden Mısır gaz kaynağı başta olmak üzere diğer çevreleyen kaynaklardan da gaz taşınması planlanmaktadır.

5. Samsun-Ceyhan

Boğazlardaki taşımacılık yükünün hafifletilmesi için planlanan ve Rusya'nın da desteğini alan proje ile birlikte Samsun'dan Ceyhan'a taşınacak ham petrol ile Ceyhan'ın dünya pazarlarındaki arz noktası olarak önemi daha da artacaktır. Projenin altyapı faaliyetleri sürdürülmekte olup bitimi ile ilgili çalışmalar hızlandırılmıştır.

6. Güney Akımda Türkiye'nin Rolü

Rusya'ya ait Güney akım projesinde Türkiye, Karadeniz Bölgesi'ndeki karasularından boru hatlarının geçmesine onay vererek bir nevi projeye destek olduğunu belirtmiştir. Enerji Bakanlığı'ndan yetkililer hiçbir zaman Güney Akımı Nabucco'ya alternatif olarak görmediklerinden dolayı, enerji arz güvenliğinin artırılması için çalışmaların sürdürülmesi gerektiğini not etmişlerdir. Türkiye de, farklı projelere ortak ve gözlemci olarak sürecin içinde yer alma çalışmalarını sürdürmektedir.

7. Türkiye-Yunanistan-İtalya

AB Komisyonu INOGATE (Interstate Oil and Gas Transport to Europe) Programı çerçevesinde, Hazar Havzası, Rusya, Ortadoğu, Güney Akdeniz ülkeleri ve diğer uluslararası kaynaklardan sağlanacak doğalgazın Türkiye ve Yunanistan üzerinden, Avrupa pazarlarına nakli için Güney Avrupa Gaz Ringi Projesi geliştirilmiştir.

Projeye göre, Türkiye-Yunanistan Doğalgaz Boru Hattı'nın Türkiye sınırları içinde kalan güzergâhı, mevcut Karacabey Pig İstasyonu'ndan başlayacak ve İpsala/Kipi'de sona erecektir. Marmara Denizi'nde 17 km uzunluğunda bir deniz geçişi söz konusu olan hat, 209 km'si Türkiye sınırlarında olmak üzere toplam uzunluğu yaklaşık 300 km'dir.

8. Mısır-Türkiye

Doğalgaz arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve doğalgaz arz açığının bir kısmının da Mısır'dan sağlanacak gaz ile karşılanması amacıyla Mısır-Türkiye Doğalgaz Boru Hattı Projesi geliştirilmiştir. Proje kapsamında 17 Mart 2004 tarihinde Kahire'de Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı ile Mısır Arap Cumhuriyeti Petrol Bakanı arasında Mısır Doğalgaz Şirketi EGAS ile BOTAŞ arasında Türkiye'ye gaz ithalatı ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya gaz iletimi hususlarına ilişkin Çerçeve Anlaşma imzalanmıştır. Söz konusu anlaşma uyarınca, Mısır'ın Türkiye'ye yılda 2-4 milyar m³; Türkiye üzerinden Avrupa pazarlarına ise yılda 2-6 milyar m³ gaz ihraç etmesi öngörülmüştür.

Onuncu Bölüm

KARMA TAŞIMACILIK

10.1. TRAFİK (TAŞIMALAR)

Uluslararası ulaştırmanın değişen koşulları, uluslararası faaliyette bulunan Türk karayolu nakliyecilerinin çok modlu taşıma filolarını genişletmesi ve Türkiye ile bazı Avrupa limanları arasında yeni RO-RO hatları geliştirilmesi için yaratıcı çözümler benimsemelerine yol açmıştır. Bu çözümler genellikle karayolu, deniz, RO-RO ve RO-LA (*Rollende Landstrasse*) taşımacılığından oluşmaktadır. Marmara Denizi'nde Türkiye'nin endüstrileşmiş kuzey bölgesi ile Asya tarafını bağlayan sık ve düzenli yurtiçi RO-RO vapur hizmetleri mevcuttur. Vapurların akaryakıt fiyatlarındaki tüketim vergisinin kaldırılmasıyla birlikte İstanbul metropolündeki trafik sıkışıklığı bu bölgede rekabetçi RO-RO vapur hizmetlerinin hızla artmasına neden olmuştur [19].

1990'ların başından itibaren Batı Avrupa pazarlarına yönelik uluslararası RO-RO feribot faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Esasen bunlar Balkanlarda ortaya çıkan ve Türk operatörlerin Batı Avrupa pazarları ile Türkiye arasında yürüttükleri karayolu ulaştırma hizmetlerini gittikçe zorlaştıran anlaşmazlıkların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Karadeniz'de düzenli sefer yapan önemli sayıda RO-RO hizmeti mevcuttur. Türkiye, Ukrayna, Rusya ve Gürcistan'ın Karadeniz'deki limanları arasında düzenli RO-RO

hizmetleri de yapılmaktadır. Bu bağlantılar üzerindeki karayolu taşımacılık hacminin yılda 20.000 araç civarında olduğu tahmin edilmektedir [19].

Swap gövdelerinin kullanıldığı düzenli bir intermodal taşımacılık hizmeti Almanya ve Türkiye arasında dört haftalık blok tren işletmektedir. Ayrıca özel demiryolu vagonları üzerinde otomobil taşımacılığı için bir pazar da mevcuttur. 2006 yılından itibaren Romanya ve Türkiye arasında her biri yaklaşık 200 otomobil taşıyan iki adet haftalık blok tren işletilmektedir.

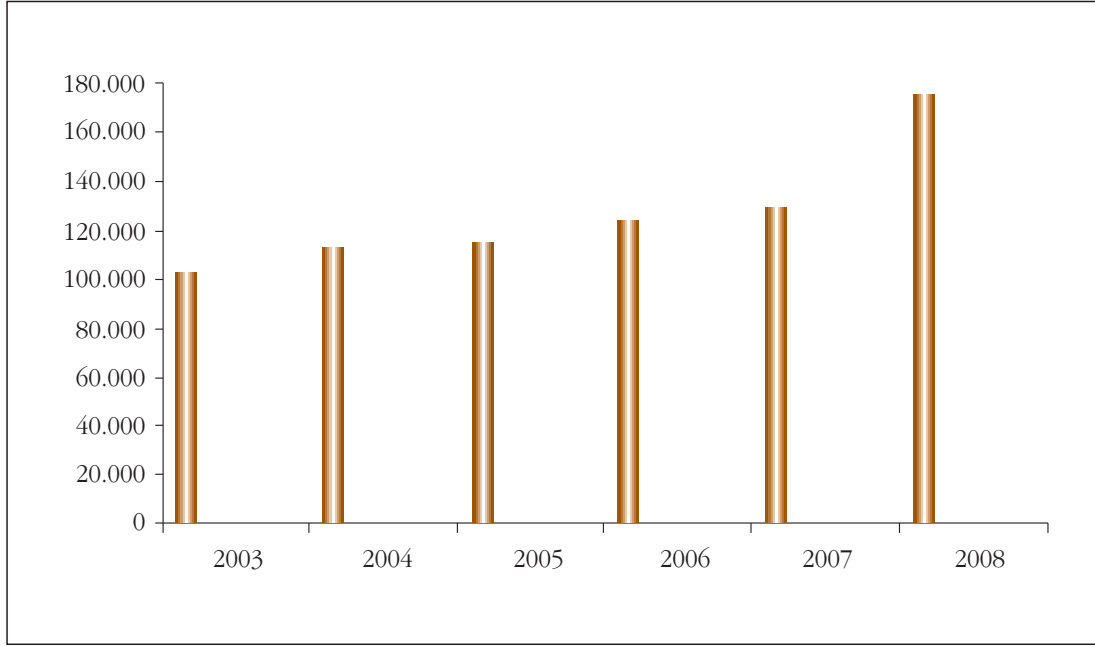
Rusya Federasyonu ve Romanya ile düzenli demiryolu-feribot hizmetleri yürütülmektedir. Bir diğer yerel demiryolu-feribot bağlantısı Van Gölü'nden geçmekte olup, bu bağlantı İran ile olan önemli uluslararası demiryolu ve intermodal hattının bir parçasıdır. Konteynır yoluyla yapılan intermodal demiryolu taşımacılığı, Avrupa ve Orta Asya arasında düzenli konteynır blok trenleri de işleten TCDD tarafından üstlenilmektedir.

Türkiye limanlarından gerçekleştirilen RO-RO seferlerinin güzergâhları Şekil 34'te görülebilmektedir. Buna göre, ülkemizde faal birçok limandan RO-RO uygulaması gerçekleştirilmektedir. Bu uygulama genellikle Güney Avrupa ülkeleri ve Rusya ile oluşturulan ağlarda yapılandırılmaktadır. Bu tip, yeni rotaların oluşturulması için çalışmalar oldukça hızlı bir şekilde sürdürülmektedir.

Şekil 34. Türk limanlarından gerçekleştirilen RO-RO seferleri [UTİKAD Raporu]

Türkiye limanlarından gerçekleştirilen RO-RO taşımacılık faaliyetleri ile ilgili hazırlanan bu grafikte, yıllara göre kaç kamyonun RO-RO hizmetinden yararlandığı görülebilmektedir.

Şekil 35. RO-RO kullanan kamyon sayısının yıllık değişim [UTİKAD]

1. 2008 yılında yol trafiğinin yaklaşık % 18'lik kısmı RO-RO hizmetleri tarafından taşınmıştır. Bu sayede, trafik hafiflemiş ve farklı modların birlikte kullanılması avantajı elde edilmiştir.
2. Avrupa'ya kamyon ile gerçekleştirilen sevkıyatların % 50'si RO-RO taşımacılık sistemi ile sevkıyatlarını gerçekleştirmişlerdir.

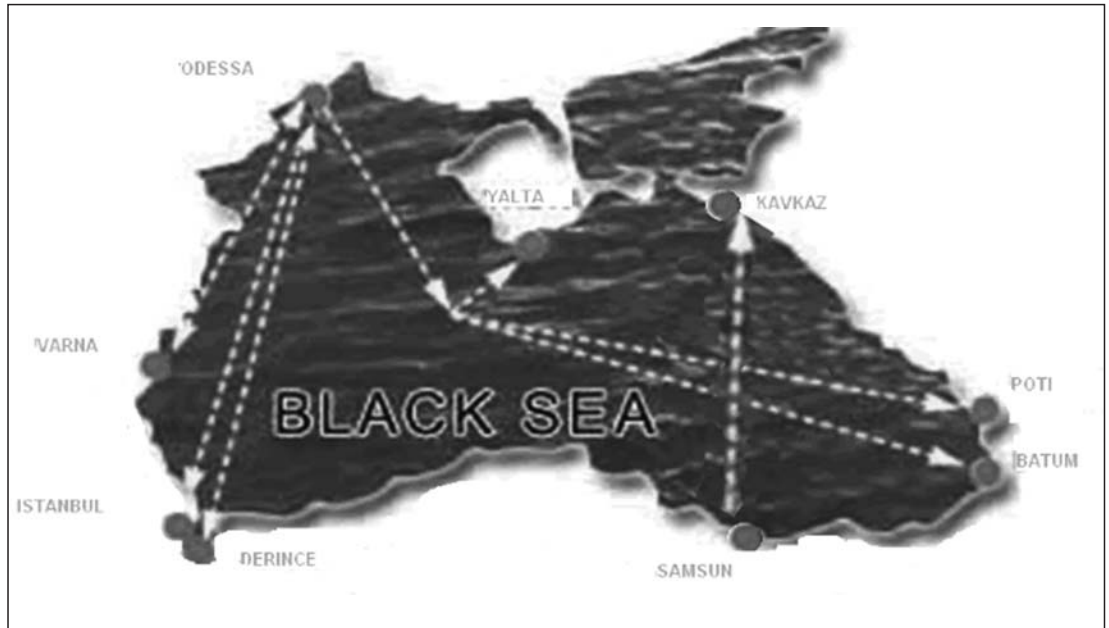
2007 yılı genelinde Türkiye RO-RO sisteminde her bir alternatifin ne kadarlık araç taşıdığının analizinin yapılması gerekmektedir. Bu sayede, hangi limanlarda kapasite artışlarına gidilebileceği konusunda fikir sahibi olunabilir.

Tablo 59'a göre, en sıklıkla kullanılan rota olarak değerlendirilebilecek Haydarpaşa-Trieste rotasında yıl genelinde toplamda 64.596 araç taşıması gerçekleştirilmiştir. Bunun ardından, yine İtalya'nın Trieste Limanı ile gerçekleştirilen seferler yerlerini almışlardır.

RO-LA taşımacılık modunda ise, kullanılan demir ve deniz bağlantısının stratejik konumu ile daha az maliyetli taşımaların gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır. Türkiye genelinde Karadeniz sahası için kullanılan RO-LA rotaları Şekil 36'da ayrıntılı olarak görülebilmektedir. Ülkemiz limanlarından Samsun, Derince ve İstanbul limanları Kuzey komşularımız, Rusya, Gürcistan, Ukrayna ve Romanya ile bağlantıları sayesinde RO-LA uygulamalarına açık hale gelmektedir.

Tablo 59. Türkiye RO-RO Güzergahlarının Yıllık Kullanım Miktarları [RODER]

	2007		
	Türk	Yabancı	Toplam
Pendik/Haydarpaşa-Treşte	59.320	5.249	64.569
Çeşme-Treşte	19.616	695	20.311
Kumport-Treşte	0	0	0
Ambarlı-Treşte	17.713	3.074	20.787
Tekirdağ-Treşte	0	0	0
Samsun-Novorossisky	8.022	1.953	9.975
Samsun-Ilyichevsky	0	4.654	0
Zonguldak-Ukrayna	7.250	0	11.904
Rize-Poti	0	0	0
Trabzon-Sochi	2.845	0	2.845
Çeşme-Bari/Brin./Anc.	0	0	0
Derince-Köstence	0	0	0
Derince-Ilyichevsky	0	0	0
Zonguldak-Novorossisky	0	0	0
Toplam	114.766	15.625	130.391

Şekil 36. Tren-Ferry seferleri [UTİKAD Raporu]

RODER tarafından, 2009 yılında yayınlanan bir istatistiğe göre, RO-LA konusunda dünya çapında bir konum elde etmiş Ökombi taşımacılık firmasına ait tren hatlarının ülkemiz taşımacılık faaliyetleri açısından kullanımına ilişkin istatistik Tablo 60'ta görülebilmektedir. Tablo 59'daki verilere göre, firmanın en sık kullanılan rotaları arasında Szeged, Trieste, Villach, Maribor gibi güzergâhlar bulunmaktadır. Tablo 60'ta görülebileceği üzere, gidiş ve dönüş üzerinde oldukça fazla sayıda araç bu taşımacılık tipinden faydalanmaktadır. Bu firma Avusturya genelinde oluşturduğu, RO-LA taşımacılık ağları ile Wels şehri ile birçok diğer merkezi birbirine bağlamaktadır. Bu sayede, hem daha ucuza, hem de daha kısa zamanda istenilen noktaya araçların teslimatı gerçekleştirilmiş olur.

Tablo 60. Yıllık Ökombi RO-LA Hat Kullanımı Miktarları [RODER]

Yıllar	Toplam	
	Gidiş	Dönüş
2000	24.536	25.45
2001	19.415	20.40
2002	26.623	28.10
2003	27.880	29.64
2004	29.981	40.25
2005	40.629	38.55
2006	46.545	43.25
2007	53.946	50.64
2008	50.175	49.53
2009	39.479	28.34

Türkiye içinde ise demiryolu-karayolu bağlantısının yapılmasının planlandığı Gaziantep ve Ankara kara terminalleri, araç yüklenmeleri için hazır hale getirilmiştir.

10.2. ALTYAPI VE YATIRIMLAR

Ülke genelinde RO-RO hatları ile ilgili gerçekleştirilen altyapı yatırımları ile ilgili Tablo 61'de ayrıntılı bir biçimde gösterilmektedir. Karma taşımacılık ile ilgili filo durumları analiz edildiğinde toplam tonaj açısından bilgi sahibi olunabilir.

Tablo 61. Karma Taşımacılık Altyapı Durumu

GEMİ TİPLERİ	ADET	TONAJ (DWT)	TONAJ (GRT)	YAŞ ORT.
KONTEYNİR/ RO-RO	2	13.820	8.786	22
RO-RO GEMİSİ	26	174.434	403.071	19
RO-RO FERRY-YOLCU	23	33.452	90.297	22
FERİBOT	38	10.402	55.275	15
TREN FERİSİ	7	7.291	11.266	37
TREN FERRY/RO-RO	1	6.266	15.195	30

Boğazların üzerindeki yükün azaltılmasının amaçlanan hedeflerden biri olduğu gerçeği ile Türkiye genelinde gerçekleştirilen çok modlu taşımaların birçoğu gerekli altyapı çalışmaları aşamasında bulunmaktadır. Bunlardan bazıları AB tarafından, Türkiye'nin de dahil edildiği AGTC (European Agreement Commission on Combined Transport Lines) komisyonunun önerileri arasında bulunmaktadır.

AGTC tarafından hazırlanan 2010 raporuna göre yapılması önerilen tren bağlantıları:

- (Svilengrad-)Kapıkule-İstanbul-Haydarpaşa-Ankara-Boğazköprü-Kalın-Malatya Kapıköy-[Razi (İran)] veya Nusaybin [Kamishli (Suriye)]
- Bandırma-Balıkesir-Kütahya-Alayunt-Afyon-Konya-Ulukışla
- İzmir-Manisa
- Samsun-Kalın-Boğazköprü-Ulukışla-Yenice-Adana-Toprakkale-Mersin-Fevzipaşa-İslahiye-Hudut [Meydan Ekbez (Suriye)]
- Çetinkaya-Erzurum-Kars-Doğu Kapı (Akuryan)
- Pehlivan köy-Uzunköprü (Pythion)

şeklinde listelenmiştir.

AGTC raporuna göre geliştirilmesi gereken limanlar; Bandırma, Derince, İskenderun, İstanbul, İzmir, Mersin, Samsun limanları olarak listelenmiştir. Yine, AGTC dahilinde yapılması planlanan deniz-demir bağlantılar listesine; Samsun-Köstence (Türkiye-Romanya) ve Mersin-Venedik (Türkiye-İtalya) bağlantıları eklenmiştir.

Fakat bu süreçte altyapı yetersizliği yatırım alternatiflerinin önündeki en büyük engel olarak yer edinmektedir. Geçmiş yıllarda tasarlanmış ve uygulamaya alınmış Gabariler çok modlu taşımacılık faaliyetlerinin aksamasına ve yeni rotaların oluşturulmasına engel olmaktadır [20].

Tüm bunların yanı sıra ülkemiz karma taşımacılık faaliyetlerinin geliştirilmesi için aşağıda listelenmiş projelerin yapımına kaynak ayırmaktadır:

Ege Aktarma Limanı: 9.100 istif sırası için depolama alanı, 3 yanaşma iskelesi, bir RO-RO terminali, 60.000 m2 lojistik alan,

Mersin Aktarma Limanı: Mersin Limanı'nın bir aktarma limanı haline getirilmesi ile daha fazla geminin bölgeye uğraması ve konteynır transferi ile kombine taşımacılığa fırsat tanınması,

Kavkaz-Samsun Projesi-Tren-Ferry: Rusya Kavkaz'dan Samsun'a Tren Ferry Hattı,

ROLA Uygulamaları için; Trabzon, Antalya, Tekirdağ limanlarına demiryolu bağlantısı oluşturulması,

şeklinde listenebilir.

On Birinci Bölüm

KENTSEL LOJİSTİK ve LOJİSTİK KÖYLER

11.1. KENTSEL LOJİSTİK KAVRAMI ve UYGULAMALARI

Endüstrileşmenin şehirlerde yoğunlaşması ve iç göç nedenleri ile şehirleşme oranı düzenli olarak artmaktadır. Bu oranın sanayileşmiş ülkelerdeki ortalamasının % 80 civarında olduğu gerçeği ile Türkiye bu oranları yakalama yolunda hızla ilerlemektedir. Tablo 62’de yıllara göre kentli ve köylü nüfus ayrıntılı görülebilmektedir. Köyler, milli gelirden nüfusu ile orantılı pay almadığı için iç göç artışı durdurulamamaktadır.

Tablo 62. Yıllara Göre Şehirleşme Oranı

	İl ve ilçe merkezleri	Belde ve köyler	Nüfus Yoğunluğu	Şehirleşme Oranı (%)
2007	49.747.859	20.838.397	92	70,48
2008	53.611.723	17.905.377	93	74,96
2009	54.807.219	17.754.093	94	75,53

Bu verilere göre kent içi lojistik açısından, yıllardır artarak yükselen bir yoğunlaşma olduğundan söz edilebilir. Bu çerçevede, kent içi taşımacılıkta atıl kapasitelerin kullanıma alınması ve öncelikli projeler olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Kentsel lojistik kavramının ihtiva ettiği bir diğer önemli uygulama lojistik köylerin kurulumu ve yönetimi faaliyetleridir.

Lojistik köyleri, lojistik ve taşımacılık şirketleri ile ilgili Resmi Kurumların içinde yer aldığı, her türlü ulaştırma moduna etkin bağlantıları olan, depolama, bakım-onarım, yükleme-boşaltma, elleçleme, tartı, yükleri bölme, birleştirme, paketleme vb. faaliyetlerini gerçekleştirme imkânları olan ve taşıma modları arasında düşük maliyetli, hızlı, güvenli, aktarma alan ve donanımlarına sahip bölgelerdir [21].

Lojistik köylerin kurulumlarının sağlanması için öncelikle altyapı faaliyetlerinin tamamlanması ve verilecek hizmetlerin belirlenmesi gerekmektedir. Altyapı denildiğinde, demir-kara bağlantılı depolar, liman kenarlarına konumlanmış ambarlar, çok farklı tipte bekletme noktalarının bir arada olduğu, yani farklı alternatifleri içinde barındıran bir sistem gelmektedir. Avrupa genelinde firmalar arasında yapılan anket çalışmasına göre, lojistik köy kullanarak faaliyetlerini sürdüren firmalar açısından en büyük avantajların trafik akışının optimizasyonu, maliyet düşüşünün sağlanması ve entegre lojistik faaliyetlerinin uygulanabilirliği olarak seçilmiştir.

Avrupa genelinde lojistik köylerin birlikte temsil edildiği “Europlatform” isimli yatırım örgütü tarafından düzenli aralıklarla, Avrupa genelindeki lojistik köyler arasından bir en iyi 20 tanesinin tespiti yapılmaktadır. Bu tespitin yapılması sırasında karşılıklı karşılaştırmalar yapılmış ve her bir lojistik köyün bir diğerine üstünlüğü ortaya konulmuştur.

Üyeleri arasında 9 ülkeden, 57 adet taşıma ve lojistik merkezi ile 1200 taşımacılık firması bulunan bu örgütün Ocak 2010 ayında yayınlamış olduğu listeye göre maksimum 250 puanlık skalada ilk 20 lojistik köy Tablo 63’teki gibi sıralanmaktadır.

Tablo 63. Dünya Lojistik Köyler Sıralaması [EUROPLATFORM]

Sıralama	Lojistik Köy - Konumu	Performans
1	Interporto - Verona	211
2	GVZ - Bremen	209
3	GVZ - Nürnberg	205
4	Interporto - Bologna	202
5	Madrid CTC - Coslada	199
6	Interporto - Torino	198
7	Interporto - Nola	195
8	Interporto - Parma	190
9	ZAL - Barcelona	189
10	GVZ - Berlin	188
11	Interporto - Padova	187
12	Plaza Logistica - Zaragoza	186
13	Cargo Center - Graz	182
14	GVZ - Leipzig	175
15	Delta 3 - Lille	174
16	BILK Logisitcs	170
17	Interporto - Novara	169
18	Dirft - Daventry	167
19	Wakefield	165
20	Eurocenter - Toulouse	165

Bu listeye girmeye hak kazanan lojistik köylerden 7 tanesi Interporto, bütünleşik İtalyan firması tarafından İtalya’da yönetilen lojistik köylerdir. Bunların ardından ise Almanya temelli GVZ lojistik köyleri gelmektedir.

Çalışmanın ilerleyen kısımlarında Avrupa genelindeki lojistik köyler hakkında ayrıntılı bilgi verilip, bunları Avrupa dışındaki muadilleri ile karşılaştırmalar yapılacaktır.

11.2. DÜNYADA LOJİSTİK KÖYLER

Dünya genelinde birçok araştırma yazısında lojistik köyler temel olarak iki grupta toplanmıştır. Bunlardan biri, toplum merkezli lojistik köylerdir. Bu merkezler şehirlere çok yakındır, ticaret faaliyetleri köy içinde oldukça aktiftir. Bunun yanı sıra, köy içinde birçok yerleşim, alışveriş merkezi gibi faaliyet alanları bulunmaktadır. Bir diğer tip ise, sadece taşımacılık odaklı bir yükleme boşaltma merkezi olarak kullanılan lojistik köylerdir.

Çalışmanın bu kısımlarında Avrupa genelinde listeye girebilmiş, birçok lojistik köy hakkında bilgiler verilecektir ve bu köylerin rakipleri ile karşılaştırmaları yapılacaktır. Bu sayede örnekler anlaşılabilir ve çalışılması gereken noktalar vurgulanabilir. Veriler ilgili köylerin internet sitelerinden elde edilmiştir.

1. The Zona Actividades Logísticas (ZAL) – Barcelona, İspanya

İspanya’nın Barcelona şehrinde, liman sahasının içinde kurulmuş olan bu lojistik köy, temel olarak bir konteynır limanının içinde olma avantajını kullanmaktadır. Barcelona havalimanına sadece dakikalar uzakta olan lojistik köy birçok firma için cazibe merkezi olarak yerini almaktadır. Bulunduğu konum itibarıyla, 500 hektar Alana yayılmış, 2 ana otoyol koridoru arasında konumlanmış lojistik köyde toplam 55 adet işletme faaliyet göstermektedir. Bu işletmelerin yaklaşık 25 adedi yük taşımacılığı alanında faaliyet gösterirken, 10 adedi ise lojistik operasyonlarına destek sunmaktadırlar.

2. The Guterverkehrszentren (Distribution Center-GVZ)– Bremen, Almanya

Berlin şehir merkezine 5 km uzaklıkta kurulmuş olan bu lojistik köy temel olarak, birçok karayolu alternatifinin kesişim noktası olarak ön plana çıkmaktadır. Bulunduğu bölge sebebiyle, batı ve doğu Avrupa arasında bir köprü görevi görmektedir. Köy sınırları içinde, tüm Avrupa ağı ile bağlantı demiryolu bulunmaktadır. Bu lojistik

köy'ün diğerlerinden ayrılmasını sağlayan en önemli noktalardan biri, yüksek alan miktarı ile yeni gelen kullanıcılara kendi alanlarını tasarlama imkânı vermektedir.

AB genelinde öne çıkan lojistik köylerin temel özelliklerine göre hazırlanan Tablo 64'de her bir lojistik köyün yapısal özellikleri ve kurulum amaçları ayrıntılı bir biçimde görülebilir.

Tablo 64. Avrupa Lojistik Köyleri Karşılaştırması [22]

Lojistik Köyler	Roissy Fransa	NTC Danimarka	GVZ Almanya	Berlin Almanya	Interporto İtalya	Distiparks Hollanda
Tesis Türü	Lojistik Merkez Odaklı	Lojistik Merkez Odaklı	Taşımacılık Merkez Odaklı	Lojistik Merkez Odaklı	Lojistik Merkez Odaklı	Endüstriyel Park
Kurulum Amaçları	1) Karmaşa önlemek 2)İntermodal Teşviki sağlamak 3) İşletme Desteklemek	1) Taşımacılık faaliyetini şehir dışına almak 2) Çevre ve Güvenlik Endişeleri 3) İşletme Desteklemek	1) İntermodal Teşviki sağlamak 2) Problemi arazilerin tahsislerinin önüne geçmek	1) Karmaşa önlemek 2)İntermodal Teşviki sağlamak 3) Bölgesel kalkıma sağlamak	1) Endüstriyel Birliklilikler Sağlamak	1) Daha adil rekabet ortamı sağlamak 2) Dağıtım ağını genişletmek
Alan (Hektar)	133	494	895	759	759	759
Modlar	İntermodel/ Demir/Kara/ Havayolu	İntermodel/ Demir/Kara/ Denizyolu	İntermodel/ Demir/Kara/ Denizyolu	İntermodel/ Demir/ Karayolu	İntermodel/ Demir/ Karayolu	Kamyon
Kiracı Sayısı	100	15	114	Uygulanmıyor	81	Uygulanmıyor

Asya kıtasında özellikle Singapur ve bölgesinde bulunan lojistik köyler ile ilgili araştırmalar yapıldığında bu bölgelerin daha küçük alanlara kurulmuş, endüstriyel parklar olarak çalıştıkları söylenebilir. Bu sayede, hem üzerinde işlem yapılabilen ürünlerin temin süreleri kısılır hem de hızlı yanıt süreleri sağlanmış olunur.

11.3. TÜRKİYE'DE LOJİSTİK MERKEZLER [21]

TCDD tarafından Türkiye genelinde Samsun, Balıkesir, Eskişehir, İstanbul, Kayseri, Mersin, İzmit, Erzurum, Konya, Uşak ve Denizli illerinde toplam 11 lojistik merkez kurulmasına karar verilmiştir. Lojistik merkezler, demiryollarının yanı sıra kara, hava ve mümkün olan durumlarda deniz yollarıyla da entegre olacak ve karma taşımacılık hayata geçirilecektir. Lojistik merkezler belirlenirken yük merkezlerinin

mevcut yük durumları ile yük potansiyelleri incelenmiş, 10 yıllık yük tahminleri yapılmıştır. Fizibilite etüdü yapılabilir bulunmuş olup, ekonomik analizde de ekonomimize yaratacağı katma değer açısından yapılabilirlik yönünden oldukça pozitif kriterlere sahip oldukları tespit edilmiştir. Kurulması planlanan lojistik merkezlere ait tesis ve saha ihtiyaçları belirlenerek Fizibilite Etüdü yapılmıştır. TCDD tarafından; lojistik merkezler öncelikle organize sanayi bölgeleriyle bağlantılı olarak, yük taşıma potansiyelinin yoğun olduğu bölgelerde yapılmaktadır. [21]

1. Samsun-Gelemen

Türkiye'nin ilk "Lojistik Merkezi" Gelemen'de (Samsun) inşa edilerek, 06.07.2007 tarihinde işletmeye açılmıştır. Lojistik merkezin 2. etap yapım ihale çalışmaları sürdürülmektedir. Gelemen Lojistik Merkez projesiyle yılda 500.000 ton olan taşıma miktarı 1.100.000 tona çıkacaktır. Lojistik merkezden demir, hurda, rulo sac, bakır, klinker, konteynır, çimento, kömür, kereste, buğday, gıda maddesi, un, gübre taşıması yapılacaktır.

2. Eskişehir-Hasanbey

Kamulaştırma işleri tamamlanmış olan bu lojistik merkezde altyapı ve binalara ait uygulama projesi hazırlanmıştır. Altyapı inşaat çalışmaları sürdürülmektedir. (İmalat % 50) Hasanbey Lojistik Köyü'nün faaliyete geçmesi ile mevcut durumda yaklaşık 215.000 ton/yıl olan taşıma miktarı 566.000 ton/yıla çıkacaktır. Lojistik köyden fayans, feldispat, demir, seramik, inşaat malzemeleri, buzdolabı, konteynır, manyezit, gıda maddesi, su, kömür taşıması yapılacaktır.

3. Balıkesir-Gökköy

Gökköy Lojistik Merkezi, mevcut ulaşım seçenekleri yanında, Tekirdağ-Bandırma Tren-Feri projesi ve Bakü-Kars-Tiflis demiryolu projesiyle bütünleşik olarak tasarlanmıştır. Gökköy Lojistik Merkezi'nin hizmete girmesiyle, yük taşıması 390 bin ton/yıldan 1.000.000 ton/yıla çıkacaktır. Lojistik merkezden otomobil, konteynır, sunta, mdf, mermer ürünleri, gıda maddesi (et ve süt ürünleri, kuru gıda vb.), kaolin, elyaf ve sentetik malzeme, içecek maddeleri, kömür, askeri yükler, demir cevheri, sanayi ürünleri vb. taşıması yapılacaktır.

4. Kayseri-Boğazköprü

111.000 m²'lik saha ile ilgili olarak kamulaştırma çalışmaları tamamlanmak üzeredir. Diğer alanların kamulaştırma çalışmaları devam etmektedir Altyapı ve binalara ait uygulama projesi hazırlanmıştır. Rampa ve yol yapımı ile altyapı ihalesine çıkmıştır. Boğazköprü Lojistik Merkezi'nin faaliyete geçmesi ile mevcut durumda yaklaşık

717.000 ton/yıl olan taşıma miktarı 1.782.000 ton/yıla çıkacaktır. Lojistik merkezden demir, boru, yem, konteynır, saç levha, seramik, kömür, pamuk, çinko, mobilya, kablo, oto lastik, askeri yükler, soba taşınması yapılacaktır.

5. İzmit-Köseköy

İlk etapta 151.000 m²'lik sahanın kamulaştırma çalışmaları tamamlanmıştır. 500.000 m²'lik yeni genişleme alanının kamulaştırılması için çalışmalar sürdürülmektedir. Tevsiat planı ve projesi hazırlanmıştır. Birinci etap yapım işlerine devam edilmektedir. Köseköy Lojistik Merkezi'nin faaliyete geçmesi ile mevcut durumda yaklaşık 600.000 ton/yıl olan taşıma miktarı 1.500.000 ton/yıla çıkacaktır. Lojistik merkezden, otomobil, otomotiv yedek parçası, mdf, sunta, petrol ürünleri, alçıtaşı, konteynır, klinker, demir, selüloz, emaye hammadde, su, borasit, çelik saç, odun, tutkal taşınması yapılacaktır.

6. İstanbul Halkalı/Ispartakule

RO-LA taşımacılığına uygun bir yol ve rampa oluşturulmuştur. Halkalı gümrüklü ambarlar sahasında kantar çevresi, saha betonlaması tamamlanmıştır. Genişleme alanı olarak Ispartakule belirlenmiş olup, tevsiat planı hazırlanmıştır. Ispartakule Lojistik Merkezi'nin arazi temin çalışmaları sürdürülmektedir. Halkalı/Ispartakule Lojistik Merkezi'nin faaliyete geçmesi ile mevcut durumda yaklaşık 944.000 ton/yıl olan taşıma miktarı 2.000.000 ton/yıla çıkacaktır. Lojistik merkezden konteynır, ihraç ve ithal eşya, tekstil ürünleri, işlenmiş deri, küçük ev aletleri, kum, oto yedek parçası, TIR, temizlik maddesi, gıda maddesi, kâğıt, MDF ve boru taşımacılığı yapılacaktır.

7. Erzurum Palandöken

Erzurum'da Palandöken'de 327 dönümlük arsa üzerinde hizmet vermesi planlanan merkezin devreye girmesiyle 200 bin ton olan yıllık taşıma miktarının iki katına çıkması hedeflenmektedir. 2008 yatırım planı içine alınan Palandöken'den, otomobil, kömür, demir, un, tuğla, kiremit, konteynır, seramik, gıda maddesi, su, içecek maddeleri, gübre, yem, saman taşınabilecektir.

Diğer lojistik merkezler proje aşamasındadır.

Lojistik merkezlerin her birinin yatırım bedeli tahmini olarak 200 milyon dolar olup toplam yatırım tutarı 2 milyar doları aşmaktadır.

Halen aktif durumda olan merkez Samsun Gelemen'dir. Tüm lojistik merkezlerinin faaliyete geçmesi ile demiryolu taşınmasında yaklaşık 7,6 milyon ton artış hedeflenmekte olup, demiryolu yük taşımacılığının % 56 artırılması sağlanacaktır [21].

On İkinci Bölüm

GÜMRÜK ve ANTREPOLAR

12.1. GÜMRÜK KAVRAMI ve HARMONİZE SİSTEM

Vergi, kamu hizmetlerinin maliyetini karşılamak üzere, ekonomik birimlerden siyasi cebir altında ve karşılıksız olarak devlete kaynak aktarılmasıdır. Kamu hizmeti yapmak durumunda olan devlet, bunu yaparken mal ve hizmet üretiminde bulunur. Gerekli üretim faktörlerini sağlarken kamu fonlarını kullanır. Bu fonlar içerisinde vergi gelirlerinin oranı yüksektir. Sanayileşmiş toplumlarda % 100'e ulaşmaktadır. Devlet, belirtilen temel amaç dışında kamu faaliyetlerine paralel diğer bazı fonksiyonları da vergilere yükleyebilir. Bu arada gelir dağılımının kontrolü, piyasada fiyat istikrarının sağlanması gibi fonksiyonlar da kısmen vergiye yüklenebilir.

Gümrük vergisi, dış ticaret sisteminin vazgeçilmezi olup, ithalat ve ihracatta, direkt olarak devletin ekonomisine geçen paradır. Bir ülke başka bir ülkeye ihracat yaptığında, malın cinsine veya değerine göre, malı alan ülkenin aldığı paraya denir. Yararları aşağıda belirtilmiştir:

- i. Ülke sanayisi korunmuş olur. Dış ülkelerde içeriden daha ucuza üretilen bir mal ülkeye ucuz fiyatla girince yerli sanayi olumsuz etkilenecektir. Yerli sanayi iç pazara mal satamayacak, kepenk kapatacak, işçi çıkartacaktır. Bu durumda ülkede işsizlik artacaktır. Siyasiler ve vatandaşlar zor durumda kalacaklardır. Bu yüzden dış ülkelere iç piyasadan daha ucuza mal veya hizmet geldiğinde belirli bir gümrük vergisi alınarak iç piyasa korunmuş olur. Dış ülkeden mal ve hizmet gönderen firmada ödediği gümrük vergisini çıkarabilmek için mal ve hizmetinin fiyatını artırır. İç piyasa korunmuş olur.
- ii. Alınan gümrük vergileri ülke için bir gelir kaynağıdır. Ülke ekonomisi gümrük vergisi gelirleri ile ülke bütçesine destek sağlar.
- iii. Ülkeler mal ve hizmetlere koydukları gümrük vergileri ile dışarıdan ithal edilen ürünleri kontrol etmeyi amaçlarlar. Ülke için gerekli mal ve hizmetlerin ülkeye girişini hızlandırabilmek için gümrük vergilerini düşük tutarken, ülkeye girişlerini zorlaştırmak istedikleri mal ve hizmetlerin gümrük vergilerini artırırlar. Karşı ülke için caydırıcılık sağlamaya çalışırlar.

Dezavantajları ise aşağıdaki şekilde belirtilebilir:

- i. Ülke sanayisinin aşırı korunması sanayicide tembelliğe ve gevşekliğe neden olabilir. Dış dünyadan ve gelişen, değişen şartlardan korunmuş bir iç sanayi kendi kendine yeterli olma konusunda zaafa düşebilir. Gümrük vergileri ile sağlanan korumanın gümrük vergisinin kaldırılması sonucu kalkması ile ülke sanayisi gerçek şartlarda mücadele edemeyebilir ve devamlı koruma altında kalmak zorunda kalan dünya piyasa şartlarından uzak bir gölge sanayi haline gelebilir. Yapılması gereken korumadan faydalanırken hem ülke için hem ülke insanı için gereken dinamizm ve çağ şartlarını yakalayabilme, koruma altındayım diyerek işi savsaklamamaktır.
- ii. Karşılıklı ilişki içerisindeki iki ülkeden birisi gümrük vergisini artırdığında diğer ülke de misilleme olarak artırabilir. Bu durum karşılıklı ilişkileri bozabilir. Ülke insanları, gümrük vergisi nedeniyle daha da fiyatlandığı için dış malları dünya piyasasından daha pahalı olarak tüketir. Dışa bağlı sanayilerde maliyet artışı fiyatlara yansır ve bu durum hem içeride hem dışarıda olumsuzluklara neden olur.
- iii. Yüksek gümrük vergileri kaçakçılığı ve yasadışı ticareti körükler. Kaçakçılar ile uğraşmak için ülke ekonomisi para ve emek harcar.”

Harmonize sistem dış ticarete konu olan maddeleri sınıflandırmak için hazırlanmış ve ülkemizde “Brüksel Gümrük Nomanklatürü” yerine 1.1.1989 tarihinden itibaren kullanılmaya başlanan 6’lı sayısal koda dayalı bir model listesidir. Harmonize Sistem (HS) neredeyse tüm ülkelerde gümrük vergilerinin ve uluslararası ticaret

istatistiklerinin toplanması için bir zemin olarak kullanılmaktadır. HS kullanımı gümrük idaresinin uluslararası sınıflama standartlarıyla tam uyumlu istatistikler üretmesini sağlar. Halihazırda dünya ticaretinin % 98'ini temsil eden 200 ülke ve Gümrük Birliği ya da Ekonomik Birlik harmonize sistemi kullanmaktadır.

1970 ve 1980'lerde başlangıçta ticareti kolaylaştırıcı bir inisiyatif olarak geliştirilen HS bugün de doğru bir şekilde gelir toplamak için değerli bir araçtır. O zamandan beri HS "uluslararası ticaretin gerçek lisanı" olmuştur. WCO tarafından çok amaçlı bir Nomanklatür olarak geliştirilen HS aşağıdaki konularda bir temel olarak kullanılmaktadır:

- Gümrük tarifesı,
- Uluslararası ticaret istatistiklerinin toplanması,
- Menşe kuralları,
- Dahili vergilerin toplanması,
- Ticaret müzakereleri (örneğin Dünya Ticaret Örgütü tarife imtiyaz listeleri),
- Nakliye tarifeleri ve istatistikleri,
- Kontrole tabi eşyaların izlenmesi (örneğin atık maddeler, uyuşturucu, kimyasal silahlar, ozon tabakasını delen maddeler, devamlılığı tehlikede olan türler)
- Risk değerlendirmesi, bilgi teknolojisi ve uygunluk da dahil olmak üzere gümrük kontrol alanları ve rejimleri.

12.2. ULUSLARARASI KURULUŞLAR ve ANLAŞMALAR

Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması (GATT - General Agreement on Tariffs and Trade) uluslararası ticareti, haklar ve sorumluluklar açısından düzenleyen çok taraflı bir anlaşmadır. 1947'de 23 ülke tarafından imzalanan bir anlaşma ile kurulmuştur. 1948'de yürürlüğe girmiştir. GATT'ın kuruluş amacı, ithalat vergilerini azaltmak, uluslararası ticaretin önündeki tüm engelleri kaldırmak ve ticarette ayrımcı uygulamalara son vermek olarak belirlenmiştir. 23 kurucu üye, 45 bin kalem malın gümrük tarifinde karşılıklı taviz vermiştir.

Dünya Ticaret Örgütü (WTO), 1995'te, uluslararası ticaretin en etkin kurumu olarak, Gümrük ve Ticaret Genel Anlaşması'nın (GATT) yerine kurulmuştur. WTO uluslararası ticaret sisteminin yasal ve kurumsal organıdır. WTO, hükümetlerin iç ticaret yasalarını ve düzenlemelerini nasıl yapacakları hususunda yasal bir çerçeve ortaya koymaktadır ve toplu görüşmeler ve müzakereler yoluyla ülkeler arasında ticari ilişkilerin geliştirildiği bir platformdur. GATT, sadece mal ticaretini kapsarken, WTO mal, hizmetler ve fikri mülkiyet hakları olarak da bilinen "fikir ticareti"ni de kapsamaktadır. WTO'nun esas fonksiyonları; topyekûn olarak WTO'yu oluşturan uluslararası ticaret görüşmelerini yönetmek ve uygulamak, uluslararası ticaret görüşmelerinde bir forum olarak görev yapmak, ticari anlaşmazlıklarına çözüm aramak, milli ticaret politikalarını denetlemek ve bu amaçlarla global ekonomik politika yapımında görevli uluslararası kuruluşlarla işbirliğine gitmektir.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD - The United Nations Conference on Trade and Development) 1964 yılında uluslararası bir organizasyon olarak kurulmuştur. UNCTAD Birleşmiş Milletler'in ticarete, kalkınmaya ve yatırıma yönelik başlıca organıdır. Organizasyonun hedefi "tarafsız bir şekilde gelişmekte olan ülkelerde ticareti, yatırım ve kalkınma olanaklarını arttırmak, dünya ekonomisine entegre olmalarını kolaylaştırmaktır" (UNCTAD resmi internet sitesi). Konferansın kurulma amacı, temelde gelişmekte olan ülkelerin uluslararası pazara uyumu ile gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki derin uçurumun giderilmesi sürecini takip etmek, önerilerde bulunmak ve raporlamaktır. Şu anda UNCTAD'ın merkezi Cenevre'de olmak üzere 191 üye ülkesi bulunmaktadır. Yıllık yaklaşık 50 milyon dolar bütçesi ve 25 milyon dolar fazladan teknik destek kaynağı bulunmaktadır.

Dünya Gümrük Örgütü (WCO - World Customs Organisation) WCO devletler arası gümrük protokollerini oluşturmaya yetkili tek organizasyondur. Uluslararası ticareti geliştirmek ve kolaylaştırmak en önemli görevidir. WCO Stratejik Planı Harmonize Sisteme (HS) ilişkin olarak 3 temel amaca sahiptir:

- HS'nin aynı şekilde uygulanması ve yorumlanmasını sağlamak,
- Teknoloji ve ticaret modellerindeki değişimleri yansıtarak HS'i geliştirmek ve güncellemek,
- Gümrük idareleri, diğer hükümet organları, uluslararası örgütler ve özel sektör tarafından HS'in kullanımını teşvik etmek.

12.3. GÜMRÜK MEVZUATI

4458 Sayılı Gümrük Kanunu, 18/06/2009 tarihli ve 5911 Sayılı Kanun ile değişikliğe uğramıştır. 5911 Sayılı Kanun ile Gümrük Kanununa 10 yeni madde eklenmiş, 23 madde yeniden yazılmış ve yaklaşık 120 maddede değişiklikler yapılmıştır. 5911 Sayılı Kanun ile;

- Avrupa Topluluğu Gümrük Kodu'nda 5 Şubat 2000 tarihinden sonra yapılan değişikliklere uyum sağlanması,
- Gümrük idaresinin muhataplarının işlemlerinin kolaylaştırılması, hızlandırılması ve maliyetlerinin düşürülmesi,
- Ekonomimizin rekabet gücünün artırılması,
- Uygulama problemlerinin düzeltilmesi,
- Yazım hataları ile ifade bozukluklarının giderilmesi hedeflenmiştir.

5911 Sayılı “Gümrük Kanunu İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile yapılmış olan değişikliklerin gümrük yönetmeliğine aktarılmıştır. Böylece;

- Gümrük Yönetmeliğinin 2454/93 Sayılı Komisyon Tüzüğüne (Topluluk Gümrük Yönetmeliğine) uyumlu hale getirilmesi,
- Uygulamadan kaynaklanan sorunlara çözüm bulunması,
- Kanun ile aynı olan hükümlerin yönetmelik metninden çıkarılarak mevzuatın sadeleştirilmesi sağlanmıştır.

Antrepocu ve nakliyecilerin tüm karşı çıkışlarına rağmen 5 Ekim 2009’da devreye giren Gümrük Yönetmeliği’nin 83/4 maddesindeki değişiklik ile yüzde 70 iş kaybına uğrayan sektör temsilcileri, bu hakkın geri verilmesine yönelik mücadelesini sürdürüyor.

12.4. TÜRKİYE’DE GÜMRÜK İDARELERİ

Türkiye’deki gümrük idarelerinin illere ve yetkilere göre dağılımı Tablo 65’te verilmiştir.

Tablo 65. Türkiye Gümrük İdareleri Listesi {23}

ANKARA GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ	İl
A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	
1- Ankara TIR Gümrük Müdürlüğü	Ankara
2- Akıncı Gümrük Müdürlüğü	Ankara
3- Esenboğa Gümrük Müdürlüğü	Ankara
4- Ankara Posta Gümrük Müdürlüğü	Ankara
5- Konya Gümrük Müdürlüğü	Konya
6- Kayseri Gümrük Müdürlüğü	Kayseri
7- Aksaray Gümrük Müdürlüğü	Aksaray
8- Kırıkkale Orta Anadolu Rafineri Gümrük Müdürlüğü	Kırıkkale
9- Karaman Gümrük Müdürlüğü	Karaman
B- Yalnız Yolcu ve Yolcu Beraberinde Gelen Eşya İle Müsteşarlıkça Tespit Edilen Eşyanın Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	
10- Ürgüp Gümrük Müdürlüğü	Nevşehir
11- Ankara Naklihane ve Bedelsiz İthalat Gümrük Müdürlüğü	Ankara

ANTALYA GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ	İli
A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	
1- Antalya Gümrük Müdürlüğü	Antalya
2- Antalya Havalimanı Gümrük Müdürlüğü	Antalya
3- Antalya Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğü	Antalya
4- Isparta Gümrük Müdürlüğü	Isparta
5- Dalaman Havalimanı Gümrük Müdürlüğü	Muğla
6- Fethiye Gümrük Müdürlüğü	Muğla
B- Yalnız Yolcu ve Yolcu Beraberinde Gelen Eşya İle Müsteşarlıkça Tespit Edilen Eşyanın Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	
7- Alanya Gümrük Müdürlüğü	Antalya
8- Kaş Gümrük Müdürlüğü	Antalya
9- Finike Gümrük Müdürlüğü	Antalya
BURSA GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ	İli
A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	
1- Bursa Gümrük Müdürlüğü	Bursa
2- Mudanya Gümrük Müdürlüğü	Bursa
3- Gemlik Gümrük Müdürlüğü	Bursa
4- Bandırma Gümrük Müdürlüğü	Balıkesir
5- Eskişehir Gümrük Müdürlüğü	Eskişehir
6- Çanakkale Gümrük Müdürlüğü	Çanakkale
7- Yalova Gümrük Müdürlüğü	Yalova
B- Yalnız Yolcu ve Yolcu Beraberinde Gelen Eşya İle Müsteşarlıkça Tespit Edilen Eşyanın Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	
8- Gökçeada Gümrük İdare Memurluğu	Çanakkale
9- Bozcaada Gümrük İdare Memurluğu	Çanakkale

EDİRNE GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	İli
1- Kapıkule Yolcu Salonu Gümrük Müdürlüğü	Edirne
2- Kapıkule TIR Gümrük Müdürlüğü	Edirne
3- Kapıkule Gar Gümrük Müdürlüğü	Edirne
4- İpsala Gümrük Müdürlüğü	Edirne
5- Dereköy Gümrük Müdürlüğü	Kırklareli
6- Tekirdağ Gümrük Müdürlüğü	Tekirdağ
7- Çorlu Havalimanı Gümrük Müdürlüğü	Tekirdağ
8- Hamzabeyli Gümrük Müdürlüğü	Edirne
9- Avrupa Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğü	Tekirdağ
B- Yalnız Yolcu ve Yolcu Beraberinde Gelen Eşya İle Müsteşarlıkça Tespit Edilen Eşyanın Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	
10- Uzunköprü Gümrük Müdürlüğü	Edirne
11- Pazarkule Gümrük Müdürlüğü	Edirne

GAZİANTEP GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	İli
1- Gaziantep Gümrük Müdürlüğü	Gaziantep
2- İslahiye Gümrük Müdürlüğü	Gaziantep
3- Öncüpınar Gümrük Müdürlüğü	Kilis
4- Şanlıurfa Gümrük Müdürlüğü	Şanlıurfa
5- Gaziantep Havalimanı Gümrük Müdürlüğü	Gaziantep
6- Akçakale Gümrük Müdürlüğü	Şanlıurfa
B- Yalnız Yolcu ve Yolcu Beraberinde Gelen Eşya İle Müsteşarlıkça Tespit Edilen Eşyanın Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	
7- Karkamış Gümrük Müdürlüğü	Gaziantep
8- Çobanbey Gümrük Müdürlüğü	Gaziantep
9- Ceylanpınar Gümrük Müdürlüğü	Şanlıurfa
10- Mürşitpınar Gümrük Müdürlüğü	Şanlıurfa

GÜRBULAK GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	İli
1- Gürbulak Gümrük Müdürlüğü	Ağrı
2- Dilucu Gümrük Müdürlüğü	Iğdır
3- Aktaş Gümrük Müdürlüğü	Ardahan
4- Erzurum Gümrük Müdürlüğü	Erzurum
5- Doğubeyazıt Gümrük Müdürlüğü	Ağrı
B- Yalnız Yolcu ve Yolcu Beraberinde Gelen Eşya İle Müsteşarlıkça Tespit Edilen Eşyanın Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	
6- Borualan Gümrük Müdürlüğü	Iğdır
7- Akyaka Gümrük Başmemurluğu	Kars

HABUR GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	İli
1- Habur Gümrük Müdürlüğü	Şırnak
2- Mardin Gümrük Müdürlüğü	Mardin
3- Nusaybin Gümrük Müdürlüğü	Mardin
4- Diyarbakır Gümrük Müdürlüğü	Diyarbakır
5- Batman Gümrük Müdürlüğü	Batman
6- Ali Rıza Efendi Gümrük Müdürlüğü	Şırnak
7- İpekyolu Gümrük Müdürlüğü	Şırnak

HAKKÂRİ GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	İli
1- Esendere Gümrük Müdürlüğü	Hakkâri
2- Kapıköy Gümrük Müdürlüğü	Van
3- Van Gümrük Müdürlüğü	Van

İSKENDERUN GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	İli
1- İskenderun Gümrük Müdürlüğü	Hatay
2- Cilvegözü Gümrük Müdürlüğü	Hatay
3- Yayladağı Kapı Gümrük Müdürlüğü	Hatay
4- Antakya Gümrük Müdürlüğü	Hatay
5- Botaş Gümrük Müdürlüğü	Adana
6- İsdemir Gümrük Müdürlüğü	Hatay
7- Yumurtalık Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğü	Adana

İSTANBUL GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	İli
1- Atatürk Havalimanı Yolcu Salonu Gümrük Müdürlüğü	İstanbul
2- Atatürk Havalimanı Kargo Gümrük Müdürlüğü	İstanbul
3- İstanbul Posta Gümrük Müdürlüğü	İstanbul
4- Halkalı Gümrük Müdürlüğü	İstanbul
5- Beylikdüzü Akaryakıt Gümrük Müdürlüğü	İstanbul
6- Karaköy Yolcu Salonu Gümrük Müdürlüğü	İstanbul
7- Haydarpaşa Gümrük Müdürlüğü	İstanbul
8- Erenköy Gümrük Müdürlüğü	İstanbul
9- Çerkezköy Gümrük Müdürlüğü	Tekirdağ
10- Trakya Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğü	İstanbul
11- İstanbul Deri Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğü	İstanbul
12- Yeşilköy Otomotiv İhtisas Gümrük Müdürlüğü	İstanbul
13- Atatürk Havalimanı Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğü	İstanbul
14- Ambarlı Gümrük Müdürlüğü	İstanbul
15- Sabiha Gökçen Havalimanı Gümrük Müdürlüğü	İstanbul
16- Zeytinburnu Gümrük Müdürlüğü	İstanbul
17- Pendik Gümrük Müdürlüğü	İstanbul

İZMİR GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	İli
1- İzmir Gümrük Müdürlüğü	İzmir
2- Adnan Menderes Gümrük Müdürlüğü	İzmir
3- Çeşme Gümrük Müdürlüğü	İzmir
4- Manisa Gümrük Müdürlüğü	Manisa
5- Aliağa Gümrük Müdürlüğü	İzmir
6- Denizli Gümrük Müdürlüğü	Denizli
7- Ege Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğü	İzmir
8- Uşak Gümrük Müdürlüğü	Uşak
9- Afyon Gümrük Müdürlüğü	Afyon
10- Bodrum Gümrük Müdürlüğü	Muğla
11- İzmir TIR Gümrük Müdürlüğü	İzmir
12- Kuşadası Gümrük Müdürlüğü	Aydın
13- İzmir Menemen Deri Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğü	İzmir
14- Marmaris Gümrük Müdürlüğü	Muğla
15- Ayvalık Gümrük Müdürlüğü	Balıkesir
16- İzmir Yolcu Salonu Gümrük Müdürlüğü	İzmir
17- Aydın Gümrük Müdürlüğü	Aydın
18- Dikili Gümrük Müdürlüğü	İzmir
19- Alaşehir Gümrük Müdürlüğü	Manisa
B- Yalnız Yolcu ve Yolcu Beraberinde Gelen Eşya İle Müsteşarlıkça Tespit Edilen Eşyanın Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	
20- Foça Gümrük Müdürlüğü	İzmir
21- Datça Gümrük Müdürlüğü	Muğla

İZMİT GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	İli
1- Derince Gümrük Müdürlüğü	İzmit
2- İzmit Gümrük Müdürlüğü	İzmit
3- Dilovası Gümrük Müdürlüğü	İzmit
4- Gebze Gümrük Müdürlüğü	İzmit
5- Kocaeli Petrokimya Ürünleri İhtisas Gümrük Müdürlüğü	İzmit
6- Sakarya Gümrük Müdürlüğü	Sakarya

MALATYA GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	İli
1- Malatya Gümrük Müdürlüğü	Malatya
2- Kahramanmaraş Gümrük Müdürlüğü	Kahramanmaraş
3- Sivas Gümrük Müdürlüğü	Sivas

MERSİN GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	İli
1- Mersin Gümrük Müdürlüğü	Mersin
2- Yolcu Salonu Gümrük Müdürlüğü	Mersin
3- Mersin Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğü	Mersin
4- Mersin Akaryakıt Gümrük Müdürlüğü	Mersin
5- Taşucu Gümrük Müdürlüğü	Mersin
6- Adana Gümrük Müdürlüğü	Adana
7- İncirlik Gümrük Müdürlüğü	Adana

SAMSUN GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	İli
1- Samsun Gümrük Müdürlüğü	Samsun
2- Çorum Gümrük Müdürlüğü	Çorum
3- Ordu Gümrük Müdürlüğü	Ordu
4- Tokat Gümrük Müdürlüğü	Tokat
5- Ünye Gümrük Müdürlüğü	Ordu

SİNOP GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	İli
1- Karabük Gümrük Müdürlüğü	Karabük
2- Karadeniz Ereğli Gümrük Müdürlüğü	Zonguldak
3- Zonguldak Gümrük Müdürlüğü	Zonguldak
4- Sinop Gümrük Müdürlüğü	Sinop
5- Bartın Gümrük Müdürlüğü	Bartın

TRABZON GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ A- İthalat, İhracat, Transit ve Diğer Her Türlü Gümrük İşlemlerini Yapmaya Yetkili Gümrük İdareleri	İli
1- Trabzon Gümrük Müdürlüğü	Trabzon
2- Rize Gümrük Müdürlüğü	Rize
3- Giresun Gümrük Müdürlüğü	Giresun

12.5. ANTREPO KAVRAMI VE HİZMETLERİ

Antrepo; ithal edilen, yurtdışından ülkeye gelen malların, özellikle ticari malların, korunduğu, saklandığı yer olarak geçer. Bu yerler genellikle devletin gümrük binalarına yakın olup, büyük alanlar üzerine kurulmuş depolardır. Henüz gümrüklendirilmemiş olan, ithal edilen malların veya izin verildiği durumlarda ihraç edilecek olan malların korunduğu, depolandığı yerlerdir. Bu yapılan işlere genel olarak antrepo hizmetleri denir. Bu hizmetler genellikle serbest bölge denilen bölgelerde yapılır. Bu bölgeler, devletin izin verdiği, bakanlıklar tarafından tahsis edilmiş ve sınırları çizilmiş bölgelerdir. Buraya gelen mallar, vergilendirilmeden, süresiz bekletilme hakkına sahiptirler. Buraları işleten işletmeler, ardiye parası alıp, bütün güvenlik tedbirlerini alıp, buradaki malları bekletme özelliğine sahiptirler. Antrepoların asıl amacı, vergiden muaf olup, getirilen malların zamanla millileştirilmesine izin verip, bir anda oluşabilecek yüksek vergilerden şirketleri korumayı amaçlar. Aynı zamanda bir transit istasyon gibi de kullanılabilir. Getirilen mallar, ülkeye sokulmadan, buralarda bekletilip, başka ülkelere gönderilebilir. Gümrük gözetimi altında bulunan eşyanın veya izin verildiği durumlarda ihraç eşyalarının konulduğu genel ve özel antrepolar olarak ikiye ayrılırlar. Uygulamalarındaki özellikler sebebiyle genel antrepoların A, B ve F tipleri vardır. Özel antrepoların ise C, D ve E tipleri vardır.

1) Genel Antrepolar: Eşyanın depolanması veya bekletilmesi için herkes tarafından kullanılabilen ardiyelerdir.

- A Tipi Antrepo: İşletmecisinin, stok kayıtlarını tuttuğu ve antrepoya konulan eşyada herhangi bir noksanlık olması halinde gümrük vergileri ödemekten sorumlu olduğu, genel antrepo tipidir.
- B Tipi Antrepo: Antrepoya konulan eşyadan, Gümrük Kanunu'nun 97'inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen kullanıcının sorumlu olduğu, antrepo beyannamesini kullanıcının verdiği genel antrepo tipidir. Antrepo işletmecisinin sorumluluğu sınırlıdır. Antrepo işletmecisi sadece antrepoyu kiralar. Antrepo stok kayıtları tutulmadığından, beyanname ve belgeler gümrük kontrolüne esas teşkil eder.

iii.F Tipi Antrepo: Gümrük idarelerince işletilen genel antrepo tipidir.

2) Özel Antrepolar: Sadece antrepo işletmesini yapan kişi veya kurumun eşyasını koyabildiği ardiyedir.

- i. C Tipi Antrepo: İşleticisi ve kullanıcısı aynı kişi olan ve antrepoya alınan eşyadan bu kişinin sorumlu olduğu özel antrepo tipidir.
- ii. D Tipi Antrepo: İşleticisi ve kullanıcısının aynı kişi olduğu, Gümrük Kanunu'nun 104'üncü maddesinin üçüncü fıkrasının uygulandığı özel antrepo tipidir. Eşyanın antrepoya alındığı tarihteki kıymet miktarı dikkate alınarak vergiler hesaplandığından, buralara konulan eşya, basitleştirilmiş usul ile serbest dolaşıma sokulabilir.
- iii. E Tipi Antrepo: İşleticisi ve kullanıcısının aynı kişi olduğu, Gümrük Kanunu'nun 93'üncü maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, izin hak sahibinin depolama yerinin antrepo addedildiği veya depolama yeri olmazsa dahi, eşyaya antrepo rejimi hükümlerinin uygulandığı özel antrepo tipidir.

12.6. TÜRKİYE'DE ANTREPOLAR [24]

Türkiye'de toplam antrepo sayısı 1.326'dır. A tipi antrepoların sayısı 530'dur. Bu antrepoların adresi belirtilmeyen az sayıda olanlar hariç tutulduğu takdirde toplamda 48 ilde yerleştiği görülmektedir. Toplam alanı net olarak belirlenen antrepolar 45 ilde 10.592 m² olup ayrıca adresleri net olarak bilinmeyen yaklaşık 468 bin m² antrepolarla birlikte yaklaşık 11 milyon m² antrepo alanından söz etmek mümkündür. Bu toplama Kırıkkale, Tekirdağ ve İzmit illeri antrepo alanları hakkındaki bilgi m³ veya m² cinsinden net olmadığı için dahil edilmemiştir. Rakamlar itibariyle bakıldığında ilk sırada 356,4 milyon m² ile yer alan Kırıkkale'de sadece 3 antrepo bulunmasına karşın bunlar Tüpraş ve MKE kuruluşlarına aittir. İzmit'te 6.325 milyon m², Tekirdağ'da 3,983 milyon m² alan gözükmekte olup bu rakamlar, bu hali ile İstanbul'un (2,2 milyon m²) çok üzerindedir.

Sıvı ve gaz depolama imkânlarına sahip antrepo sayısı çok daha az olmakla birlikte hacim olarak 896 milyon m³'e ulaşmaktadır. Türkiye'de bulunan antrepoların illere göre dağılımı; İstanbul, 381; Bursa, 38; Kocaeli, 207; Mersin, 60; İzmir, 107 ve diğer, 325 şeklindedir.

İstanbul Avrupa yakası antrepo dağılımında Hadımköy-Büyükçekmece 86 adet antrepo ile birinci sırada yer alırken, ikinci sırada 24 adet antrepo ile İkitelli-Küçükçekmece, 20 adet antrepo ile Yenibosna üçüncü sırada bulunmaktadır. Bu

sıralamayı 18 adet antrepo ile Yeşilköy-AHL ve 11 adet antrepo ile Halkalı takip etmektedir. Son sırada ise 9 adet antrepo ile Çatalca semti yer alırken, 213 antrepo ise İstanbul'un diğer 33 ilçesine dağılmış durumdadır. Öte yandan m² olarak bakıldığında Hadımköy-Büyükçekmece ve İkitelli-Küçükçekmece birinci ve ikinci sıradaki yerlerini korumaktadırlar.

İstanbul Anadolu yakasında ise semtlere göre antrepo dağılımında Kartal 46 adet antrepo ve 156,6 bin m²'lik toplam antrepo alanı ile ilk sırada yer alırken, diğer semtler, Tuzla 33 antrepo ve 138 bin m², Ümraniye 13 antrepo ve 33,9 bin m², Maltepe 10 antrepo ve 34,2 bin m² ile antrepo dağılımına sahiptirler. Bu semtlerin dışında Pendik, Sultanbeyli, Sancaktepe ve Sabiha Gökçen semtlerindeki antrepo dağılımı 23 adet olup 227,4 bin m²'lik alan kaplamaktadır.

On Üçüncü Bölüm

SONUÇ ve ÖNERİLER

Dünya Bankası Lojistik Performans İndeksine göre sınıflandırılmış sonuç ve önerilerimiz aşağıda verilmiştir:

Ölçüt 1: Gümrük İşlemleri

- Gümrük mevzuatının özünü kaybetmeden lojistik maliyetleri azaltıcı yönde sürekli geliştirilmesi ve hızla uygulamaya geçilmesi,
- Gümrük süreçlerinin basitleştirilmesi, otomasyonu, gümrük, taşımacılık, lojistik vd. şirketler ile entegrasyonunun sağlanması,
- Güvene, ön ve sonradan kontrole dayalı gümrükleme sistemlerinin geliştirilmesi,
- Sınır kapılarının modernizasyonu çalışmalarının sürdürülmesi,
- A tipi antrepolara antrepo statüsü ile geçici depolama statüsünün birlikte verilmesi,
- Gümrük Kanununa dayandırılarak alınan fazla mesai ücretlerinde yeknesak uygulamaya geçilmesi,
- Gümrük Tarife ve İstatistik Pozisyonunu bildiriminde ilk 6 hanenin yeterli olması,

- Gümrük mesai sürelerinin genişletilmesi ve personel eksikliklerinin giderilmesi,
- 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun, taşımacılar için ağırlaştırılmış hükümlerinin yeniden gözden geçirilmesi, ekonomik suça ekonomik ceza ilkesinin uygulanması,
- Taşımacılık ve lojistik şirketlere Kanun ve Yönetmeliklerle belirlenmiş statülerinin bir an önce verilmesi,
- L ve R yetki belgeli şirketlerin bünyelerinde Yetki Belgeli Gümrük Personeli çalıştırabilmesi (hızlı kargocularda olduğu gibi).

Ölçüt 2: Altyapı

- Ulaştırma Şurası kararlarını toplumsal uzlaşısı ile dikkate alan Sanayi ve Ticaret Envanteri ve Projeksiyonuna dayalı Lojistik Master Planının hazırlanması ve STK, üniversite, kamu ve özel kuruluş temsilcilerinden oluşan bir heyetçe tartışılması,
- Ülke genelinde karayolu, demiryolu, denizyolu ve havayolu taşımacılık dengesinin oluşturulması,
- Tüm taşımacılık altyapısındaki kapasite ve kalite yetersizliklerinin giderilmesi,
- Tüm taşımacılık araçlarının modernizasyonu,
- Karma (intermodal, multimodal, kombine) taşımacılığa dayalı uluslararası ve ulusal ulaştırma altyapısının kurulması
- Transit yük taşımacılığına önem verilmesi ve gerekli altyapının oluşturulması, ortak transit rejimine hızla geçilmesi,
- Depo ve dağıtım merkezlerine yönelik standartların oluşturulması,
- Uygun yerlerde liman, sanayi bölgeleri ve şirketlerinin uluslararası demiryolu ulaşım ağına ile bağlanması (iltisak hatları),
- Çağdaş lojistik köylerin (Lojistik İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri) oluşturulması, özellikle İstanbul'daki Halkalı ve Erenköy gümrüklerinin İstanbul'da oluşturulacak lojistik köylere taşınması, İskenderun'da hızla bir lojistik köy oluşturulması.

Ölçüt 3: Uluslararası Taşımacılık

- Taşıma kotalarının “malların serbest dolaşımı” ilkesi çerçevesinde ortadan kaldırılması,
- Hizmet sunmak üzere yurtdışına giden Türk vatandaşlarına vize uygulanmaması,

- Uluslararası karayolu eşya taşımacılığında kullanılmakta olan araçların depoları farklılıklar göstermekte ve zaman içinde tadilata uğramakta olup standart depo kavramının mevzuattan çıkarılması, onun yerine fabrikasınca üretilen orijinal depo hacmi kavramının kullanılması,
- Tüm ülkelerden KDV iadesi alınabilmesi,
- “Taşımacılar tarafından UBAK belgesi ile taşıma yaptığı ülke ve güzergâh ülkeleri için ayrıca geçiş belgesi alınmış ise, alınan her belge için 0,2 ceza puanı uygulanır.” hükmünün yönergeden kaldırılması,
- TIR araçlarına ihtiyacı olan uluslararası taşımacıların Motorlu Taşıtlar Vergisi yükünün kanuna getirilecek bir istisna ile yeniden düzenlenerek kaldırılması,
- “Yola Elverişlilik Muayene Belgesi” için gereken işlemlerin TÜVTÜRK İstasyonlarında ek ücret alınmadan yapılması,
- Araç yüksekliğinde AB’nde olduğu gibi % 1’lik toleransın uygulanması,
- Serbest bölgelerden Türk ihraç malı taşıyan Türk plakalı araçlara ÖTV ve KDV istisnası olan akaryakıt desteği sağlanması,
- Gerek Türk ve gerekse yabancı taşıyıcıların transit geçtikten sonra Türk gümrük kapılarında vergisiz akaryakıt alabilmesi,
- KOBİ’lere dış ticarette konsolide taşımacılık, ortak depolama, stok yönetimi, palet/kap bankası, koruyucu ambalajlama vd. operasyonel destek sağlanması,
- Taşıma güzergâhı ve taşıma türü bazında dış ticaret dengelenmeye çalışılmalı, boş araç dönüşü ve boş kap nakli en aza indirilmeye çalışılmalıdır,
- Komşu ülkelerle olan ticaret canlandırılmalı, bu ülkelerin serbestleştirme ve alt yapı çalışmalarına destek olunmalı, ortak şirketler teşvik edilmeli ve lojistik entegrasyonlar sağlanmalı,
- Dış ülkelerde ihracatçı birlikleri yoluyla depolama ve lojistik tesisler kurulmalı,
- Birleşmeler ve yatırımlar yoluyla ölçek büyütme desteklenmeli,
- Kayıtdışı ekonomi ve haksız rekabetin önlenmesi, yetki belgesi ve yabancı plakalı araçların denetimini sağlamak üzere yetkilendirilmiş ulaştırma müfettişliği/polisi şeklinde konusunda uzman bir kurum oluşturulması,
- Karayolu Taşımacılığı İş Yasasının çıkarılarak yurtdışı harcırahların tazminat hesaplarına dahil edilmesi gibi sorunlar çözüme kavuşturulmalıdır.

Ölçüt 4: Lojistik Hizmetlerin Kalitesi

- Sektörde ve sektör girdilerinde yabancı sermaye girişi, özelleştirme, serbestleştirme yoluyla tam rekabet ve etkin denetim bir plan dahilinde gerçekleştirilmeli,
- Ülke lojistik veri tabanının birden fazla kaynaktan yararlanılarak oluşturulması ve yayımlanması,
- Lojistik eğitimi yaygınlaştırılmalı, çeşitlendirilmesi ve kalitesi artırılmalı, ilgili öğretim kurumunun bulunduğu bölgenin gereksinmelerine uygun olarak ders planları düzenlenmeli, lojistik eğitiminde uluslararası işbirlikleri (öğrenci-öğretim üyesi değişimi, karşılıklı staj, vd.) artırılmalı,
- Lojistik meslek standartları (görev tanımları, görevli nitelikleri, vd.) oluşturulmalı,
- Lojistik meslek içi eğitim ve öğretimi teşvik edilmeli,
- Sürücülere pratik eğitim zorunluluğunun getirilmesi (simülasyon ve sürüş),
- Araçların milli kayıt belgeleri ve şoför ehliyetlerinin ilgili ülkeler tarafından karşılıklı olarak tanınması, AB standartlarında ehliyet düzenlenmesi,
- Lojistik eğitimcinin eğitimi sağlanmalı,
- Mesleki eğitim veren tüm üniversite ve yüksek okullarda asgari müfredat birliği sağlanmalı,
- Yurtdışından eğitmen getirilmeli, tez hocası bulunmalı,
- Sektörde güven ortamı sağlamak için kurumsallaşma ve profesyonelleşme teşvik edilmeli, lojistik şirketlerin akreditasyonu, lojistik çalışanların sertifikasyonu çalışmalarına destek verilmeli,
- Lojistik araştırma, tez, kongre, yayın vb. faaliyetler desteklenmeli, yabancı kaynakların Türkçeye kazandırılması desteklenmeli,
- Yeşil ve tersine lojistiğe önem verilmelidir.

Ölçüt 5: Sevkiyatların İzlenebilirliği

- İnternet altyapısı sürekli geliştirilmeli,
- E-devlet, e-belge uygulamaları hızla yaygınlaştırılmalı ve desteklenmelidir (e-vergi, e-tescil, e-sözleşme, e-imza, e-beyanname vd.),
- Elektronik ticaret desteklenmeli,
- Lojistik bilişim ve iletişim standartları oluşturulmalı,

- Bilgi teknolojileri yatırımları tedarik zinciri yönetimi kapsamında gerçekleştirilmeli,
- Araç, yük, taşıma kabı ve doküman izlenebilirliği (uydu haberleşmesi, akıllı ulaştırma sistemleri, vd.) artırılmalı,
- Lojistik merkezler arasında iletişim, planlama, koordinasyon ve izlenebilirliğin sağlanmasına yönelik bir yapılanma gerçekleştirilmelidir.

Ölçüt 6: Zamanında Teslimat

- Uluslararası kurum ve konvansiyonlara (ADR, ATP, vd.) uyum sağlanmalı,
- ADR sınavlarının sayısının artırılması,
- Tüm üretim ve tüketim merkezleri lojistik açıdan yeterli duruma getirilmeli,
- Riskli bölgelerdeki lojistik ve taşımacılık faaliyetlerinde gerekli önlemler alınmalı ve destek sağlanmalı,
- Kentsel lojistiğe önem verilmeli, kent içi yürüme yasakları lojistik maliyetleri artırmamalı,
- Global lojistik gelişmeler ve uygulamalar yakından izlenmeli ve gerekli önlemler zamanında alınmalı,
- Lojistikte uluslararası koordinasyon ve işbirlikleri artırılmalı, ikili ve uluslararası ticari görüşmelerde lojistik konulara gerekli önem verilmeli,
- Lojistikte ulusal koordinasyon ve stratejik planlama sürekliliği sağlanmalı, sanayi, tarım, dış ve iç ticaret, ulaştırma ve haberleşme, enerji, gümrük, trafik, çalışma koşulları, gibi çok yönlü ve birden fazla bakanlığı ilgilendiren lojistik konusunda Türkiye lojistik sektörüne yön verecek, uluslararası hukuk çerçevesinde haklarımızı sürekli olarak gözetecek ve diğer ülkelerin stratejilerine karşı ülkemiz menfaatleri doğrultusunda stratejiler oluşturacak ve sivil toplum örgütlerinin oy hakkı ile içinde bulunduğu bir “Lojistik Üst Kurul” oluşturulması (bu çerçevede lojistik faaliyetlerin etkinlik, verimlilik ve koordinasyonunu artırmak amacıyla politika ve stratejiler oluşturulması, lojistik ana planının izlenmesi, alınacak önlemlerin belirlenmesi ve koordine edilmesi, lojistik faaliyetlerinin yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli, çevreyle uyumlu ve sürdürülebilir bir şekilde kullanıcıların kullanımına sunulması, rekabet ortamında faaliyet gösterebilecek, mali açıdan güçlü, istikrarlı ve şeffaf bir lojistik sektörünün oluşturulması ve bu sektörde bağımsız bir koordinasyon ve denetimin sağlanması amaçlanmaktadır. Kurulun sekreteryası görevinin Ulaştırma Bakanlığı’nca yapılması, kurulun çalışmasına ilişkin esas ve usullerin, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenmesi gerekir), “Lojistik Üst Kurul”un periyodik olarak toplanan lojistik şuralar düzenleyerek lojistik master

plan etkinliğini artırması ve takibini yapması, lojistik şura raporlarının ilgililere (Yürütme, ilgili STK'lar, üniversiteler ve ilgili eğitim kurumları, kurum ve kuruluşlar) gönderilerek değerlendirilmesinin sağlanması,

- Ulaştırma Bakanlığı Kara Ulaştırması Genel Müdürlüğü Yük ve Yolcu, Yük Bölümü Uluslararası ve Yurtiçi Taşımlar şeklinde yeniden yapılandırılmalı, karayolu taşıma mevzuatı tüm tarafların mutabakatı alınarak bu ayırıma göre yeniden düzenlenmeli ve mevzuattaki bazı belirsizlikler ortadan kaldırılmalı,
- Mevcut firmaların yeniden tasnifi yapılarak ve firmaların geçmişteki yetkinliklerine göre belgelerinin bir kez olmak üzere ücretsiz olarak yenilenmelidir.

Görüldüğü üzere, ülke lojistiği için coğrafya avantajı maalesef tek başına yetmemektedir, fiziksel ve kurumsal altyapılar en az coğrafya kadar önemlidir. Bu çerçevede ülkemizin Lojistik Master Planına gereksinimi vardır. Lojistik Master Planı ise ülkemizin sanayi ve ticaret envanteri ve projeksiyonlarının yapılmasını gerektirir. Lojistik bölge yer, fonksiyon ve büyüklükleri başka bir şekilde belirlenemez. Lojistiğin taşımacılıktan çok daha geniş bir bakış açısına sahip olduğu unutulmamalıdır. Tedarik zinciri yaklaşımı ile lojistik yol haritamız çizilmezse Dünya Bankası Lojistik Performans İndeksi'nde ülkemizi, ileride daha alt sıralarda da görebiliriz.

KAYNAKLAR

- [1] “Connecting to Compete: Logistics Performance Index and its Indicators”, The World Bank Publishing, 2010
- [2] “Services Sectoral Classification List”, Note by WTO secretariat, Temmuz 1991
- [3] “World Trade Developments”, WTO Quarter Notes, Nisan 2010
- [4] “Brief Assessment of WTO indicators”, WTO, Haziran 2010
- [5] “Review of Maritime Transport”, United Nations Conference on Trade and Development, 2009
- [6] “Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Sektörü Raporu 2009”, Uluslararası Nakliyeciler Derneği, Şubat 2010
- [7] “European transport policy for 2010: time to decide”, COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES White Paper, Eylül 2001
- [8] “Keep Europe Moving - Sustainable mobility for our continent, Midterm review of the European Commission’s 2001 Transport White Paper”, COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES White Paper, Haziran 2006
- [9] “ERF: European Road Statistics”, European Union Road Federation, Belgium, Nisan 2010
- [10] “Dünya’da ve Türkiye’de Lojistik”, Murat Tosun, Çukurova Kalkınma Ajansı Raporu
- [11] “Samsun: Lojistik Merkez Toplantısı Sonuç Bildirisi”, Mart 2009
- [12] “TRECACE-AB internet sitesi”, <http://www.traceca-programme.eu/en/home/>
- [13] “KARAYOLU TAŞIMA YÖNETMELİĞİ”, *Resmi Gazete*, Haziran 2009
- [14] “İTÜ Ulaştırma ve Ulaşım Araçları UYG-AR Merkezi”, Ulaştırma Ana Plan Stratejisi Raporu, Nisan 2004
- [15] “Karayolları Stratejik Plan: 2007-2014”, Karayolları Genel Müdürlüğü, Eylül 2006
- [16] “Devlet Demiryolları İstatistik Yıllığı: 2005-2009”, TCDD, Eylül 2004
- [17] “2008 Deniz Sektörü Raporu”, Deniz Ticaret Odası, 2008

- [18] “BOTAŞ Yatırımlar Durum Raporu”, BOTAŞ, 2009
- [19] “İntermodal Taşımacılık, Ulusal Ülke İncelemesi: Türkiye”, International Transport Forum, 2009
- [20] “Kombine Taşımacılık ve RO-LA”, Güngör Evren, Kemal Selçuk Öğüt, Uluslararası Demiryolu Sempozyumu 2006
- [21] “TCDD Lojistik Köyler Projesi”, TCDD Bilgi Sistemi, 2010
- [22] “Feasibility of Freight Villages in the NYMTC Region”, Cerreno et. al, Rutgers Center for Advanced Transportation Search, Eylül 2008
- [23] “Gümrükler Genel Müdürlüğü Sitesi”, <http://www.gumruk.gov.tr>
- [24] “Türkiye’de Antrepolar”, Dış Ticaret Dünyası 2, İTO- Dış Ticaret Şubesi R.A.B / 01 Nisan 2010
- [25] “Uluslararası Karayolu Eşya Taşımacılığı Sektörünün Sorunları”, İstanbul, Mayıs 2009

This image shows a full page of a document template. It consists of a series of evenly spaced, horizontal dotted lines running across the width of the page. The background is plain white, and there are no margins, text, or other markings present. This type of template is commonly used for teaching handwriting to children or as a guide for letter height in professional writing.

Not:

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings on the page.

MÜSTAKİL SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
Sütlüce Mah. İmrahor Cad. No: 28 34445 Beyoğlu-İSTANBUL
Tel: +90 212 222 04 06 (PBX) Faks: +90 212 210 50 82
Elektronik Ağ: www.musiad.org.tr E-posta: musiad@musiad.org.tr

ISBN 978-605-4383-06-1

9 786054 383061